

Г. С. Ярмош
А. Г. Ярмош
В. А. Киричок

В КАНАДУ ПРИЙШОВ ЛИСТ...

або

ЯКЩО ВОНИ МОЖУТЬ,
ТО ЧОМУ Б І НАМ НЕ СПРОБУВАТИ?

Книга II

Ярмош Г.С.
Ярмош А.Г.
Киричок В.А.

В КАНАДУ ПРИЙШОВ ЛИСТ...

Книга II

**Сільська школа
поступово перетворюється
в культурно-освітній
та громадський центр**

Toronto
Yarmosh AG
2003

Перш ніж нарікати на безробіття, бідність, гірку долю — прочитай цю книжку

Жанр її визначити важко. Вона побудована виключно на діловій переписці між директором української школи і консультантами з Канади.

З листів — інформаційно насичених, багатих пропозиціями, порадами, коментарями, висновками, іншими подробицями — читач дізнається, що саме викликало у директора додаткову мотивацію до досягнення вищого рівня професіоналізму, бажаних результатів, сформувало стратегічне мислення, простежить, як все це відбувалося.

Але ця розповідь не тільки і не стільки про директора і школу.

Головна мета книги — на конкретному прикладі показати шляхи і технології досягнення професійного і життєвого успіху в будь-якій справі. Це дуже важливо знати, бо рівень освіченості українців в сфері малого бізнесу є ще низьким. На Україні багато людей залишаються байдужими навіть до власного благополуччя, якщо не бачать негайної користі, і лише тоді починають замислюватися і проявляти активність, коли спостерігають її у інших.

Саме книга і надає таку можливість — спостерігати, як роблять, діють, живуть інші, спонукає самим братись за діло. А тим, хто шукає застосування своїм здібностям, прагне жити достойно, буде корисно дізнатися, як канадці організовують і ведуть свої ферми, малі бізнеси, з чого складаються їхні успіхи.

З метою зменшення обсягу книжки листи консультантів подаються в значному скороченні. В них наводиться лише суть порад, ідей, пропозицій. Більш повно показано, як вони сприймалися директором, вчителями, впроваджувалися в практику, як все це відбувалося в рамках дистанційно керованої самоосвіти.

В листах збережена орфографія і пунктуація оригіналів, упущені особисті звернення, узагальнені окремі деталі.

Листи канадських авторів подані звичайним шрифтом, а українського — курсивом.

Книга ілюстрована авторськими фотографіями. Інші ілюстрації, окремо відмічені знаком © люб'язно надані Артуром Прупасом з Білорусії (prusas.solo.by).

Всі права на книжку і фотографії в ній (за винятком тих, що мають знак авторського права) належать виключно А. і Г. Ярмош. Ніщо з неї не може бути передруковано, скопійовано, відтворено в будь-якій формі з метою продажу без письмового дозволу власників. При використанні матеріалів книжки посилання на авторів обов'язкове. В Україні книжка розповсюджується безкоштовно як гуманітарна допомога знаннями співвітчизникам-українцям.

Original publication © A. & G. Yarmosh, 2003

ЗМІСТ

Передмова 7

КНИГА І.

Перші здобутки системної самоосвіти, керованої дистанційно

1.1. Заочне знайомство

1.2. Як починалася кар'єра директора школи

1.3. Директор про себе і школу зараз

1.4. Пропозиція директору системно зайнятися дистанційно керованою самоосвітою

1.5. Червоноплугатарська — перша з сільських шкіл України на Інтернеті

1.6. Кому і що дають уроки літератури

1.7. Курс на сталі ділові відносини, зв'язки з місцевими підприємствами, організаціями, районними, обласними установами

1.8. Доки чекали комп'ютерів, інша допомога школі почала надходити

1.9. Перші спроби учнів спілкуватися електронною поштою з однолітками за кордоном

1.10. Учні готують новини для шкільного сайту

КНИГА II.

Сільська школа поступово перетворюється в культурно-освітній та громадський центр 12

- 2.1. Творче впровадження рекомендацій сформувало у директора стратегічне мислення 15
- 2.2. Перша в Україні електронно-телефонна пошта 33
- 2.3. Активних життя зустрічає оплесками 44
- 2.4. Школа бере під опіку занедбаний дендропарк 55
- 2.5. Ділові напрямки краєзнавчої роботи 70
- 2.6. Служба друкарських послуг 86
- 2.7. Шкільна бібліотека запроваджує нові інформаційні технології для вчителів, учнів, жителів села 92
- 2.8. Відеотекою керують учні 115
- 2.9. Уроки по вивченню сільськогосподарської техніки на городах сільчан 123
- 2.10. Пришкільний відділок оренди речей, інструменту, малої техніки 129

КНИГА III.

Канадський досвід на підтримку місцевого господарювання та підприємництва 129

- 3.1. Деякі штрихи про Канаду і канадців 129
- 3.2. Перші кроки в бізнес 130
- 3.3. Головна складова успішного фермерства 131
- 3.4. “Вам дрова не треба?” 132
- 3.5. Як стають мільйонерами 133
- 3.6. Коні — не тільки тяглова сила 134
- 3.7. Бідони меду — ще не бізнес 135
- 3.8. Фермерські переробні підприємства 136
- 3.9. Свята, пікніки і ярмарки по-канадськи 137
- 3.10. Без води ні туди, ні сюди 138

ПЕРЕДМОВА

Старший з авторів цієї книжки ще в далекому 1947 році був свідком такої розмови.

До одного мудрого мужика прийшов за порадою односелець, та й каже:

— Слухай, Василю. Ми разом з Миколою Лещенком та Віхтаром Перелетчиним кінчали одну школу. Майже в один місяць повернулися з війни. Микола працює в Київському воєнному окрузі, ми з Віхтаром живемо в одному селі...

— Не тільки в одному селі, — уточнює Василь, — через дві хати.

— Вірно, так чому один в столиці, другий хоч і в селі, але на керівній посаді, — я ж кручу волам хвости? У Віхтара клазет з вікном і покрашений, а в мене за хлівом замість клазету три соняшничини, на більше не спромігся. В нього корова із зими виходить як линок, а я гукаю сусідів, щоб свою підв'язати в хаті до сволока. Починаючи з лютого вона вже сама на ноги не встає...

— Розумієш, — відповів Василь, — від народження майже всі люди здібні, навіть талановиті. Але в житті багатими і щасливими стають далеко не всі.

— Так ото я й питаю, чому?

— Тому що життя — як той кінь на скаку. Хто вхопився за гриву, більш вірогідно, отримає кращу можливість заскочити в сідло і їхати далі верхи. Ти ж

вибрав легший шлях — вчепився за хвіст. Тепер вся пилюка, грязюка з-під копит летить тобі в пику, очі, на одяг. Час від часу дістається й копитами. За таких умов ти ніколи не покращиш свого становища, доки не вхопишся за гриву...

Ця мудра порада і сьогодні звучить не менш актуально.

Більшість людей прагнуть бути заможними, жити достойно, з комфортом. Та далеко не всі знають, як цього досягти, як вхопитися за ту саму гриву.

“Майже всі батьки наших школярів, — пише директор школи села Червоний Плугатар що на Чернігівщині, — безробітні, і живуть лише з підсобних господарств. За роботою ні самі, ні діти світу білого не бачать. Що можна і як робити дирекції, вчителям при тотальному безгрошів’ї освіти, мізерній зарплаті, якої не вистачає ні на їжу, ні на одяг? Тому всі мусять обзаводитися господарством та городами. Вчителі постійно перевантажені як вдома, так і на роботі. Звідси нервові зриви, стреси, апатія і байдужість до всього... Завжди заздрив білою заздрістю міським вчителям. Вони заробляють собі на прожиття репетиторством. В селі попиту на цей вид праці немає зовсім, тому доводиться працювати фізично. Ось так ми живем...”

“На скаку вхопитись за гриву зможе лише той, хто цьому навчиться,” — радив своєму односельцеві Василь.

В час швидкого розвитку науково-технічного прогресу, ринкових відносин, конкуренції як в країні, так і в світі, достойно жити матиме змогу лише людина, яка осмислено визначить свої можливості і життєві цілі, навчиться через самоосвіту постійно оволодівати необхідними знаннями і застосовувати їх на практиці в житті.

Але тут постає питання: що і в яких обсягах вивчати самостійно?

Хто порадить, підтримає? От і йдуть люди, в тому числі фахівці з багатьох галузей господарства, на курси післядипломної перепідготовки, відвідують різні семінари, навчаються в школах бізнесу.

Але дійсність переконливо доводить, що такі методи

освіти не дають бажаних результатів. Програми навчання часто ніяк не пов'язані з конкретними проблемами, що повсякденно доводиться вирішувати слухачам. Викладачів курсів мало цікавить, чи будуть розкриті потенційні здібності і можливості тих, кого вони навчають, чи виникне у них бажання займатися самоосвітою, реалізовувати набутий досвід, чи настануть після перепідготовки позитивні зміни на виробництві, в навчальному закладі, де працюють їхні слухачі — керівники конкретних ланок, інженери, економісти, директори, вчителі. Викладачі курсів відповідальні за виконання кимось складеної програми, проведення занять, але аж ніяк не за дієвість навчання.

Канадськими авторами цієї книжки розроблена і впроваджена цілком нова форма гуманітарної допомоги, а саме допомога знаннями через дистанційно керовану самоосвіту.

Остання суттєво відрізняється від курсів підвищення кваліфікації, заочного, дистанційного навчання, просто самоосвіти саме тим, що допомагає кожному бажуючому досягти власних професійних, фінансових, життєвих цілей.

Про те, як започатковувалася така гуманітарна допомога знаннями, з чого вона складається і як це відбувається на практиці, з документальною точністю розповідається в книжці.

Її дійовими особами є цілком реальні люди — директор сільської школи (він же співавтор), частина її вчителів і учнів.

Школа, де вони працюють і навчаються, порівняно нова, проте через відсутність палива та з інших причин донедавна опалювалась нерегулярно, тож вчителі вимушені були взимку проводити заняття з учнями у себе вдома, або в непристосованих приміщеннях контори колгоспу. В школі не було навіть телефону.

Розуміючи, що далі “так жити не можна”, директор знайшов адресу і звернувся за порадою до канадських консультантів.

Це було кілька років тому. Зараз, завдяки керованій самоосвіті, творчому впровадженню рекомендацій, власній активності, діловитості директора, зусиллям педагогічного колективу, школа має всі необхідні класні

кабінети, майстерню по дереву та металу, їдальню, актовий та спортивний зали. Всі кабінети забезпечені необхідним устаткуванням, учбовими приладдями. В грудні 2000 року підключено телефон, а вже з січня 2001 року Червоноплугатарська школа першою з сільських шкіл України вийшла в Інтернет. Веб-сайт школи з перших днів ведеться українською та англійською мовами. Сторінка постійно поновлюється учнями, вчителями школи, і прапор Канади заслужено займає на ній місце поруч з українським.

Школа придбала відеомагнітофон і отримала відеокасети із записами десятків навчальних програм відомого американського каналу кабельного телебачення, які використовуються на уроках.

Вчителі почали робити перші кроки у застосуванні комп'ютерів для викладання шкільних предметів.

Поряд з впровадженням в навчально-виховний процес нових інформаційних технологій, створенням умов для самонавчання, самореалізації кожного вчителя, учня школа стала поступово перетворюватися в культурно-освітній та громадський центр, який дав змогу педагогічному і учнівському колективу втілювати в практику набуті теоретичні знання, встановлювати і постійно розширювати ділові зв'язки з мешканцями села, району, сприяти покращенню їхнього добробуту, робити посильний внесок в громадську та державну справу.

В рамках цього проекту:

Запрацювала перша в Україні шкільна електронно-телефонна пошта для мешканців району.

Вперше в історії школи три її учениці — Марина Яресько, Тетяна Смілик та Інна Гавриш — підготували доповідь на тему “Досвід дистанційно керованої самоосвіти в умовах обмеженого доступу до Інтернету”, з якою виступили на Всеукраїнській науково-практичній конференції “Комп'ютерне моделювання і інформаційні технології в науці, економіці та освіті”. Всього десяток доповідачів були нагороджені грамотами оргкомітету, серед них — учениці Червоноплугатарської школи. Далеко не всі доповіді попали в збірник наукових праць конференції — їхню ж надрукували.

Школа забрала книжки із занедбаних бібліотек двох

сіл, чим врятувала їх від повного знищення, і тепер запроваджує нові інформаційні технології обслуговування читачів — вчителів, учнів, сільчан. Вже зараз вона має за сотню електронних видань таких книг, про які навіть столичні бібліотеки можуть лише мріяти. Серед них — програмні твори, класика дитячої літератури, художня, історична та науково-популярна для дорослих, збірник аудіозаписів та слів до популярних пісень.

Школа взяла під опіку занедбаний місцевий дендропарк, активно веде роботи по його відродженню. Поширюється практика проведення шкільних уроків з вивчення сільськогосподарської техніки на городах односельців. Досить успішно працює шкільна служба друкарських послуг. Набуває ділових напрямків краєзнавча робота. Відкрито шкільний відділок оренди речей, інструменту, малої техніки, а також відеотеку. В стадії розробки цікаві проекти на підтримку місцевого підприємництва.

Всім цим досвідом школа ділиться в місцевій пресі, на численних районних семінарах вчителів, що тепер часто проходять у них. Але й цього вже замало. Масштабні проекти потребують відповідної організаційної структури — і ось за власною ініціативою директора групою вчителів та жителів села створена неприбуткова громадська організація під назвою “Центр гармонійного розвитку людини «Сяйво»”.

Так завдяки співробітництву з канадською індустрією знань, долаючи інформаційну ізоляцію, школа із переобтяженого власними проблемами периферійного учбового закладу перетворюється в культурно-освітній, інформаційний та громадський центр, що вже відомий не лише на Україні.

Тим, хто шукає свій шлях до успіху, і адресована ця книга.

КНИГА II.

Сільська школа поступово перетворюється в культурно-освітній та громадський центр

В процесі реформування аграрного сектору в Україні близько семи мільйонів громадян стали власниками землі. Однак чим її обробляти, перевозити вантажі, де змолоти зерно худобі або на муку? Хто надасть можливість хоч раз чи два на рік поспілкуватися по телефону з дітьми, що покинули батьківський дім, дізнатися з газет, журналів про останні події у власній державі, країнах, куди поїхали заробітчани?

Раніше в разі такої потреби бігли в колгосп. Він інколи надавав допомогу. Зараз допомагати нікому. Побутові послуги на селі не існують навіть в зародку.

Не в кращому становищі і Червоноплугатарська школа. Ось що писав її керівник Володимир Андрійович Киричок:

Січень 2000. *“В школі себе директором не відчуваю, скоріше завгоспом. Секретаря скоротили. Друкую цього листа одним пальцем на старій друкарській машинці. Ваші пропозиції видались мені за чисту фантастику. Який Інтернет, коли в селі немає жодного телефона? Інші вчителі теж дуже скептично на це дивляться...”*

Березень 2001. Директор несміливо ділиться з колегою думками відносно використання комп'ютерів на уроках.

Замість підтримки у відповідь чує: “Комп’ютерів Вам не бачить, як своїх ушей”.

Січень 2002. “Провів педагогічну раду, де виступив з доповіддю «Комп’ютеризація навчання в школі: підсумки перших кроків та нові завдання в цьому напрямку». Перед вчителями-предметниками поставлено завдання...”

Саме тоді і було запропоновано Володимирі Андрійовичу поставити перед педагогічним колективом школи і обговорити наступні стратегічні завдання: “Поряд з впровадженням в навчально виховний процес нових інформаційних технологій, створенням умов для самонавчання, самореалізації кожного вчителя, учня, вже є можливість почати поступово перетворювати школу в культурно-освітній та громадський центр, який дасть змогу учням втілювати в практику набуті теоретичні знання, а школі — встановлювати і постійно розширювати ділові зв’язки з мешканцями села, району, сприяти покращенню їхнього добробуту, роблячи цим посильний внесок в громадську та державну справу”.

Травень 2002. “Ваша пропозиція взяти напрямок роботи школи як соціального-культурного центру на селі дуже цікава. Я чув це і раніше, але якось пускав все мимо вух і не замислювався...”

Серпень 2002. “На педраді ухвалили вашу пропозицію в такій редакції: «Активніше впроваджувати в навчально-виховний процес нові інформаційні технології; створювати сприятливі умови для самонавчання, самореалізації кожного вчителя, учня; поступово перетворювати школу в культурно-освітній та громадський центр, який дасть можливість учням втілювати в практику набуті теоретичні знання, а школі — встановлювати і постійно підтримувати ділові зв’язки з мешканцями села, району, сприяти покращенню їхнього добробуту.”

Жовтень 2002. “Співпраця з вами привела мене до глибоких переконань про необхідність створення громадської організації. Ми не раз збиралися, обговорювали це питання, підготували і на Загальних зборах протоколом затвердили Статут Громадської організації “Центр гармонійного розвитку людини “Сяйво”. Центр створюється як громадська некомерційна, неприбуткова, культурно-

просвітницька організація згідно закону України “Про об’єднання громадян”. Завтра їду на курси, на цей раз як керівний резерв на заступника голови райдержадміністрації з гуманітарних питань.”

Це з листів одного і того ж директора школи. Саме завдяки дистанційно керованій самоосвіті, творчому впровадженню рекомендацій консультантів, власній ініціативі, енергії він за порівняно короткий час збагатився сучасними знаннями, виріс як керівник, впевнений в собі, здібний стратегічно мислити, ставити перед підлеглими задачі, методично і організаційно забезпечувати їх виконання.

Про те, як це відбувалося, і розповідається в цій книзі.

ГЛАВА 2.1

Творче впровадження рекомендацій сформувало у директора стратегічне мислення

* * *

Часто ми мало вдумуємося в зміст тих чи інших ідей, пропозицій, різного роду висловлювань, фраз, речень. Інколи давно відома фраза при певних обставинах набуває для нас іншої ваги. Ми давно знали, що навчання за кордоном несе в собі більше практичної спрямованості ніж наше вітчизняне. Ось і ви знову пишете, що учні повинні займатися якоюсь конкретною, зрозумілою для них справою. І цього разу ми мало не пропустили практичної направленості навчання мимо себе, бо думали, що ні вчитель, ні директор школи не має достатньої компетенції для таких кардинальних змін у навчальному процесі, і що вирішення даної проблеми є надзвичайно складним завданням, яке не під силу одній школі.

Та перечитуючи ваші листи знову і знову, ми прийшли до висновку, що покращити всю систему ми не в змозі, але зробити якісь кроки в цьому напрямку можемо вже тепер. Ось тільки деякі міркування з цього приводу.

З появою телефону і електронно-телефонної пошти багато людей почали звертатися до нас за допомогою. Мій кабінет перетворився на переговорний пункт.

“Ви мене, Володимире Андрійовичу, вибачте, але мені так потрібно подзвонити в Санкт-Петербург. Я передала дітям поїздом передачу і потрібно сказати, щоб вони там вийшли до шостого вагону забрати її. Дуже прошу, не відмовте.” І як тут відмовиш? Але щойно вийшла ця жінка, як заходить інша з не менш важливою проблемою. Мені потрібно відриватися від своїх справ, декому допомогти набрати номер, іншому записати його дзвінок в спеціальний зошит, який я завів. Але складніше, коли дзвонять інші: “Алло! Це школа? Це Ви, Володимире Андрійовичу? Мені дуже потрібно поговорити зі своєю мамою. В нас таке нещастя! Знаю, що завдаю Вам великого клопоту, але дуже прошу, пошліть кого-небудь за нею до хати. Я передзвоню рівно через годину.” Коли дзвінок отримую під час перерви — посилаю. Коли під час уроків — доводиться сідати на велосипед і їхати самому.

А ще гірше, коли надходить повідомлення за сплату телефонних дзвінків за місяць. Перший раз, коли я побачив детальні дані про міжміські телефонні розмови, то за голову взявся. Цілий аркуш паперу з двох сторін увесь був списаний дрібним шрифтом із зазначенням телефонних номерів та вартості кожного дзвінка. Але кожна сума була не остаточною. На неї слід нарахувати податок на додану вартість (ПДВ) у розмірі 20%, пеню, плату за роздруківку детальних даних про телефонні розмови, врахувати вартість переказу грошей за послуги “Утел”, вартість поїздки в Талалаївку для проведення необхідних розрахунків. Добре, що я тоді хворів і міг цілий день, сидячи вдома, займатися бухгалтерським обліком. Потім потрібно було зібрати гроші з людей. При цьому інколи доводиться пояснювати людям порядок нарахувань та в їх присутності повторно робити розрахунки.

Дізнавшись про мої проблеми, дехто радив мені заборонити всілякі дзвінки, або відключити телефон. Та я цього не зробив. Просто інколи дуже важко це зробити. Ось, наприклад, приходить бабуся і мало не плаче: “Так захворіла, що насилу дійшла до школи. Ти, синок, подзвони моїй доньці в Чернігів. Хай приїде. Мені вона дуже потрібна. Дзвонити я не вмію, наברי номер ти і побалакай, бо я ще й погано чую.”

Тоді мене підтримали вчителі і добровільно самі робили розрахунки та збирали гроші. Але вчитуючись у ваш лист, я зрозумів, що телефонні послуги можуть бути першою конкретною справою в навчальному та виховному процесі нашої школи. Зараз учні розв'язують якісь абстрактні приклади, задачі. Навіщо нам абстрактні, коли ми маємо конкретні?

Підходжу до Діми, учня шостого класу, запитую, чи вміє він додавати, множити, вираховувати відсотки, — і доручаю йому зробити відповідні нарахування та зібрати гроші. Пояснюю, як це слід робити. Крім того, даю йому письмову інструкцію про порядок проведення нарахувань. Попереджаю про велику відповідальність, адже він матиме справу зі значною сумою грошей та з людьми. Якщо помилишся — грошей не вистачить, і тобі доведеться доплачувати з власної кишені. Якщо комусь нарахуєш більше — скажуть, що зробив це навмисно, хотів когось обдурити. Правильно давай здачу. Не прорахуйся. Не згуби грошей. Ти за них відповідаєш. Роби все швидко, щоб встигнути заплатити до 20-го числа. Інакше нам відключають телефон.

Дав доручення і завагався: чи справиться з ним Діма? Адже він не з кращих учнів. Домашні завдання ніколи не виконує, не хоче працювати на уроці, порушує дисципліну. Та всупереч моїм сумнівам Діма завдання виконав. Щоправда, тричі приїздив до нас додому за консультацією, звертався за допомогою до чергового вчителя, до своєї матері. Дивно було це бачити. Він ніколи не звертався сам за допомогою до вчителів або батьків. Він просто не виконував домашніх завдань. Але цього разу перед ним була поставлена конкретна мета і він вперше виконав всі математичні дії без помилок, заново вчився шукати відсотки!

Діму я поставив у приклад навіть деяким вчителям: "Ви вважаєте його за нерадивого учня, але моє доручення він виконав швидше, ніж виконуєте Ви. Діма не знав, як виконати завдання, та він тричі приїздив до мене, доки всього не зрозумів. Я за ним не ходив. Він сам мене шукав. А Ви, класний керівник колишнього одинадцятого класу, не

могли протягом року організувати учнів підготувати інформацію на веб-сайт про випускників 2002 року. Ось так Ви виконали моє прохання. Розумію, що завдання для Вас не зовсім зрозуміле, але чому Ви не звертаєтесь за допомогою до мене, до вчителя інформатики? Діма б уже звернувся тричі. Якщо Діма поганий учень, то Вас я попрошу оцінити себе як вчителя.”

Порівняння подіяло. За пару днів інформація була готова. В результаті виконання завдання вчительці довелося сісти за комп'ютер і навчитися дечого, чого вона не зміла раніше.

Ми вчимо дітей не лише робити розрахунки, а і спілкуватися з людьми. Як потрібно зайти в дім? Як звернутися до людини? Як реагувати на запитання?

Тепер наш звільнений від навчання черговий учень бере на себе роботу з людьми, які приходять в школу, відповідає на телефонні дзвінки, виконує роль посильного. В результаті і директор може спокійно займатися своїми справами, і люди задоволені, і учні отримують такі навички, яким за звичай не навчають в школі.

—

Свого часу, коли я прочитав листа від вас, де зокрема йшлося про ослони [гл. 3.2] і було ствердження, що їх під силу виготовити учню-новачку, подумалося: “Ну що вони пишуть!” Відповів тоді дипломатично, мовляв, вчителі, читаючи ваші листи, інколи іронічно посміхаються. Дійсно, пропозиції і плани їм подобаються, але, знаючи наші можливості, сприймають їх за чисту фантастику: “Плани хороші. Але як втілити їх в практику?” Тут не знайдеш звичайної дерев'яної рейки або дошки, щоб провести вкрай необхідний ремонт у школі, не знаєш, як завезти дрова, де взяти необхідний інструмент, знайти спеціаліста, а ваші плани потребують і затрати коштів, і часу, і ентузіастів цієї справи, бо лише з ентузіазму можна починати, і вмінь, але всього цього в нас немає.

Тобто не вистачає багатьох складових. Щоб розпилити колоду, потрібно її купити, знайти дизпаливо для трактора, відвезти в Талалаївку на пилораму, або півдня чиргикати самим повздожжною пилкою. Отже,

потрібна пила, гроші за пилюраму і час. І всього цього немає. Лісник живе в Петьковому, гроші платити в Талалаївку, пилюрама в Талалаївці. Щоб зкоординувати дії, при відсутності мобільних телефонів, кругом потрібно побувати по декілька разів. Був би лише один парк..., але крім нього насідають інші шкільні та домашні проблеми.

Згодом, перечитуючи листи, я знову звернув увагу на ослони. Саме тоді погодився — так вірно ж написано! Їх під силу виготовити учню-новачку. Відтоді почався пошук шляхів виходу із ситуації. Питання дуже складне і якихось серйозних здобутків ще назвати не можу. Поки що в мене лише замаячили конкретні напрямки шляхів пошуку.

На початку жовтня я відніс ліснику офіційне прохання райдержадміністрації про виділення школі безкоштовно 5 кубів ділової деревини. Частина дерева ми потратимо на ремонт шкільних приміщень, частину на забезпечення шкільної майстерні, а частину на упорядкування парку. При цьому ми будемо брати дерево, зламане вітром або те, що почало всихати.

Таким чином, дерево в нас буде. Потрібно знайти людей та техніку, щоб попилати та повантажити дерево. Бензину для бензопилок ще не маю, але дизпаливо вже є.

Є певна попередня домовленість з талалаївськими приватними підприємцями, зокрема панамі Никоненком та Мусієнком по розпилівці деревини (таку домовленість на моє прохання зробив наш майстер практичної їзди Мусієнко В.В., використовуючи свої родинні зв'язки). Щоправда, вона мене не дуже влаштовує. Половину вартості послуги нам таки доведеться платити, або віддати частину матеріалу. Грошей ми не маємо, матеріал в самих проханий.

Тепер поїду домовлятися я, але з іншими пропозиціями. Суть справи заключається ось в чому. На цьому підприємстві, яке займається обробкою деревини, працює один молодий здібний чоловік — Романенко Сергій. Видно по його виробках, що він відчуває дерево, має неабиякі здібності, чудовий майстер. Я з ним розмовляв, і він готовий дещо виготовити для парку, але при умові, що наш матеріал і наші транспортні затрати. Добре було б, якби він не просто виготовив, а зробив це з нашими учнями, щоб вони побували на цьому підприємстві, побачили які є верстати,

приспосовування, як все робиться. Самі спробували робити, допомогли щось скласти чи перенести і т.д. Мені самому було цікаво побачити стрічкову пилораму.

Таким чином, підприємці не лише допоможуть школі запроваджувати нові освітні технології, відроджувати парк, але й забезпечать собі рекламу через відвідувачів парку, веб-сайт, учнівські статті в газетах. Якщо вони люди далекоглядні, то правильно співставляють вартість нашої плати за послугу та вартість реклами, яку ми їм зробимо. Вони люди ділові, тож думаю, зроблять правильний вибір.

Це мої плани. Я довго продумував їх, спітав до купи, і тепер бачу, що все є реальним. Якщо якась ланка не спрацює, придумаю щось інше — і рано чи пізно все буде зроблене, як було з пам'ятником загиблим воїнам, який вісім років ніхто не міг встановити. Ми теж, взявшись за нього, два роки не могли довести справу будівництва постаменту до кінця. Пам'ятаю, коли збирав гроші на пам'ятник, обійшов кожну хату в Петьковому. Оскільки в мене уроків мало, то взяв на себе найбільш віддалене село. Вчителі просто не могли віднайти часу. Не дивлячись на те, що я знаю стан реальних справ у нашій місцевості, я жахнувся від побаченого. Повернувся додому з тяжким настроєм. Ви б побачили людей! Багато хто з них вже думає лише про смерть. Я бачив кучі хламу в пошарпаних хатах, собачі посліди, неприємний сморід. Те, про що я говорив, для них було дуже далеким. Навіть родичі загиблих не могли нічим нас підтримати. І це ж пам'ятник, про який вони самі мене просили! Вони думають про більш конкретні справи: про господарство, про свої хвороби, про смерть. Зробив висновок, що через 10 років села наші зменшаться більш ніж на половину. Робити якісь зміни тут надзвичайно складно. Села мимо волі перетворюються на хутори.

Та згодом справа будівництва пам'ятника була поставлена по-іншому. Головою сільської Ради ми обрали свого вчителя Прохорчука Олександра Володимировича. Тепер не сільська Рада допомагала школі, а навпаки, школа — сільській Раді. В будівництві прийняли участь як вчителі, так і учні. Вони допомагали майстрам-камінщикам і багато хто, навіть з учителів, вперше побачили, як кладеться

облицювальна цегла. На цій фотографії ви бачите, як наші учні набувають життєвий досвід на конкретній справі.

Ми в захопленні від методів роботи В.М. Давигори [гл.1.6] і в перші ж дні застосували їх на практиці. Подивись навколо і подумай, чи все тебе влаштовує? Чи не хочеться тобі щось змінити?

Кожного року райвідділ освіти проводить виставку технічної творчості дітей. І кожного разу і ми, і всі інші школи не знають, що туди подавати. Технічна творчість в нас у великому загоні. Методи роботи В.М. Давигори викликали в нас критичне мислення на речі і нашо вхнули на деякі ідеї.

Ось я зі своїми хлопцями працюю вдома. Потрібно зробити дуже неприємну справу — вичистити відстійник в сараї. Адже і таку роботу доводиться комусь робити. Непіврідку масу ми раніше лопатою накидали у відро і виносили. Неприємним було те, що і ручка у відрі, і дно швидко забруднювалися, а значить забруднювалися і наші рукавички. Їх потім доводилося викидати. Але цього разу

вирішили спочатку щось придумати, а потім робити.

Вихід з положення знайшли швидко: дужку у відрі замінили на довшу, а край дужки з'єднали з дном зігнутих в дугу дротом. Тепер за дно братися не потрібно, а довгі дуги ніколи не забруднюються, отже наші рукавички залишилися чистими.

Слідуючий наш винахід — просте кріплення бідона до велосипеда. Більше воду носити відрами на город не потрібно. За один раз в бідон влазить 4 відра води. І легше, і швидше.

А це знайшов в сараї дві звукові сирени. Запропоную вчителю фізики разом з учнями зробити охоронну сигналізацію. Така сигналізація розбудить господаря, коли злодії відчинять двері в сараї чи погребі.

Метод споглядання дійсності Вадима Миколайовича Давигори викликав у мене бажання підготувати учням серію книжечок для домашнього читання. Ще будучи школярем, я намагався читати англійською мовою цікаві тексти, газетні та журнальні статті, але незнання великої кількості слів і пошук їх у словнику забирало в мене багато часу. Це затрудняло читання, відбивало бажання читати. Хотілося, аби була така література, в якій було б побільше зносок. В такому разі не потрібно б було тратити час на гортання словників. Тепер подумав, а чому б самому зараз не підготувати для дітей такі матеріали з відповідними методичними рекомендаціями. Працюючи з вашими відеоматеріалами, ми вже напівдорозі до таких книжок. Це буде не просто література для домашнього читання, а домашнє читання в супроводі відео, та кольоровою розміткою тексту. Наприклад, слова, що часто зустрічаються в тексті, будуть виділені жовтим кольором. Мовні кліше, словосполучення — червоним і т. д.

Цікаві і запропоновані вами теми для учнів. Ми не

зовсім згодні з вами стосовно хутірських поселень, але саме ця тема зацікавила нас найбільше. Думаємо, одних порад далеко не досить, аби люди почали створювати хутори.

Ось наші вчителі Павлиш Сергій Миколайович та Любов Миколаївна живуть на хуторі з батьками, але тікають в село. В селі будують хату, а батьківську кидають. Відмовилась від проживання на хуторі і сім'я Мунтянів. Їм сільська Рада надавала таке житло безкоштовно. В селі Новопетровське знаходиться ферма Соляника. Але сам фермер живе в Талалаївці. Кожен день їздить на роботу машиною за 15 км, та в Новопетровське переїздити не хоче. Хоч і має поряд зі своїми угіддями батьківську хату. Чому так? Люди не хочуть жити в готових хатах, то навряд чи вони захочуть будувати нові. Будівництво зараз тяжка праця. У сільській Раді лежить багато заяв на отримання земельних ділянок. Але брати землю далеко від села ніхто не хоче, а та, що близько, вся роздана. Сьогодні-завтра розпадутся товариства. Як бути із земельними паями?

Але коли заглянути в історію, ми мали хутірські поселення в часи Столипіна. У Червоному Пługатарі спочатку було три хати заможних селян, які знаходились на достатній відстані одна від одної. Цих селян називали куркулями. Вони згодом були фізично знищені. А Столипіна після багаточисельних замахів на життя таки терористи вбили.

Канадські фермери селяться на хуторах, а наші ні. Але ж колись під час столипінської аграрної реформи селилися! На цю тему може бути цікаве дослідження, яке торкнеться відразу і літератури, і історії, і економіки, і психології, і народознавства, і географії. Керуючи роботою учня, вчитель повинен вийти за рамки свого предмету, перестати бути вчителем-предметником і стати вчителем з великої букви, відновити втрачений авторитет.

Підбираю зараз матеріали по даній проблемі. Записав кінопроект Юрія Макарова про вбивство Столипіна на відеокасету. Але відеофільм, на жаль, скоріше не про Столипіна, а про його вбивцю Миколу Богрова.

Вчителям літератури запропонував, щоб допомогли дітям видати статті про таких людей як Григорій

Вишневий (ми маємо досить матеріалу про нього, листуємося з ним), про того самого Петра Ротача і т.д. Але це так, про запас. Теми своїх публікацій діти мають підібрати самі при допомозі вчителів літератури.

Якби нам декілька років тому назад хтось сказав, що ми будемо щось писати, подавати замітки в газети, ми б сприйняли це як щось нереальне.

А зараз і за прикладами далеко ходити не треба.

Тетяна Владиславівна переробила одну пісню для нашого ансамблю. І коли заспівали її в Талалаївці, то всі запитували: “А що це за пісня? Де ви її взяли?” Хору Талалаївського будинку культури настільки сподобалася “Моя земля”, що вони включили її до свого репертуару. Я жартую з Тетяною Владиславівною та з ансамблем, що їхня пісня ніби друга “Волга-Волга”. А такі слова як “Свій край від сну пробуджують” підуть як епіграф для нашої діяльності.

Опрацювала Тетяна Владиславівна ще одну пісню, а Абовян Наталія Іванівна поклала на ноти вірш, який їй сподобався.

Заступник директора школи з навчальної частини, вчителька математики Загурська Лариса Миколаївна є частим дописувачем статей на шкільну тематику до районної газети.

Представляючи іншу нашу вчительку на районному конкурсі “Учитель року”, я, переодягнувшись в Діда Панаса, ознайомив усіх присутніх з її анкетними даними у вигляді казки.

Мабуть, мало кому було б цікаво почути, що Лілія Володимирівна народилася та виросла в Прилуках, потім працювала вчителькою у невеликому селі Понорах, де познайомилася з вчителем математики Несеном Олексієм Антоновичем. Хотіла повернутися жити в Прилуки, але обставини склалися так, що довелося переїхати в Червоний Плугатар, на батьківщину чоловіка. Працює з повною віддачею сил. Використовує в своїй роботі елементи методики професора Федоренка. Але через контингент дітей всі початківці постійно перебувають під загрозою скорочення. Так, одну посаду вчителя вже скорочено. Але щоб не зводити дітей в класи-комплекти та не звільняти

з роботи когось з учителів, домовилися, що початківці будуть працювати, як і працювали, кожна вчителька зі своїм класом, але три зарплати ділитимуть на чотирьох. Тобто, кожен виконуватиме повний обсяг роботи, але отримуватиме 75% зарплати. Про це і була казка. Вона сподобалась дорослим. Ось вона:

Про маленьку дівчинку Лілю та про її рожеву мрію

Добрий вечір вам, малятка, любі хлопчики й дівчатка! Чи впізнали ви мене? Ну, звичайно ж це я, Дід Панас, Дід Панас-Половотряс, приніс казочку для вас.

Казочка моя, дітки, буде трохи незвичайною, а називається вона "Про маленьку дівчинку Лілю та про її рожеву мрію". Отож, вмощуйтесь зручненько і слухайте уважненько.

Це все приказка була. Казка саме надійшла.

В одному царстві і не велено мені говорити, в якому господарстві, жила собі, була собі маленька дівчинка Лілія, звичайнісінька собі білява дівчинка з голубими очима і великою, прекрасною рожевою мрією — бути вчителькою. Ця мрія ніколи її не покидала.

Тому спочатку вона навчала свого котика Нявчика, потім собачку Гавчика, потім своїх товаришів та друзів, а як виросла — стала навчати маленьких діток в школі, навіть вчителів своєї та сусідніх шкіл, свого синочка, свого чоловіка, а інколи навіть самого директора школи, а то й інспектора.

Але не будемо забігати наперед, бо казочка наша не про дорослих, а про маленьку дівчинку Лілію.

Одного разу, коли мама поклала Лілію спати під теплу, свіжу ковдру, Лілія прихопила з собою в ліжку і котика Нявчика. Нявчик співав їй пісеньку про казкову країну Мурландію, а Лілія розповідала йому казочки про запашні луки, сонячні гаї, про непрохідні болота і про чорне підземне царство похмурого Аїда.

Так вони говорили, говорили та й поснули. І сниться їй, що вона — це не вона, а якась дивна квіточка. Росте собі між гаєм та луками. Її гостять лагідні промінці вранішнього сонечка, голівоньку її гладить пухкий легенький вітерець, а вмивається вона росичкою з трав, силу ж бере від Матінки-Землі. Так добре, так радісно їй жити в цьому чудовому куточку при гаю та при луках, адже це її рідна домівка.

І раптом сонечко сховалося за хмарку, вітер посилювся, Лілія з квіточки перетворилася на насінинку і полетіла за вітром кудись далеко-далеко.

“Я не хочу нікуди летіти, — кричала Лілія, — я хочу жити тут, у... При... луках!” Але ніхто її не чув і летіла вона все далі й далі, аж поки не впала на землю у стару кротячу нору.

“Не хочу жити тут, у... По... норах, — закричала знову насінинка, але видряпатися нагору не змогла. І не відомо, що б з нею трапилось, якби не помітив її тут у Понорах прекрасний лицар. Помітив, здивувався незвичайній насінинці, і захотілося йому посадити її на клумбі біля свого замку. Взяв її, поклав на долоню і попрямував до човна, щоб скоріше переправитися на той бік річки до замку. Та маючи лише одну вільну руку, не зміг скерувати човна проти течії. Хвиля вдарила по човну раз, вдруге, розгойдала його та й перекинула. В тяжких металевих латах лицар не зміг дістатися заповітного берега, а залишився стояти у воді, тримаючи на долоні насінинку, яка

раптом перетворилася на велику білосніжну квітку. Замилувався нею лицар. Річка, яку вони хотіли перепливати, давно вже перетворилася на болото, а він стоїть і досі, милуючись нею. Радіє життю разом з квіткою і не помічає, що стоїть у болоті. А вже тут теж протікає по-своєму прекрасне життя.

Милуються нею і люди, вони знають, хто вона така і називають по імені Лілія. Лілія є прикрасою цієї завжди тихої водяної гладі, бо навкруги неї збираються інші маленькі квіточки, і вона їх... Що б ви думали? Навчає.

Вона вчить їх читати точнісінько так, як це робить на горі в замку професор Федоренко. Вона вчить їх мислити. Саме тут, на природі, в голубих обіймах небесного куполу. І ці уроки мислення серед природи прекрасні. Вона вчить їх бути добрими, щасливими, перетворивши цю маленьку гладь на школу радості. Вона не готує їх до майбутнього життя, а вчить жити зараз, сьогодні.

Якби так було вічно, то все було б добре. Якби не люди. А люди є різні, як мовиться, з теплом у душі й без тепла. Інколи ненажерливість їхня не знає меж. І ось заходилися вони осушувати болото, щоб перетворити його на орні угіддя. Рівень води в болоті став поступово падати, квіточок навколо Лілії стало менше, але вона поки що тримається. Вже рівень води в болоті досягнув 75%, а наступного року може впасти до 50%. І як складеться доля мешканців нашого маленького водяного острівця, поки що невідомо. Почуємо про це іншим разом. А на сьогодні все. Нашій казочці кінець. Але спати, дітки, після сьогоднішньої казочки не треба. Ви вже дорослі. Подумайте, що треба зробити, щоб врятувати і Лілію, і інші маленькі квіточки.

На все добре. До нової зустрічі.

А коли на такому ж самому конкурсі я представляв вчителя фізики Кононіченку Світлану Павлівну, то зробив це при допомозі жартиєливого вірша "Загадка":

А ні високо, ні низько,
Не велике й не мале
Від райцентру зовсім близько,
Ще стоїть село одне.

*Зовсім юне, мов дитяtko,
Нема й мови про татар,
Револіції ровесник
Наш Червоний Плугатар.*

*Всі без вийнятку тут — Люди!
Всі вони — плугатарі!
Навіть ті, що сіють вічне,
Мусять ритися в землі.*

*Я не буду про всіх зразу.
Розкажу вам про одну,
(Не подумайте дурного),
Про сусідку, про куму.*

*Ніжній, юній горожанці
Та приїхати в село...!!!
Довго їй Чернігів снівся
І до матері тягло.*

*Тепер каже, що не тягне,
Що в селі вже звикла жити,
Буде, ніби, в нашій школі
Й після пенсії робить.*

*Вона в нас натура творча,
Ну просто актриса.*

*В неї впертість і старанність
Позитивна риса.*

*Емоційна, енергійна
І трішки з характером.
А цього не візьмуть за гроші,
Не виміняють бартером.*

*Виховну роботу любить,
Тому без протекції
В цьому році вона вже
У складі дирекції.*

*Нам проблеми всім набридли.
Серце просить лірики.
А вона проблеми творить
На уроках фізики.*

*Бачить бог і знають люди,
Я лиш капельку збрехав.
Ви всі разом здогадайтесь,
Кого це я описав.*

*Не Ларису, не Тетяну,
Не Ганну Іванівну.
Не Марію і не Ольгу,
А ... Світлану Павлівну.*

*Бачите, який пласт роботи потрібно перевернути,
щоб змінити інших, трансформуючи одночасно самого себе?*

—

Співпраця з вами привела мене до глибоких переконань про необхідність створення громадської організації. Ми не раз збиралися, обговорювали це питання; нарешті підготували і на Загальних зборах Протоколом № 1 від 5 жовтня 2002 року затвердили Статут Громадської організації "Центр гармонійного розвитку людини «Сяйво»". Але перед тим, як подати заяву про реєстрацію, я хотів би прочитати вашу рецензію на нього. Бажано, якби вона надійшла до 16 жовтня. Окремим файлом надсилаю текст цього Статуту.

Центр створюється як громадська некомерційна неприбуткова культурно-просвітницька організація згідно закону України "Про об'єднання громадян", та керується в своїй діяльності вищезгаданим законом, статутом та

іншими нормативними актами діючого законодавства України.

Наскільки мені відомо, поки що лише ми маємо тверді наміри створити громадську організацію, інші і не планують. Одного разу зустрівся з директором Понірської ЗОШ І-ІІ ст. Стоїмо, розмовляємо. Він розповідає мені про свою причину приїзду в район, а я — про свою, про нашу громадську організацію. Довго розмовляли, а потім він і говорить: "Прийміть і мене до себе".

"Гаразд, — відповідаю, — приймемо. Але ж Ви можете створити і свою власну?" Він відповів: "Ні я, ні наш колектив до цього не готові."

Отже, бачимо, що в результаті нашого листування зміни відбулися, і притому досить глибокі. Хіба б ми бралися за громадську організацію, якби не співпраця з вами?

* * *

Пишаємося і надзвичайно високо цінуємо Вашу ідею, діла по створенню громадської організації «Сяйво». Це важливе Ваше досягнення, чергова сходинка в житті. Нам приємно усвідомлювати, що ми є не лише свідками, але й безпосередніми учасниками Ваших успіхів.

Громадських організацій в світі багато. Всі вони ставлять благородні цілі. Одним з напрямків діяльності вашої може бути надання гуманітарної допомоги тим, хто її потребує. Ось деякі думки з цього приводу.

Ми отримали копію Вашого листа, відправленого панові Григорію Вишневому в далеку Австралію. Нагадаємо один абзац з нього:

“І ось Ви надіслали гроші [з метою купити на них якісь речі для бідних сільських дітей]. Мені здається, що буде не зовсім вірно, коли ми поспішимо купити одному черевик, іншому пальто. Думаю, змалку діти повинні привчатися заробляти гроші посильною для них працею. Тут ми можемо вбити двох зайців одночасно. Знаючи статки кожної сім’ї, можна відібрати тих, хто не має за що купити взуття і одяг та запропонувати їм роботу в парку у вихідні дні, весною та літом: підмести доріжку, закласти квітничок, підписати та встановити табличку, виготовити лавочку, вирубати хащі. Кругом безробіття. Заробити грошей ніде, а ми дамо їм можливість заробити і при цьому парк врятуємо. Так хащі поступово будуть перетворюватися в парк, а діти привчатимуться бережно ставитися до природи. У Демченка теж постійно працювали наймані робітники. Вони згадували його добрим словом.”

* * *

Після проголошення незалежності України канадці українського походження, діаспора з інших країн почали активніше надавати гуманітарну матеріальну допомогу дітям-сиротам в Україні. Та з роками вона зменшується. Чому? Діаспора стала біднішою? Ні. Українська держава більше піклується про своїх дітей, що мешкають в інтернатах, бідних родинах?

Ті, хто має можливість і хотів би допомагати дітям, все більше переконуються, що така форма допомоги не досконала. Одяг, взуття навіть дитячі іграшки не завжди доходять до тих, кому вони адресовані. Відправляє людина посилку, і не впевнена, що вкладені в неї речі отримають саме діти, що злидарюють. З цього приводу Ваша думка, висловлена панові Григорію Вишневому є не тільки дуже слушною. Це нове слово в такій благородній справі, як гуманітарна допомога. Старші діти повинні заробляти посильною суспільно-корисною працею. А платити їм можна грішми, безпосередньо одягом, взуттям, учбовими

приладдями і таке інше — за рахунок отриманої гуманітарної допомоги.

Кожну річ, що надходить в посилках, можна оцінити в гривнях. Тож радимо Вам подумати і в разі Вашої згоди організувати трьох-чотирьох учнів, визначити їм обсяги робіт в парку, заплатити грішми чи речами і підготувати рукопис статті в одну з україномовних газет Канади, в якій розповісти про цю ідею, почату роботу, розписати, як вона буде здійснюватися надалі. В ній же звернутися до спонсорів з пропозицією надсилати обездоленим сільським дітям гуманітарну допомогу в Громадську організацію “Центр гармонійного розвитку людини «Сяйво»”.

Відзначте, що вона створена як громадська некомерційна, неприбуткова, культурно-просвітницька організація згідно закону України “Про об’єднання громадян”, та керується в своїй діяльності вищезгаданим законом, статутом та іншими нормативними актами діючого законодавства України. В цій організації гуманітарна допомога не буде розподілятися за принципом “тобі дам, а тобі не дам...”. Школярі, які потребують матеріальної допомоги, будуть виконувати посильну, за їх бажанням працю в Дендропарку (яку — перерахувати) і за це отримуватимуть гроші чи потрібні їм речі. Жертводавці будуть увідомлятися, хто з дітей яку роботу виконував і що за неї отримав. Прізвища тих, хто надав гуманітарну допомогу, будуть записані на “Дошку подяки”.

Зумієте переконати людей в перевазі того, що пропонуєте — присилатимуть пачки, комп’ютери, гроші.

ГЛАВА 2.2.

Перша в Україні електронно-телефонна пошта

* * *

Могутній фактор залучення вчителів, школярів, жителів села до комп'ютеризації — це дати їм відчуття, що вони можуть користуватися (причому кожний особисто для себе) тими можливостями, які комп'ютери відкривають уже зараз. Дуже важливо показати і переконати, що комп'ютери — це не додаткове навантаження на вчителів, не щось незбагненне, недоступне для селян, а прямо навпаки — можливість одержувати практичну життєву користь, заощаджуючи при цьому гроші, які інакше довелося б витратити.

Є простий і ефективний спосіб провести Вам цю ідею в життя вже зараз. Запитаєте, як?

На даний час у більшості розвинутих країн світу створюються мережі дистанційного навчання. Є цілі університети, де такою формою навчання охоплені сотні тисяч студентів. Чимало загальноосвітніх шкіл також навчають частину своїх учнів за цією системою. Практика вже підтвердила її ефективність.

Рекомендуємо Вам запропонувати окремим старшокласникам, які бажають підвищувати свій загальноосвітній рівень і здобувати ділові навички,

зайнятися (за аналогією з дистанційним навчанням) самоосвітою, керованою дистанційно.

Кілька слів про це поняття стосовно вказаної категорії молоді. Воно передбачає не вивчення шкільних предметів, а саме самоосвіту. Під самоосвітою ми розуміємо «вчитися гідно жити».

Люди, особливо молоді, за рідкісними винятками самі не можуть навчитися цій важкій науці — життю. Тому вони мають потребу в старших, більш досвідчених, освічених наставниках, хто б допомагав їм, підказував, чому і як учитися. А що ж все-таки і як учити в такому віці, крім шкільної програми?

В одній інформації Ви писали, що з ученицями випускного класу Ярецько Мариною, Гавриш Інною, Смілик Тетяною вели дискусію, як суспільство може сприяти самореалізації кожної особистості. Як Ви дивитесь, якщо саме цим ученицям запропонувати зайнятися дистанційно керованою самоосвітою?

Для початку можна доручити їм спробувати організувати в школі електронну і електронно-телефонну пошту, користуватися якою, без обмежень, будуть вчителі, учні, всі жителі району.

Практично це означає, що Ви запросите всіх почати користуватися телефоном і Email-адресою школи. За підсумками роботи цієї незвичайної пошти бажано було б подати допис в газету або підготувати доповідь на відповідну наукову конференцію.

Потреба в електронній та електронно-телефонній пошті, як і в інших послугах, викликана самим життям. Судіть самі: багато випускників шкіл району навчаються в різних містах України, працюють за його межами. Молоді люди, зрозуміло, живуть в гуртожитках, орендують кімнати чи кути. Від дітей в село листи приходять не часто. Між тим кримінальна обстановка в країні залишається складною. «Як там наші діти?» — бідкаються батьки, дідусі, бабусі. Уважно прислухаються до радіо (якщо воно працює), вчитуються в рядки газетних повідомлень. А там, як навмисне, «... розкрита банда з п'яти чоловік...» і далі перелічуються скоєні ними злочини, «...заарештовано групу злочинців, вилучено значну кількість зброї, вибухівки...».

Сотні тисяч молодих людей з України, серед яких немало родом з вашого району, виїзять на заробітки за кордон. Дома залишаються жінки, рідше чоловіки, батьки. Часто по декілька місяців не чути вісточок від заробітчани. Тим часом із-за кордону надходять не менш тривожні повідомлення: «...звільнено з сексуального рабства ще три українки...», «...в Італії на автобус з громадянами України, що поверталися із заробітків, напали рекетири; пасажери, переважно чоловіки, вчинили опір, є жертви...», розповідь про тортури, які довелось пережити жінці, працюючи на господаря в Португалії, а потім у в'язниці і по дорозі додому.

Звісно, все це — екстремальні приклади. Однак як часто потрібен негайний обмін звістками між рідними, подружжям. Ось коротенький уривок з листа української жінки до чоловіка за кордон: «...Я розумію, тобі там не легко. Від цього я постійно почуваю себе пригніченою. А ще боялась за нашого Сергійка. Мені все здавалося, що він відстає в рості. Його однолітки уже по місяцю лазили, а наш все лежав. Та ось тиждень тому сам взявся за бильце, піднявся, постояв трохи, потім обережно пішов. Відтоді помаленьку ходить. Так що приїзди скоріше, ми будемо тебе зустрічати уже біля воріт...»

Заробітчанами дуже важливо знати, як себе почувають рідні, ростуть діти. У тих, хто залишається вдома, крім питань про здоров'я, умови праці, житла часто виникає потреба порадитися і по господарських справах, наприклад: «...А ще наша коза привела трое козенят — один цапок і дві кізочки. Вони такі ненаситні, що все молоко випивають. Тож я хотіла з тобою порадитися, може одне зарізати, чи залишити до осені? Якщо зарізати, то яке? Мабуть, цапок хай росте. Напиши...»

За час, поки ця жінка дочекається відповіді по звичайній пошті, багато води утече і козенята виростуть.

Отже, поряд з тим, що електронна, електронно-телефонна пошта є реальним проектом освоєння учнями нових комп'ютерних технологій, вона зокрема реально і оперативно допоможе людям вирішувати їхні побутові проблеми.

При допомозі електронного варіанту пошти користувачі матимуть можливість відправляти будь-яку

легальну інформацію, зокрема друкований текст, фотографію, малюнок, музичний твір, що не під силу телеграмам, телефонам, навіть факсам, і занадто довго і дорого звичайною поштою. І все це — за значно нижчими цінами. Звісно, сьогодні через неповну укомплектованість відповідною технікою, школа ще не зможе повністю надавати всі необхідні послуги селянам, але деякі з них вже можливі. Так, в електронно-телефонному варіанті можна приймати і передавати електронно-звукові листи.

Як це уявляється? Ось приклади.

В селі за двадцять кілометрів від райцентру мешкає родина, син якої виїхав на заробітки в Об'єднані Арабські Емірати. В цьому випадку слід порадити батькам, щоб попросили сина надіслати їм звичайним листом свою електронну адресу. «Та звідки в мене тут той E-mail...?» — може він сказати. Тоді варто запропонувати йому звернутися до знайомих по роботі, хто має електронну адресу, чи роботодавця і домовитися передавати та

отримувати через них листи. Нарешті, існують Інтернет-кафе, через які теж можна обмінюватися листами.

Після надходження повідомлення хтось із учнів, відповідальних за електронно-телефонний зв'язок, набере номер телефону адресата і передасть зміст листа. Якщо у тих немає власного телефону, то подзвонить в сільську Раду і запропонує працівникам запросити когось із родини до їхнього телефону.

Прослухавши, що написав син, батько чи мати тут же може попросити оператора електронно-

телефонного зв'язку в школі записати і передати відповідь, наприклад: «Колю, в останньому листі ми писали тобі, що тато хворий. Тебе це дуже стурбувало. Не хвилюйся. Він полежав у лікарні, підлікувався і тепер почуває себе задовільно. Сам порається по господарству, відкидає сніг, навіть воду тягає з колодязя і заносить в хату. Тепер у нас все гаразд. Пиши, як там ти. Бувай здоровий.» Ці слова адресат прочитає якщо не в наступний, то принаймні на третій день. При звичайній пошті листи ходили б місяцями.

* * *

Ваша пропозиція стосовно електронної і електронно-телефонної пошти — цікава річ. Але для того, щоб посилати електронні листи, потрібен хтось, щоб їх отримував. А в селі немає нікого з родичів чи знайомих, у кого була б поштова скринька. Звісно, людям можна давати поради, щоб їхні родичі відкривали по Інтернет-кафе собі скриньки, якщо не мають комп'ютерів і виходу в Інтернет. Та люди не звикли користуватися такими послугами і рідко хто слідує порадам. Потрібні для цього якісь специфічні обставини, які б примусили їх це зробити. При нагоді з дівчатами обговоримо цю пропозицію.

Мені лише не зрозуміло одне: щоб передати листа, потрібен вихід в Інтернет, а хвилини роботи в Інтернеті не безкоштовні. Ви мали на увазі низьку ціну порівняно з листом або телеграмою, чи є щось таке, чого я не знаю?

* * *

З листа видно, що ідея електронно-телефонної пошти Вас зацікавила, а це головне. Для школи, директора така пошта — певний етап втілення в життя програми створення на базі школи культурно-освітнього та громадського центру. Це престиж, імідж школи. Для учнів вона — засіб залучення до світу сучасних технологій і набуття організаторських навичок. Вчителям, громадянам така пошта взагалі життєво необхідна як засіб оперативного спілкування.

Згодні, що у плугатарчан електронних адресатів буде спочатку небагато. Але кожний мусить знати, що через

електронну, електронно-телефонну пошту можна відправляти листи не тільки родичам чи знайомим, а й на підприємства, в організації, навчальні заклади.

Це може відбуватися так: один з учнів, відповідальних за Email-пошту, чергує і регулярно приймає листи, або тексти листів по телефону, набирає їх на комп'ютері, записує на гнучкий диск і передає на відправку... Отримані відповіді друкуює, і аркуші паперу вручає адресату або передає зміст листа по телефону.

Все це — начебто незначні нюанси. Але життя постійно переконує, що саме вони сприяють успіху. При такій організації справи вчителі школи, учні та їхні батьки, всі мешканці району матимуть змогу відправляти електронні чи електронно-телефонні листи практично в будь-який куточок земної кулі, а також отримувати на них відповіді.

Так, в одній телефонній розмові бабуся зокрема розповідала: «Ми з дідом живемо в далекому селі. Діти давно в Кіровограді, а от нашу любу внучку, яка виросла у нас, доля занесла в якусь невідому *Індію*. Де та *Деля*, сам господь знає. Спочатку листи отримували від неї через півроку, а тепер і того рідше. Не знаємо, як вона там, чи хоч жива. Такий непевний час...».

Та що там далекі країни! Ось дві сестри: одна живе в Поповичці, друга — за десяток кілометрів в сусідньому Чернецькому, обом за 70. Коли були молодші, по черзі ходили в гості. Тепер не дійдуть. Прямого автобусного сполучення між цими селами немає. Лист написати стало важче, ніж колись було прополоти гектар цукрових буряків. В сільських Радах є телефони. Тільки ж хто погукає, як зателефонуєш? Так і живуть, немов на різних планетах.

Внаслідок вашої роботи може скластися ситуація, коли частина учнів, вчителів, селян почне користуватися такими послугами — тоді й інші задумуються: «А чому вони використовують комп'ютери, я ж досі ні? Вони можуть, а я хіба гірша за них?»

Так почнеться самовтягування людей в роботу на комп'ютерах. І не взагалі, а по ділу. Без всього цього питання впровадження комп'ютерів в навчальний процес залишатиметься справою вельми проблематичною. Що

стосується учнів, то вони будуть працювати на пошті з великим задоволенням, не кажучи вже за досвід, який отримують, працюючи в глобальних мережах над реальними суспільно-корисними проектами.

Бажано, щоб крім об'яви на шкільному стенді, вчителі в кожному класі розповіли про організацію такої пошти, правила користування нею, а учні хай запрошують своїх батьків, односільчан писати листи, і пишуть самі.

Далі в інформації розпишіть, як це буде відбуватися практично.

* * *

Пишу, щойно приїхавши з Чернігова на вихідний день. В попередньому листі не встиг написати, що я знову з 11 по 23 лютого їду на курси, на цей раз в Чернігів, як керівний резерв на заступника голови райдержадміністрації з гуманітарних питань. Хотів якомога більше встигнути до від'їзду, тому і листа не дописав, і чергові новини не скорегував.

В новинах вийшло два однакових заголовки, англійський і український варіант трішки різняться, не все дописано. Але передав те, що мав на час від'їзду, боячись, що може вийти затримка по відправці. Щойно розмовляв по телефону з Віталієм Анатолійовичем. Вашого листа і програми він отримав, але листа не зачитав, бо залишив на роботі. Мені потім передасть його Тетяна Владиславівна по телефону.

Шкільні новини, передані вам, роздруковані висять на стенді в коридорі школи, і всі їх із задоволенням читають.

—

З організацією електронно-телефонної пошти маємо певні складності. Одна з них та, що в селі живуть люди переважно пенсійного віку, і мало хто з них взагалі листується. Потім велику силу мають звички, консерватизм.

Але помалу ми таки просуваємося вперед. Тому сказати, що електронна служба в нас не діє, не можна. Розвивається новий для нас вид зв'язку — електронно-телефонна пошта. Крім постійного обміну діловими

листами з вами, електронною поштою користуються деякі вчителі школи, учні, мешканці сіл і навіть районного центру. Приклад вже є з кого брати.

Так, Несен Олексій Антонович встановив постійний зв'язок зі своїм кумом з Києва, відправляє листи своїм родичам в Санкт-Петербург. Овдієнко Сергій надсилав листи з Канади своїм батькам. Ми маємо електронні адреси один одного і в будь-який момент можемо передати термінову інформацію.

Злепка Віра Петрівна з Талалаївки при нашої допомозі листувалася з сином, що працює десь на узбережжі Середземного моря. Тепер вони листуються менше, бо його начальник, дізнавшись з цього листування про їх сімейні обставини, дозволив йому раз на тиждень говорити з матір'ю по телефону за рахунок організації. Бачите, як несподівано допомогла електронна пошта! Почути живий голос сина для неї важливіше, ніж обмінюватися листами. Тож електронну пошту вона тримає як запасний варіант.

Один юнак мало не кожного дня обмінюється листами зі своєю коханою, яка навчається в Києві. Для них важливо якомога скоріше вести такий обмін.

З нашими спільними знайомими з Ніжина обмін інформацією також ведеться через електронну пошту.

Встановили ми електронний зв'язок і з Італією. Тепер Оксана і Марина Кулик будуть вести переписку переважно електронною поштою.

Наша завуч Лариса Миколаївна нещодавно поцікавилась електронною адресою аби направити ділового листа в одну із фірм.

Особисто я тепер відправляю свої публікації в пресу переважно при допомозі електронного зв'язку.

Думаю, що з часом коло людей, що надають перевагу електронній пошті, буде розширюватися.

Виконувати роль листоноші для підтримки зв'язку з Талалаївкою діти не можуть. Я не відправляю учня за 15 км без нагляду дорослих. Хто відповідатиме за його здоров'я та життя? Маємо досить неприємних випадків дорожньо-транспортних пригод, хуліганських нападів і т.д.

Цього року став працювати у нас молодий вчитель Буша Сергій Леонідович, який живе в Талалаївці неподалік

від банку і кожного дня їздить до нас на роботу. Через нього буду тримати зв'язок.

Надсилаю Вам свою статтю, яку я відправив у місцеву газету "Трибуна хлібороба":

Скористайтеся новою послугою

Пам'ятаю, як два роки тому в центрі Талалаївки випадково зустрівся зі своєю колегою. Говорили про різне, в тому числі і про мою недавню поїздку до Києва, відвідини Британської Ради, яка переселилася в новий будинок, що неподалік від Києво-Могилянської Академії.

— А Ви не можете дати мені їхню нову адресу?
— запитала мене вчителька.

Я відкрив свою папку і подав їй візитну картку Британської Ради. Вчителька почала переписувати собі всю інформацію: індекс, поштову адресу, телефони...

— А це що таке? — показала вона на напис "E-mail".

— Електронна адреса, — відповів я.

— Зрозуміло. Це не для нас. Цього і переписувати не буду.

Тоді я з нею погодився. Але зараз думаю: "Які ж ми тоді були необізнані! Не звернули уваги на те, що найбільше нас стосується!"

Судіть самі. Щоб відправити листа, потрібно купити конверт. Телефонна розмова буде коштувати більше гривні, а поїздка до Києва — самі знаєте, щонайменше 20 гривень. Скажете, 55 копійок за конверт — то не гроші. Можливо і так. Але якщо ви відправляєте щодня по декілька листів? А якщо частина з цих листів іде за кордон? Один такий лист, скажімо, в Канаду, в залежності від курсу долара, коштує близько 4-5 гривень. Тоді мимоволі станете рахувати вартість вашого листування. Крім того, листи ходять довго. В телеграмах платили за кожне слово.

В нашому випадку електронний лист для вас — зовсім безкоштовний і миттєво подолає будь-яку відстань, навіть якщо це протилежна точка земної кулі. Електронною поштою можна передати послання не на 2-3 аркуші паперу, а цілу книгу, навіть бібліотеку. Якщо у звичайний конверт ще можна вкласти 2-3 фотографії, то пісню, музику, кінофільм ви ніяк не вкложите. Для таких речей

знадобиться бандероль або посилка. За них ви заплатите не малі гроші. Електронною поштою можна відправити безліч фотографій, музику, кіно, книгу. І все це безкоштовно та миттєво.

Чому ж тоді електронною поштою не користуються наші люди? З трьох причин: не мають комп'ютерів, нічого про це не знають, та не вміють нею користуватися.

Але з даними проблемами можна легко впоратися.

Червоноплугатарська школа починає надавати жителям Талалаївського району нові види послуг. Серед них — електронна та електронно-телефонна пошта. При її допомозі ви можете відправити будь-яку інформацію, текст, фотографію, малюнок в будь-яку точку світу, що не під силу традиційним засобам зв'язку. На жаль, ми поки що не маємо достатнього технічного забезпечення, щоб підготувати та відправити музичний твір або кіно.

Всіх мешканців району, хто побажає користуватися нашою електронною або електронно-телефонною поштою, запрошуємо звертатися до нас по телефону 2-20-04 з 9:00 до 15:00 в усі дні, крім суботи та неділі. Ми будемо допомагати вам встановлювати і підтримувати оперативний зв'язок між рідними, друзями, діловими людьми, різними організаціями.

Для того, щоб відправити листа, вам потрібно знати електронну адресу вашого респондента (E-mail), зайти чи зателефонувати в Червоноплугатарську школу директору або черговому учню і разом з адресою передати (чи зачитати по телефону) своє послання. Його текст буде набраний на комп'ютері учнями і відправлений не пізніше як за два дні. По електронній пошті будуть отримуватися і відповіді на такі листи. Їх ми будемо роздруковувати і вручати вам або зачитувати по телефону. Тож не забудьте вказати свій номер телефону та адресу. Об'ємну інформацію, таку як книга, безкоштовно роздрукувати нам буде складно, тому передамо її на дискеті і ви зможете прочитати її на будь-якому комп'ютері влюбій організації.

Ви не знаєте електронної адреси своїх родичів, знайомих? Дізнайтеся її при допомозі звичайного листа. Якщо ваші респонденти живуть в місті і не мають вдома комп'ютера, вони все одно можуть

відкрити десь власну електронну скриньку, або звернутися в організацію, що має електронний зв'язок, з проханням надати можливість користуватися електронною поштою. Крім того, власна електронна скринька відкривається безкоштовно в будь-якому Інтернет-кафе. Такі Інтернет-кафе вже діють в Ромнах, Прилуках, Ніжині. Електронна поштова скринька відкривається безкоштовно, але в подальшому вашим респондентам доведеться платити 6 гривень за годину роботи. Та для того, щоб передати підготовлений лист з дискети чи записати непрочитаний на дискету, їм буде достатньо декількох хвилин. Всі бажані можуть писати вам за адресами E-mail: chpl_school@yahoo.com, або t_tal@pinvest.cn.ua.

Оскільки на цьому етапі організації служби електронної пошти школи текст вашого листа буде бачити певна кількість людей, задіяних на передачі, будь ласка, не включайте в нього інформацію конфіденційного характеру.

Користуючись організаційними і технічними можливостями, які створені в нашій школі, ви будете економити свої кошти та час.

Читачу, можливо, буде цікаво дізнатися, яку користь матиме від цього школа, коли за вказану послугу не беремо грошей? Відповідаю, що електронна пошта в нас діє за рахунок спонсорів. А користь та, що ми на конкретних справах вчимо дітей орієнтуватися в сучасному світі і вбачаємо в цьому практичну направленість навчально-виховного процесу.

Школа завжди піде вам назустріч і надасть можливість скористатися своїм Інтернетом. Але така послуга буде коштувати 6 грн за годину роботи. На жаль, спонсорів на оплату Інтернету ми поки що не маємо.

ГЛАВА 2.3.

Активних життя зустрічає оплесками

* * *

23-24 квітня 2002 року в м. Кривий Ріг відбудеться Всеукраїнська науково-методична конференція «Комп'ютерне моделювання та інформаційні технології в науці, економіці та освіті». Проводиться вона Міністерством освіти і науки України, Київським національним економічним університетом і Криворізьким економічним інститутом. Пропонуємо Вам разом з Ярьсько Мариною, Смілик Тетяною, Гавриш Інною обговорити можливість підготовки доповіді про досвід дистанційно керованої самоосвіти в умовах обмеженого доступу до Інтернету і виступити з нею на цій конференції. Брати участь у конференції вони будуть по секції «молодих науковців (студентів та учнів старших класів)». Назва тематичного напрямку: «дистанційна освіта та концепція віртуального навчального підрозділу».

Це може бути одна загальна доповідь, або декілька окремих у співавторстві одна з однією (не більше 3 співавторів у кожній). Якщо у Вас не буде заперечень, то участь дорослих як співавторів доповідей планувати не треба. Доповіді будуть надруковані в збірнику праць учасників конференції. Такого роду доповідь прирівнюється

до наукової публікації і може дуже знадобитися дівчатам при вступі до вузу і т.п. Вам радимо провести підготовчу роботу в школі, а потім організувати поїздку учасників на саму конференцію. За участь у конференції і публікацію доповідей учнів нічого платити не потрібно. Дорогу і можливе проживання (якщо учасниці побажають бути присутніми на конференції обидва дні), ймовірно прийдеться оплатити школі. Якщо з оплатою буде скрутно, то можна було б приїхати ранком, взяти участь у конференції і ввечері того ж дня виїхати додому. Просимо оперативно проінформувати нас про Ваше рішення і перші кроки у світлі цієї інформації.

* * *

Наші дівчата із задоволенням прийняли б участь у конференції в Кривому Розі. Згідно моєї поради будуть писати одну роботу втриьох. Але як вони її напишуть, я не уявляю. Чим зможу, буду їм допомагати за «спасибі», але чудес творити я не вмю. Конференція для мене — це теж діло темне.

—

За час своєї відсутності [на курсах підвищення кваліфікації] я трохи вибився з колії шкільного життя. Наші дівчата самі набрали вам листа і возили в Талалаївку для відправки. Несвоечасність отримки і відправки пов'язана ще і з погіршенням зв'язку. Інколи Віталій Анатолійович днями не може вийти в Інтернет.

Вчора говорив з дівчатами з приводу заявки. Вони вирішили їхати до Кривого Рогу втриьох: так їм буде охотніше. Для школи накладним це не буде. Позабюджетних коштів в мене немає і матеріальної компенсації надати не можу. Відрядження з держбюджету проплачуються з великими труднощами. Мені, директору школи, і то не змогли вчасно оплатити відрядження, довелося посеред курсів повертатися додому по гроші.

Дівчатам я це пояснив, і вони готові їхати за власний рахунок. Страшно відпускати їх самих у незнайоме місто, тому мені доведеться їх супроводжувати, більше того, мені

і самому цікаво послухати доповіді на конференції. На мене заявки робити, мабуть, не потрібно. Там, на місці, я зорієнтуюся, як мені бути. Дівчат турбує те, чи зможуть вони написати доповідь.

** * **

Цим листом надсилаємо вам зразок заявки та коротенькі тези доповіді на конференції. Їх потрібно обговорити, доповнити, творчо опрацювати, потім написати самим доповідь. Ми допоможемо учасницям підготувати і оформити її.

** * **

Надсилаю вам останній варіант доповіді:

Досвід дистанційно керованої самоосвіти в умовах обмеженого доступу до Інтернету

М.С. Яренько, Т.Г. Смішк, І.В. Гавриш

с. Червоний Пługатар

Талалаївського району Чернігівської обл.,

Червонопługатарська загальноосвітня школа

I-III ступенів навчання

Стратегічним завданням української системи освіти є побудова громадянського суспільства, яке сприяло б самореалізації кожної особистості.

Втілення його в практику є надзвичайно складною проблемою, особливо в сільській місцевості. Сучасна сільська школа, обтяжена демографічними, соціальними, економічними проблемами, не може задовольнити того широкого спектру потреб кожної окремо взятої особистості, що необхідні для її всебічного, гармонійного розвитку. Якщо в містах ці питання певною мірою знаходять відповіді, то проблема сільської школи турбує всіх учасників навчально-виховного процесу від учня до міністра. Коли міністра освіти і науки України В.Г.Кременя попросили виділити найголовніші на його думку освітні проблеми, то він назвав дві: проблему сільської школи і проблему комп'ютеризації.

У Законі України «Про освіту» (розд.ІІІ, ст.51) сказано: «Вихованці, учні, студенти, курсанти,

слухачі, стажисти, клінічні ординатори, аспіранти, докторанти відповідно мають гарантоване державою право на доступ до інформації в усіх галузях знань». Але це право часто не може бути реалізоване у житті.

Так, наприклад, сільські діти позбавлені можливостей користуватися багатими бібліотеками, відвідувати позашкільні навчальні заклади за інтересами, збагачувати себе духовно та культурно. Перебуваючи в інформаційній ізоляції, вони не мають доступу до вітчизняних та світових джерел знань. Не має село і кваліфікованих спеціалістів для задоволення всебічних потреб особистості, що розвивається. Дуже часто таким селам, як наше, бракує належних засобів зв'язку, майже зовсім відсутні телефони, не працює радіо, вкрай незадовільне транспортне сполучення. Більшість жителів села можна вважати прихованими безробітними, що проживають за межею бідності. І в цих умовах суспільство, якщо ми називаємо його громадянським, повинно сприяти самореалізації кожної особистості. Але як це зробити?

Спробуємо поділитися своїм баченням шляхів вирішення цієї проблеми, виходячи з невеликого власного досвіду.

Ті знання, які ми, учні, отримуємо в школі, часто не знаходять практичного застосування в житті, можливо тому, що вони або зайві, або неповні, або ми не вміємо ними користуватися. З іншого боку, нам хочеться отримати додаткові знання з тих питань, що нас цікавлять. Але до кого звернутися за допомогою? Де в селі знайти компетентну людину, яка змогла б не лише дати кваліфіковані відповіді на всі наші запитання, але й поділитися захоплюючими ідеями щодо того, куди практично спрямувати свою допитливість та енергію, як досягти успіху?

З такими роздумами ми звернулися до директора школи Володимира Андрійовича Киричка. Виявилося, що і в нього були такі самі проблеми, і він теж потребував, як ми, якоїсь підтримки в своїй педагогічній праці, шукав доброго порадики, наставника — і тепер має двох. Це громадяни Канади Анатолій та Геннадій Ярмош — люди з великим досвідом в системі освіти, зокрема України, і значними творчими доробками в цій галузі. Володимир Андрійович додав, що без

їхньої допомоги і порад більше не уявляє своєї роботи і свого життя. Він порадив і нам цих консультантів.

Відразу виникло питання, як спілкуватися. На той час у школі ще не було сучасних комп'ютерів, не кажучи вже про електронну пошту. Але в результаті обговорення ми дійшли висновку, що в кожному районному центрі повинна бути організація чи приватна особа, які мають E-mail. «Я спробую домовитися з ким-небудь, щоб ви могли користуватися електронною поштою», — сказав директор, і незабаром справді домовився з працівником однієї з районних організацій, який погодився допомагати нам в цьому.

Добиратися від села до райцентру для обміну листами — справа нелегка, але варта зусиль. Та й спілкуватися через океан навіть електронною поштою не просто. Необхідно було багато зусиль і часу, в першу чергу з нашого боку, щоб розпочати таку діяльність, повірити у власні сили.

Деякий час ми просто дивились, як все це відбувається. Навіть написати і відправити листа здавалось надзвичайно складною справою. Перші листи ми писали на папері, директор школи набирив текст на комп'ютері і передавав у вигляді файлів на дискеті знайомому в райцентрі. Той, користуючись виходом організації в Інтернет, відправляв листи, одержував відповіді і в зворотньому порядку передавав нам.

Як тільки школа одержала власні комп'ютери, все стало набагато легше. Ми отримали змогу самі набирати листи, читати відповіді. Раніше дещо незрозуміле нам поняття дистанційно керованої самоосвіти набуло конкретного змісту. Консультанти щедро пропонували нам ділові ідеї, і кожна з них не тільки захоплювала подих, а й ставала логічним джерелом все нових творчих справ, які несли знання, і з ними — віру у власні можливості.

Зупинимось для прикладу на одному з таких навчальних ланцюжків, який прямо стосується комп'ютерів і інформаційних технологій у світлі нашої дистанційно керованої самоосвіти. Коли півтора року тому наші консультанти запропонували створити веб-сайт школи в Інтернеті, підтримувати і регулярно поновлювати його, особливо сторінку новин — це здавалося фантастикою. Але з їхньою допомогою такий сайт

(www.geocities.com/chpl_school) був створений і поміщений в Інтернет у січні 2001 року. Ми пишаємося тим, що наша школа стала першою із сільських шкіл України на Інтернеті.

З перших днів сайт є повністю двомовним, тобто майже всі його матеріали подані українською та англійською мовами. До речі, це зроблено з певною метою: дивлячись на практичне застосування шкільних знань, в учнів з'явився стимул поглибити свої знання з англійської мови, і вже зараз у цьому напрямку маємо деякі успіхи. До підтримки й розвитку сайту задіяні як вчителі, так і учні. Ми плануємо розвивати його, розміщуючи (знову ж таки на двох мовах) замітки учнів та вчителів, присвячені справам школи, села, країни, а також навчально-методичні матеріали, творчі розробки, в тому числі літературні і художні твори (вірші, малюнки, оповідання тощо).

Інформацію про веб-сайт школи ми розмістили на сайті Освітнянської Мережі України (www.ednu.kiev.ua). Пізніше школа встановила інші контакти, зокрема ввійшла в Європейську шкільну мережу (European Schoolnet — www.eun.org), що відкрило нам прямий зв'язок з більш ніж 900 школами різних країн Європи. Все це призвело до того, що активно запрацювала адреса електронної пошти школи, і ми почали отримувати стільки листів з усього світу, скільки не приходило на звичайну поштову адресу школи за всю історію її існування.

Це було несподіваним для нас, але очікуваним і цілком закономірним результатом роботи для наших консультантів. Коли потік електронної пошти став приносити листи майже щоденно, вони запропонували організувати в школі куточок електронної пошти, свого роду стінгазету, де з нею могли б ознайомитися всі вчителі й учні, аби використати інформацію, яка їх зацікавить, для самоосвіти. Склалась ініціативна група учнів у складі авторів цієї доповіді, яким цікаво було займатися підтримкою такого куточка.

Наступним кроком у розвитку цієї ідеї була пропозиція створити при школі службу безкоштовної електронної пошти не лише для всього села, а і для району. Учні, які займаються веденням куточка, з цікавістю прийняли таку пропозицію, і зараз наша організаційна робота дала перші результати, які, ми сподіваємося,

примусять багатьох у школі, у селі і навіть у районі зовсім іншими очима подивитися на нашу школу і її роль у житті людей.

Одним з листів, який принесла нам електронна пошта, було запрошення на цю конференцію. Коли наші консультанти поцікавилися, чи вміємо ми виступати перед науковою аудиторією, ми зізнались, що ніколи не доводилось. — «Годі готуйтесь — поїдете і виступите на ній з доповіддю».

Це завдання спершу викликало в нас протирічні емоції. Але коли вони пояснили суть справи, обговорили з нами план виступу, дали відповіді на наші запитання — все виявилось не те що простим, але зрозумілим, і ми прийняли за підготовку.

Ми планували приїхати у Кривий Ріг, пройти процедуру реєстрації і поселення. Нам цікаво дізнатись, як організуються і проводяться наукові конференції. Ми розраховуємо познайомитися зі своїми ровесниками, яким є чим з нами поділитися, старшими товаришами, навчитися того, що не передбачено програмою, не вивчається в школі, і в той же час дуже необхідно в житті. Ми хочемо послухали змістовні доповіді, які дали б нам нові ідеї, наштовхнули на цікаві теми, над якими варто подумати. Сподіваємось отримати перший досвід публічного виступу і побачити свою першу в житті публікацію. Маємо надію, що й учасники конференції візьмуть з нашої доповіді корисну інформацію, яка допоможе їм краще зрозуміти важливість і особливості дистанційно керованої самоосвіти для сільських шкіл України, використати і застосувати у своїй практиці щось з нашого досвіду.

Ми читали, що школи столиці, інших великих міст, вчені беруть шефство над сільськими школами. Тому ми звертаємося до вчених, педагогів, яких зацікавив наш досвід: візьміться за дистанційно керовану самоосвіту учнів, особливо сільських шкіл. Відважимося внести пропозицію і Міністерству освіти і науки України. Можливо було б доречним на веб-сайті Міністерства відкрити сторінку для дистанційно керованої самоосвіти, на якій би одні пропонували надання освітніх послуг, а інші заявляли про свої освітні потреби; де люди могли б знаходити один одного в плані самоосвіти, відповідно до своїх запитів. Адже кожна

особистість є унікальною і неповторною, і такими ж унікальними і неповторними є її освітні потреби. Враховуючи безперервність освіти, в числі учнів можуть бути не лише школярі, молодь, а і старші. Від цього буде користь керівникам, учням, педагогічній науці, суспільству в цілому.

* * *

Шановні Марина, Таня, Інна, ваша доповідь разом з заявкою відправлені електронною поштою на адресу оргкомітету. Тепер потрібно зробити наступні кроки і першим з них послати заступнику голови оргкомітету конференції проф. Соловйову В. М. листа з інформацією про це і проханням по можливості поінформувати вас щодо включення доповіді в програму конференції (дата, час, секція). На випадок позитивного рішення варто також поцікавитись умовами забезпечення житлом у гуртожитку.

* * *

*Шановний Володимире Миколайовичу,
14 лютого цього року на Вашу адресу нами
були направлені заявка на участь у конференції
та текст доповіді. Просимо підтвердити по E-
mail отримання названих документів та по
можливості поінформувати про включення
доповіді в програму конференції (дата, час,
секція). Просимо також дати нам коротку
інформацію щодо умов забезпечення учасників
конференції житлом у гуртожитку.*

*Наша адреса електронної пошти —
chpl_school@yahoo.com*

З повагою,

М. Ярьсько, Т. Смілик, І. Гавриш

* * *

Шановні, Марина, Таня, Інна, ідуть дні, тижні, минув місяць, а відповідь не надходить. Ми і ви готові чекати, розуміючи, що у членів оргкомітету багато справ, але день початку конференції неухильно наближається. Вважаємо,

було б доречним скористатись тим, що відповіді досі не отримано, аби комусь з учасниць буквально сьогодні-завтра зателефонувати Володимирі Миколайовичу на його контактний телефон у Кривому Розі, поданий в програмці конференції, та поговорити з ним по питаннях, заданих по пошті. Ця розмова потрібна для діла, а також практики в умінні вести телефонні розмови з офіційними особами. Були б вдячні, аби результати розмови та враження від неї ви передали нам.

* * *

Пишуть вам Таня, Марина та Інна. Сьогодні, 5 березня, ми прочитали вашого листа. Дякуємо вам за допомогу у написанні цієї роботи. Скориставшись вашою порадою, ми зателефонували Соловійову В.М. Перед розмовою дуже хвилювалися, бо ніколи не спілкувалися з професором інституту. Розмову з ним вела Марина, а ми з Танею підтримували її. У Володимира Миколайовича був спокійний голос, тому через деякий час Марина заспокоїлась. Він повідомив нам, що конференція відбудеться 23 квітня о 9 годині ранку. Також він сказав, що нас зустрінуть і нададуть гуртожиток, потрібно лише зателефонувати їм напередодні, зазначивши точний час прибуття потягу. Отже, ми чекаємо на цю поїздку з нетерпінням. Вдячні вам Інна, Таня та Марина.

* * *

Шановні Марина, Інна, Таня. Дякуємо за оперативну інформацію про роботу, що ви провели по конференції та електронній пошті. Всі ваші результати заслуговують найвищої оцінки. Незважаючи на те, що завдання дійсно складні, ви з ними справляєтесь просто блискуче. Ми щиро раді за вас. Бажаємо успіху на конференції.

* * *

Від нас особисто та від наших дівчат висловлюємо вам найтепліші слова вдячності за керівництво підготовкою до участі в конференції. Ми були в Кривому Розі як і планувалося. Наша поїздка — повний успіх. На конференції було зачитано більше 100 доповідей і лише після нашої весь зал вибухнув оплесками. Близько восьми авторів були нагороджені грамотами. Ми в тому числі. Не всі доповіді ввійшли до збірника праць конференції. Наша ввійшла. Це книжка приблизно на 400 сторінок. Один екземпляр я придбав і для вас. При нагоді передам або перешлю вам на пам'ять. Крім того, познайомився з багатьма цікавими людьми, найбільше задоволення отримав від знайомства з професором Кухаренком з Харкова. Він займається дистанційною освітою. Це стисло все.

* * *

Ось як написала про цю подію одна з українських газет:

Гвардійська трійка

Саме так професор Г.С.Осадчук, директор Криворізького економічного інституту, назвав трьох учениць Червоноплугатарської ЗОШ І-ІІІ ступенів навчання при врученні їм грамоти «За творчий підхід до розробки теми» на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Комп'ютерне моделювання та інформаційні технології в науці, економіці та освіті», яка проходила наприкінці квітня в Кривому Розі.

В конференції брали участь професори, доктори наук, кандидати наук, доценти та студенти.

Учениці 11 класу Червоноплугатарської школи Яресько Марина, Смілик Тетяна, Гавриш Інна відгукнулися на пропозицію оргкомітету конференції, що надійшла на електронну адресу школи, і надіслали в Кривий Ріг свою доповідь «Досвід дистанційно керованої самоосвіти в умовах обмеженого доступу до Інтернету».

Доповідь була високо оцінена оргкомітетом та учасниками конференції і ввійшла до збірника наукових праць конференції. Про це свідчить те, що не всі доповіді були надруковані у збірнику праць та із восьми грамот, які були вручені на конференції, одну отримали і наші дівчата.

Але найвищою нагородою для дівчат були дружні оплески всієї аудиторії після проголошення ними доповіді з трибуни конференції, тому, що жодна доповідь, а їх було більше ста, не була удостоєна такої реакції залу. Слід відмітити і те, що участь в конференції взяли лише дві загальноосвітні школи: Червоноплугатарська та одна з криворізьких.

Цінним виявилось те, що учениці, взявши участь в конференції, побачили, як вони організовуються, отримали досвід написання наукових праць, послушали інші цікаві, змістовні доповіді. Перебуваючи два дні на конференції, вони усвідомили, що необхідною умовою для прогресу кожної галузі народного господарства від ракетобудування до видобутку руди та військової промисловості є комп'ютеризація та розробка нових інформаційних технологій.

І коли комп'ютеризація є необхідною умовою для розвитку будь-якої галузі промисловості, торгівлі, науки, медицини, було б дуже дивним і незрозумілим, якби вона пройшла мимо освіти, що являється початком всього вищезгаданого і не згаданого. Марина, Таня та Інна, спираючись на власний досвід, представили нову форму навчання — дистанційно керовану самоосвіту, якою займаються зараз під керівництвом консультантів, громадян Канади Анатолія та Геннадія Ярмошів.

Хочеться привітати дівчат, молодих науковців, з першим успіхом і побажати їм творчості в подальшому житті.

ГЛАВА 2.4.

Школа бере під опіку занедбаний дендропарк

* * *

Я зацікавився літературою про зелений світ нашої планети. Дістав трошки книжок. Паралельно веду пошук матеріалів про колишній хутір Хвинів та про дендропарк, що створив професор Демченко. В Талалаївських архівах таких матеріалів не виявилось, доведеться їхати в Прилуки або й далі. Віднайшов трьох непрямих свідків тих часів, які децю пам'ятають — те, що колись чули від тих, кого немає вже в живих.

* * *

Ваше захоплення зеленим світом планети і зокрема дендропарком може бути корисним в багатьох відношеннях, і в першу чергу — для збагачення процесу навчання учнів, відпочинку громадян, встановлення ділових зв'язків школи і громадськості.

Крім історії створення дендропарку, напишіть, чи плануєте проводити там якісь роботи.

Здається, в парку збереглася одна будівля. Хто її нинішній господар? Про все інше, в тому числі що в парку можна зробити, як зацікавити, заохотити працювати, відпочивати в ньому не тільки учнів, а й місцеве населення,

фахівців — подумаємо разом.

* * *

Наш старий дендропарк, заснований київським професором медицини Демченком у XVIII ст. (до речі, єдиний парк в Талалаївському районі) занепає, перетворився на хащі. Місцеві жителі, не знаючи його історії, не розуміючись на породах дерев, вирубують його, знищуючи унікальні для нашої місцевості екземпляри. Гинуть дерева і самі по собі від старості. Та ніхто не дбає про заміну їх молодими. Доріжки і стежини, де колись ходили люди і робились прогулянки верхи, заростають, місцями їх неможливо віднайти. Шевченкові слова:

«І стежечка, де ти ходила,
Колючим терном поросте...»

цілком відповідають дійсності стосовно нашого парку.

В парку дійсно ще зберігся маєток Демченка. Будинок міцний, простояв більше ста років і ще стільки ж простоїть. До відкриття нашої школи там була початкова. Тепер пусте: покрали двері, побили вікна. Підлога постелена з такої товстої, прошпунтованої дошки, що її не можуть зірвати, а то б уже давно покрали.

Будинок був на балансі сільської Ради разом з парком. Тепер сільська Рада передала його «Чернігівагролісу» тому, що не має сил утримувати і не хоче зайвого клопоту на себе брати. Але голова говорить, що якщо я погоджуся, то вони можуть рішенням сесії передати його школі. Не я один пропонував відкрити там будинок відпочинку, чи літній табір для дітей. Та всі керівники у відповідь запитують: «А хто буде спонсором?» І так відправляємо дітей на відпочинок у другі райони, а в місцеву казну нічого не поступає.

Ця організація має 6000 га лісу, штат аж із трьох чоловік, жодної одиниці техніки і «0» фінансування. Тому сьогодні вони раді нашій допомозі. Першого червня разом з головним лісничим ми зробили вимітку дерев для санітарної рубки. За нашу допомогу вони обіцяють віддати ці дрова школі.

Перше завдання, яке ми ставимо — розібратися з багатою рослинністю дендрарію, визначити породи дерев,

кущів, трав, та підписати їх, виставивши таблички. Частина цієї роботи вже зроблено. Підписано близько 50 порід дерев та кущів. Ця кропітка робота потребує консультації із спеціалістами, яких у нас немає.

Друге завдання — розчистити старі доріжки, зробити санітарну вирубку парку. На території є природні джерела, які ми теж беремо під захист. Зробимо пробні аналізи цієї води.

Далі хочемо зробити фотоальбом парку, детально його описати, розробити екскурсійні маршрути, вивчити фауну, дослідити історію створення цього парку. Ми нічого не знаємо про Демченка, який під час революції з двома синами та двома доньками виїхав до Канади. За часів радянської влади прізвище «класового ворога та зрадника Батьківщини» заборонялося згадувати. Нас хвилює історія давнини, ми хочемо більше знати про людину, яка залишила на землі після себе помітний слід. Сподіваємося, збереглися його фотографії, якісь строки біографії, його внесок в медицину. Можливо канадські школярі допоможуть нам знайти його нащадків, поповнити парк новими екзотичними екземплярами.

* * *

Цікаві і корисні справи почала робити школа в дендропарку. Але ці справи підуть швидше і краще, коли не тільки учителі, школярі, а й більшість місцевих жителів будуть зацікавлені в його відновленні.

А чим їх можна зацікавити, крім грошей, яких у школи немає?

У Червоному Плугатарі, області, на Україні багато майстрівних людей, які зокрема займаються народними промислами, виготовляють вироби на рівні творів мистецтва. Як пише в одному з своїх листів шановний Віталій Анатолійович Науменко: «Маю хоббі дуже різнопланові (далі йде перелік), планів багато, але не знаю, що з ними робити». У цих словах — глибокий зміст і точне відображення проблеми. Саме школа через парк і зможе допомогти таким людям поділитися з іншими своїми ідеями, показати власні вироби, нарешті організувати їх продаж.

В сусідньому селі живе жінка, яка має своєрідне бачення, уміє складати ландшафтні малюнки, композиції. Квіткові клумби біля власного житлового будинку неповторні, на рівні кращих світових

стандартів. Але хто про неї знає, крім найближчих сусідів, родичів? А вона, як і кожна людина, хоче, щоб з її роботою знайомилося якнайбільше людей, бажає чути їхні відгуки, нарешті продати свою продукцію й одержати якусь матеріальну і моральну винагороду за працю.

Хіба не погодилася б ця художниця при допомозі школярів створити ту ж квіткову клумбу в парку? Звичайно погодиться, але за умови, що всі будуть знати, хто її спланував, посадив, доглядає. Фото автора і розповідь про неї повинні бути в парку, фотоальбомі. Тоді, можливо, її запросять оформити, зрозуміло не безкоштовно, зелену лужайку на садибі господарів з великим прибутком, чи розбити квіткову клумбу біля адміністративної споруди перспективної фірми. Далі будуть інші замовлення, прийде достаток.

А скільки є воістину талановитих художників, спеціалістів, що не мають можливості заявити про себе — і з якою радістю вони приїхали б до вас! Кожний з них зі знанням справи, великою любов'ю створив би в парку те, що вміє — безкоштовно, аби про нього дізналися. А довідаються тоді, коли в кожному окремому випадку буде написано: ця споруда, ландшафтний куточок, галявинка чи газон створені, прикрашені декоративними кущами, багаторічними травами такими-то авторами на громадських засадах.

В країні знайдеться багато майстрів — різьблярів по дереву, скульпторів, які заради того, щоб показати людям своє мистецтво, прорекламувати себе погодяться прикрасити парк малими архітектурними формами, дерев'яними виробами, скульптурами, а при належних умовах навіть відновити будинок.

Старшокласники можуть зробити птахів з фанери і соломи, щось подібне до цього простого садового ослона-табуретки, фанерного оленя, або фігурку на гойдалці, що сама гойдається на вітрі — аби тільки вони були встановлені в парку, і поруч закріплені таблички: «Цей ослін (олень, тощо) зроблений і обслуговується десятикласником Олегом Пономаренком»?

А ось дещо складніша робота — своєрідний умивальник, зроблений з колоди. Вона теж під силу якщо не одному, то групі школярів під керівництвом учителя праці, або когось із батьків.

Крім робіт фахівців і аматорів, в дендропарку доцільно встановлювати предмети, які рекламували б малі бізнеси. Їхня задача — нести таку інформацію, аби рекламодавці мали більше замовників, а також робити корисні і приємні людям речі. Школа ж за рекламу (якщо вона дійсно спрацює) отримуватиме гроші.

Прикладів не перелічити, наведемо лише декілька.

Де відпочиваючі, там

потрібні контейнери для сміття. Можна робити металеві, закупаючи пластмасові, виливати з цементу — і розміщувати на них рекламу, подібно тому, як показано на цій фотографії, де пластмасовий сміттєзбірник зроблений у вигляді стаканчика з-під морозива, з назвою фірми на ньому. Просто, але зі смаком.

Добре прикрасила б парк та порекламувала фірму ось така альтанка.

На наступному знімку — столик з табуретками для гри в шахи. Під клітинами — назва фірми і перелік її продукції. Шахову доску можна зробити в дендропарку і прямо на землі.

Не має значення, дерев'яною чи бетонною буде якась конструкція; головне, аби вона була доречна у парку, проста, зроблена на замовлення фірми та встановлена в дендропарку, скажімо, старшокласниками під керівництвом учителя праці. Дати б їм ідею, показати зразок, зацікавити морально і матеріально. Зрозуміло, справа і в тому, щоб знайти замовника, який погодиться сплатити виготовлення і утримання виробу якщо не круглий рік, то принаймні на протязі літнього сезону. Адже інформація, яка певний час буде перед очима шахістів, відвідувачів дендропарку, мимоволі запам'ятовується їм, і можливо пригадається, коли виникне потреба купити щось подібне.

Звісно, такі і подібні роботи належало б робити планово, організовано. Втім, не біда, якщо зараз немає можливості скласти генеральний план відновлення парку. Роботи можуть плануватися окремими майстрами —

інженерами, садоводами, художниками безпосередньо на місці, на основі їхнього досвіду, творчої інтуїції. Вони будуть розробляти конкретні варіанти прокладки видових доріжок, компоновки рослинних груп, розміщення паркових малих форм, корегувати їх відповідно до обставин, і тут-таки виконувати.

Але в даному випадку загальний напрямок відновлення дендропарку в вигляді ескізів-варіантів повинен давати сам директор школи.

При їх складанні перш за все потрібно враховувати особливості рельєфу парку, його насаджень, водоймищ, краєвидів, з метою органічного поєднання мистецтва з природою. Слід враховувати декоративні можливості не тільки екзотичних, невідомих Вам дерев, а й місцевих різного кольору хвої і листків — ялин, сосен, лип, берез, туї, акації, інших. Гарні літом і взимку, вони будуть живими пам'ятками тим, хто відновлюватиме цей дендропарк.

Природні джерела, криниці, ставки заслуговують на особливу увагу. Бажано детально розробити план їхнього поглиблення, впорядкування, декоративного оформлення, відновлення берегових ліній, заток, спланувати прилеглі доріжки, рослинність, яка б гармонійно поєднувалась з водяними дзеркалами, гребельками, а також штучно створити приємні водяні шумові ефекти.

Вдале планування робіт буде допомагати самій природі відновлювати паркові пейзажі і разом з малими парковими формами, рукотворними виробами створюватиме єдину ландшафтно-композиційну систему, художній витвір під відкритим небом.

У ваших ескізах мають бути присутніми світовий досвід і місцеві особливості, традиції і новаторство. Враховуючи сучасні реалії, в даному дендропарку доцільно поєднувати в одне ціле красоту і користь, іншими словами надавати парковим композиціям практичний зміст. Лише конкретне поєднання цих умов може дати бажані результати.

Безумовно, такі роботи можливо виконувати лише за допомогою і при безпосередній участі старшокласників. В свою чергу для школярів буде дуже важливою сама можливість попрацювати з фахівцями, людьми схильними до експериментів, пошуку нових рішень.

Якими ж композиціями, рукотворними виробами доцільно оснащувати парк, як поєднати в одне ціле естетику і утилітарність?

У парку можуть бути встановлені зразки техніки, якою дідусі, бабусі нинішніх школярів користувались, або на якій працювали. Добре б підписати на табличці, що на цій кінній косарці в

п'ятдесятих роках минулого сторіччя працював дідусь такого-то школяра. І поруч — розповідь про нього, з ілюстраціями.

Будуть приваблювати відвідувачів і прості дитячі ігрові майданчики, цікаві атракціони.

Ось простий, але дотепно “корисний” пристрій, який ми побачили в одному з лісопарків гірського масиву Білі Гори штату Нью-Хемпшир у США. Мало кого з численних відвідувачів залишає він байдужим, і біля нього завжди багатолюдно. Складають його товсті дерев'яні стовпчики, вкопані в землю, на одному з яких, що закопаний похило, цепкою підвішений чималий камінь. Поруч щит з поясненням. Виявляється, камінь цей реагує на погоду. Не спішіть казати “такого не може бути!”, як відвідувачі, що, прочитавши на відстані заголовок, теж недовірливо качають головою, але таки підходять і уважно вчитуються в слова:

Якщо камінь:

Мокрий — значить іде дощ,

Теплий — значить погода сонячна,

Білий — значить йде сніг,

Гойдається — значить погода вітряна.

Ми, як і кожний з “довірливих” відвідувачів парку, що зупинялися біля сенсаційного напису біля каменя, починали читати серйозно, а закінчували з посмішкою, переглядаючись з такими ж усміхненими сусідами. Поки читали, почалася мигичка, камінь став вологим, зразу переконавши присутніх, що, дійсно, такий ніколи не помиляється.

Зробити аналогічний “пристрій” на уроках праці і установити в парку чи перед фасадом школи не важко, а от зацікавленість у тих, хто проходить мимо, він викликатиме чималу. Тільки ж знову, обов’язково треба підписати, хто з учнів приймав участь в проєкті і під чийм керівництвом.

Тим часом не встигли ми ступити кілька кроків по доріжці від “метеорологічного” каменю — аж тут новий приклад того, як американці привертають увагу відпочиваючих і отримують прибуток від атракціонів.

Під горою дзюрчить каменистий струмок. Він тече тут з давніх часів. Та недавно знайшлися підприємливі люди, які упорядкували, створили на його основі атракціон для дітей і запрошують

відвідувачів... напивати собі золото.

Біля струмка встановили дерев’яні лотки на трьох рівнях і по них пустили воду. Завезли річкового піску, заготували “золоті” крупинки різного розміру. Поробили решета, крізь які пісок просипається, а “золото” ні. Ще до приходу відвідувачів парку робітниця набирає в поліетиленові кульочки пісок, перемішаний з одним чи кількома “самород-

ками". Підходить час відкриття атракціону, а черга уже збирається. Кожний кульочок з "золотоносним" піском коштує 3 долари. Рідко хто купує один, більшість по кілька — і бігом до решета промивать. На знімку видно зосереджені обличчя "старателів". Внаслідок промивки-просіювання піска на дні залишаються "цінні" золотинки. Панує справжня "золота лихоманка", час від часу чути дитячі вигуки: "Е!", "Знайшов!", і їм подібні.

Багато атракціонів в парку, але біля цього черга не зменшується цілий день. До того ж це безвідходне виробництво. Згідно правил добути "золото" можна продати там же, де купили торбинку "золотоносного піску". За кожний "злиток" дається один долар, так що теоретично, мабуть, якщо дуже повезе, то можна повернути витрачене і навіть "заробити". Але більшість дітей на пропозицію батьків продати своє "золото" категорично не згоджуються, і забирають намите додому.

Промитий пісок попадає в спеціальні контейнери. Пустий кульок треба кинути в пластмасову бочку, що стоїть поруч. Ось і зараз — одинадцята година ранку, а бочка вже наповнена кульками з верхом. Наступного дня всі ці матеріали використають знову. Тільки гроші відвідувачів будуть новими.

В одному з листів Ви писали, що було б добре, мовляв, якби приїхали до нас школярі з якої-небудь англійської країни. Треба відзначити, що й у себе в Канаді школярам розваг — море. Крім того, більшість з них мають можливість подорожувати по країнах і континентах. Тому щоб канадці поїхали саме в українське село, їх необхідно чимось зацікавити. Серед школярів будь-якої країни є захоплені художники, скульптори-початківці, майбутні архітектори. От ця категорія учнів могла б поїхати до вас, з надією отримати можливість зробити і виставити у вашому парку свої роботи, і одержати від організаторів документ з фотографією, що засвідчує цю подію. Потім аби ще про його шляхетну місію було написано у вдячному листі. Тоді, при належній організації роботи школярі можуть до вас поїхати, і навіть платитимуть власні гроші за таку можливість, бо знають, що ці роботи і документи знадобляться їм на початку власної кар'єри.

Ох, як і учні Червоноплугатарської школи захотіли б взяти участь у таких заходах!

Крім того, вчителі будуть мати змогу залучати школярів до науково-дослідницької праці в дендропарку. В тематику досліджень корисно включити питання з природничих наук — строки, характер цвітіння дерев і кущів, їх насіннева продуктивність, перевірка насіння на схожість, проведення передпосівної підготовки, вивчення і аналіз сезонного ритму, річного приросту рослин, стійкість до кліматичних умов, тощо.

Сюди варто також віднести питання заготівлі насіння цінних видів і форм дерев, кущів, вирощування посадкового матеріалу.

В дендропарку живуть дикі тварини, постійними мешканцями його є багато птахів. Ще більше їх злітається туди навесні. Які це тварини, птахи? Що вони їдять; які нори, гнізда будують? Щоб все це дослідити, потрібно спорудити місця гніздування, зробити відповідні годівниці. Тут є над чим подумати, пофантазувати.

Результати учнівських дослідів, спостережень, рекомендацій повинні бути в шкільній електронній бібліотеці, краща частина з них — надруковані в місцевій газеті, інших виданнях, аби дати повчальну інформацію багатьом людям.

Тепер давайте поміркуємо. При такій постановці роботи більш активних старшокласників можна буде призначати не тільки виконавцями, але і відповідальними організаторами тих чи інших робіт у парку. Тоді вже не директор буде ходити за школярами, вчителями і просити, мовляв, давайте зробимо те і те в парку, а ці школярі-керівники ділянок і окремих видів робіт будуть стояти в черзі в приймальні, щоб доповісти про виконану роботу, поділитися планами, ідеями. А директору залишиться вислуховувати доповіді, координувати дії, разом обговорювати плани й ідеї.

Саме парк відкриє багатьом людям нові ділові можливості.

* * *

Ваші ідеї за парк просто геніальні. Потрібно подумати, як пристосувати їх до наших реалій. Парк великий, 10 га, і роботи фізичної в ньому багато, можливо вона і не під силу нашій школі. Але будемо працювати в силу наших можливостей.

18 травня ми всією школою ходили працювати в парк: розчистили трохи доріжок, відновили джерело. 25 та 26 травня в парку проходив туристичний зліт учнів усіх шкіл району. Я мав на меті залучити їх до нашої справи. Але помішала погода та дезорганізація цієї справи з боку райво. Тому нічого серйозного зробити не вдалось.

—

Недавно розчищали галявину в парку біля криниці. Працювали виключно дорослі. В перший день добровольців знайшлося лише троє. На другий день — десятеро. Я подав віруючим ідею освятити криницю. Працювали з метою розчистити місце для святої церемонії. Попутно заготовили причеп дров для школи.

Освячення відбулося 5 серпня. Були люди з усіх сусідніх сіл. Всім сподобалась вода і природа, дивувалися жахливому запустінню парку, але більше нічого не зробили. Коли вийдуть фотографії цієї події, я вам надішлю.

—

За ініціативою вчителя української мови Прохорчука О.В. 33 жителі села здали гроші на закупівлю 5 тис. штук мальків коропа, якого запустили у Великий та Малий стави Червоноплугатарського парку.

До здобутків можна віднести і встановлення взаємоповаги та взаєморозуміння між мною та Олександром Стасем, лісничим агролісу, якому належить парк. Він є людиною виїняткової принциповості, порядності, закоханий у свою справу, тому намагання школи навести елементарний порядок у парку не залишились непоміченими. В цьому році напередодні дня працівника лісу в “Трибуні Хлібороба” вийшла його стаття “Про що шумлять ліси”, в якій він обмовився і про нашу школу:

“... Наші діди і прадіди, — писав він, — своєю наполегливою працею, усвідомлюючи обов’язок перед майбутніми поколіннями, створили неповторні пам’ятники живої природи, а громадський обов’язок нинішнього покоління — зберегти все це і примножити для наступних поколінь.

Та на жаль, часто ми забуваємо про цей обов’язок. Багато людей, як так і годиться, можуть вивернути сміття в парку, лісосмузі, запалити траву чи листя в лісі, запустити череду корів на тендітні новонасадження.

Та завжди були і є люди, які мислять інакше і дбають про завтрашній день. Це педколектив Червоноплугатарської ЗОШ на чолі з директором В.А Киричком, завдяки чийм дбайливим рукам оживає Червоноплугатарський парк. Прогулюючись парком по його відновлених доріжках, спускаючись по схилу до впорядкованої і освяченої криниці, милуючись віковичними ялинами і соснами, приємно радієш від того, що є ще люди, для яких цей парк є дітищем краси, фантазії, захоплення...”

Як усе зроблене в парку зберегти від злодійства, псування? Як захистити в ставках ту ж рибу від браконьєрів-риболовів, тих хто не здавав гроші, не

доглядає? Нам здається, його будуть охороняти і зберігати самі люди, тому що це буде не колгоспний, не “нічийний”, а їх, жителів села, національний парк, їхня праця і гордість. А щоб поступово змінювати свідомість людей, доцільно було б, скажімо, на берегах ставків установити таблички з надписом: “Риба у водоймищах дендропарку є власністю тих, хто здавав гроші на придбання мальків, купляв їх, годує, доглядає.” На альтанці, столику з табуретками для гри в шахи, інших виробках мають бути прибиті трафаретки з написом, що вони встановлені в місці масового відпочинку, але являються приватною власністю тієї чи іншої родини, або окремої особи.

ГЛАВА 2.5.

Ділові напрямки краєзнавчої роботи

* * *

Приємно читати, що ви підтримуєте мій інтерес до краєзнавства. Я ще не знаю, яким чином оформити ті матеріали, що маю, як їх використати, але ми почали роботу по внесенню їх до комп'ютера. Я надішлю їх вам для ознайомлення.

Зараз період відробітку учнями навчально-виробничої практики. Я запропонував деяким учням набирати мої матеріали з краєзнавства. При цьому наголосив, що ці роботи зарахуються як практика, а вони отримають навички роботи на клавіатурі. Маю багато учнів, які хочуть набирати. Склав графік роботи і вони почали друкувати. Звісно, друкують дуже повільно, але поступово набирають швидкість. Стимулюю тим, що інколи дозволяю погратися в комп'ютерні ігри.

Тепер в мене є така ідея, не знаю чи вона реальна. Для поліпшення своїх знань з англійської мови для мене особисто і для дітей було б корисним живе спілкування з англomовним населенням. Ми можемо прийняти до себе в гості сім'ю з Канади в літній час на місяць чи два. Проживання та харчування безкоштовне. Порівняно дешеве медичне обслуговування. Всі, хто приїздить із-за

кордону активно займаються своїм здоров'ям тут на Україні. Крім того буде можливість вивчити ситуацію по відкриттю власного бізнесу на Україні безпосередньо на місці. Чи знайдуться охочі побачити пострадянську країну на власні очі?

До нас в село уже двічі приїздили іноземці. Цікавою була наша перша зустріч з американцями.

Відвідавши Ніжсин, я запросив в гості до школи двох американок, Дженіфер та Катрін, які перебували там в рамках діяльності "Корпусу миру". Примусили мене звернутися до них діти. Одного разу на уроці англійської мови у нас виникла суперечка з відстаючими учнями, що стали казати: "Навіщо мені ця англійська? В Англію я ніколи не поїду. З англійцями ніколи не розмовлятиму. Признайтеся чесно! Ви і самі з ними мабуть ніколи не розмовляли, і в Англії не були. Книжки, газети, журнали? Я і своїх не читаю. Мій батько і мати не знають ні англійської, ні німецької, а зарплату отримують більшу за Вашу. Отже, Ваша англійська мені не потрібна. Я без неї

ще краще ніж Ви проживу.”

Що тут скажеш? Дитині можна лише подякувати за відвертість. Соціальний статус вчителя, коли той отримує зарплату в два рази меншу від зарплати звичайного робітника, робить свою негативну справу в плані мотивації дітей до навчання. Це ще одна причина відсутності в учнів інтересу до знань. Але щось потрібно було робити. І раптом в Нїжині трапляється перша в моєму житті нагода поговорити з носіями англійської мови. Я, недовго думаючи, запрошую їх до себе в гості подивитися на сільську глибинку, спробувати українських страв, яких вони в місті не побачать, поспілкуватися з дітьми, вчителями і тим самим зробити свій внесок в справу підвищення мотивації учнів до навчання. Дівчата охоче погодились. Домовились про дату приїзду.

Коли я повернувся з новою в школу, то учні мені не повірили, вигукуючи наперебій:

— Знаємо ми Вас, Ви можете переодягтись і зайти в клас як американка, або приведете учнів із старших класів...

— Ні, з Талалаївської школи, щоб ми їх не знали...

— Та ні, учні добре говорити не вміють. Володимир Андрійович приведе нам колишніх своїх однокурсників і скаже, що то американці...

Повірили вони лише тоді, коли побачили, що і вчителі чекають зустрічі. Готувалися всією школою, навіть районом. Попросили дозволу приїхати до нас всі вчителі іноземної мови, разом з кращими своїми учнями. Ми їм не відмовили. Наші діти готували для гостей екскурсію по школі, по селу. Складали при допомозі словників запитання. Вчилися правильно їх вимовлять. Нас цікавило все: від особистого життя до міжнародної політики. Ми з Тетяною Владиславівною виступали в ролі перекладачів та ведучих зустрічі, керували підготовкою концерту. Вчителі готували страви. Що-що, а нам, українцям, гостинності ніколи не бракувало.

Зустріч пройшла цікаво. Діти, вчителі, американці— всі були задоволені. Головне те, що в багатьох дітей загорілися очі і на деякий час змінилося ставлення до англійської мови.

Коли я побачив, що з часом інтерес до навчання став

знову падати, то почав приносити на урок листи ніби-то від Дженіфер та Катрін. Діти читали їх з більшою охотою, ніж тексти з підручника. Але так довго тривати не могло. Я зрозумів, що необхідне якоесь справжнє спілкування. Необхідна віра в те, що їм таки колись знадобиться англійська мова.

Мріяв про створення конкурсу “Хто краще знає англійську”, переможець якого зміг би побувати в Англії. Тоді б суперечки про те, потрібно вчити англійську чи ні більше б не виникали. Читав, що в багатьох країнах світу передбачаються значні кошти державними бюджетами для туристичних поїздок учнів за кордон. Що такими коштами користується значний відсоток дітей. Але наші реалії були інші.

Через два роки до нас приїхали італійці. Подружжя Каттанео, Естер та Джованні, приймали у себе в Італії двох наших учениць Оксану і Марину Кулик. Вони приїздили, щоб подивитися Україну і пробули в селі три дні. З собою привезли багато подарунків для родини Куликів, головним чином об'яг, і дали гроші на трактор. Оксана якоесь казала з гордістю: “Тепер у нас є свій трактор”. Тільки біда — італійці не знають англійської, а тим більше української або російської.

Але, на жаль, то були лише два окремих випадки.

* * *

Ви ведете пошук матеріалів по історії сіл району, про їх видатних людей, цікавитесь зеленим світом. Багато працюєте в архівах Талалаївки, Прилук. Однак ця дуже важлива робота залишається поки що на рівні Вашої власної зацікавленості. Про свої пошуки, знахідки, міркування, висновки Ви мало пишете, нікому, за винятком вузького кола людей, не розповідаєте. Окрім моральної, не дістаєте матеріальної вигоди для себе і людей.

Обережно запитуєте у нас, чи не можна запросили в село родину з Канади? Звісно, можна. Тільки чим її зацікавити? Дешевим медичним обслуговуванням? Для канадців медична допомога безкоштовна, покривається державною страховкою... Ну добре, одна-дві сім'ї схочуть

приїхати, а далі? Це знову ж таки буде окремий випадок.

То що, “гибле діло”? Звісно, ні. Навпаки, цілком реально зробити так, аби до вас у Плугатар туристи їхали з усього світу, і ми навіть знаємо, що для цього треба зробити. Власне, все зводиться до того, щоб надати Вашій краєзнавчій роботі практичного направлення. Отож давайте разом подумаємо і порадимось, які можливості в цьому плані є у Вас особисто і школи загалом.

* * *

За Вашою підказкою ми назвали один з видів діяльності учнів роботою над малими проектами. Це зазвичай позаурочне завдання для одного-двох учнів, або цілої групи; останнім з них була постановка вистави “Мазепа”. Нам захотілося самим розібратися в складній та суперечливій постаті українського гетьмана Івана Мазепи, який знаходився при владі 20 років, час правління якого замовчувала історія — і донести це до дітей. Як зробити таке за один урок при відсутності творів? І ми вирішили написати та поставити п'єсу. Метою постановки було:

1) Ознайомити учнів з творами зарубіжних авторів, присвячених українській історичній дійсності.

2) Вчити їх давати оцінку таким творам в художньому та історичному плані, виробляти власну думку, відстоювати її.

3) Розширювати знання учнів про своє історичне минуле.

4) Дати елементарне уявлення учням про театральне мистецтво, формувати в них відповідні вміння та навички.

5) Розвивати в них вокальні здібності (у п'єсі звучали пісні).

6) Формувати уміння та навички учнів в роботі з деревом, тканинами (виготовлення декорацій та костюмів).

7) Вчити учнів відстежувати міжпредметні зв'язки, розуміти живопис.

В періодиці на той час стали з'являтися матеріали на цю тему. Познаходили твори, почитали критику. Літературні варіанти звірили з історичними документами. Почалися репетиції за участю дітей, під час яких спільно

обговорювали кожний образ. Яким показати того чи іншого героя? Який костюм на нього одягти? Довелося вести подальші спільні розслідування. “Володимир Андрійович, а ми, три козаки, в що повинні одягтися? В червоні шаровари і вишиті сорочки?” — “Я і сам ще не знаю. Давайте подумаємо, де ми можемо взяти таку інформацію.”

І ось вирішили: потрібно пригадати “Думу про козака Голоту”, переглянути повість М.Гоголя “Тарас Бульба”, знайти і розглянути картину І.Репіна “Запорожці пишуть листа турецькому султану”, почитати історію любителя козаччини Дмитра Яворницького, історію Михайла Грушевського.

В нас всі ці матеріали підібрані заздалегідь. Роздаємо їх дітям. Женя Топчій говорить, що він читав роман “Людолови” і там теж щось знайде. Роздали. На завтра домовилися зібратися знову. “Нічого не зрозуміло, — говорить Толя, — як одягалися ці козаки? Козак Голота був в одних дрантях, а в Андрія Бульби була така шаблюка, за одну рукоятку якої, усипану дорогоцінним камінням, давали табун коней.” — “Що тобі не зрозуміло? — заперечує Гена. — просто козаки були різними: найбільшні — голота, потім реєстрові козаки, сердюки, старшини.” — “А ви знаєте, що російський художник Ілля Репін, щоб намалювати цю картину, спеціально приїздив до нас, в Качанівку, вивчати одяг козаків по колекціях пана Тарновського? Зараз ці колекції знаходяться в Чернігівському музеї старожитностей імені Василя Тарновського.” Так народилася ідея екскурсії в село Качанівку та Чернігів.

Довго ми вивчали ще, якою має бути булава, як зробити бунчук, що таке литаври. Недолік п'єси був той, що у Пушкіна та Мазепи було багато слів і ніхто з учнів не захотів грати їхні ролі. Довелося Володимиру Андрійовичу обидві ролі брати на себе, але при умові, що всі будуть радити йому, як їх грати.

Незабаром нам повідомили, що на базі нашої школи буде проходити семінар із зарубіжної літератури. Ми повинні дати для вчителів району відкритий урок. Подумали про “Мазепу”, але завагалися. Урок виходить за рамки 45 хвилин. Вчителі зарубіжної літератури — колишні вчителі російської мови та літератури. Їх обрізали в зарплаті,

знявши 15% надбавку, зрівнявши з іншими вчителями. Перевели на нову програму, радять поступово відмовлятися від ведення уроків російською мовою, до якої вони звикли. Враховуючи загальне невдоволення змінами, вони можуть обізвати нас українськими націоналістами, нефахівцями з даного предмету і розкритикувати урок в пух і прах. Повагалися ми, та й вирішили дати таки нестандартний урок-виставу “Мазепа”. Звісно, довелося ще покопатися в літературі, щоб бути готовим до дискусії.

На диво вистава пройшла вдало. Дискусії не було. Замість критики — оплески, слова подяки. Прохання дати рукописи, щоб перечитати ще раз. Оцінок учні не отримали. Це було б зайвим. Адже вони і самі відчули, що справилися із завданням.

* * *

“Мазепа” — переконливий приклад, і не один. В жовтні 2002 року, завдяки Вашій ініціативі і зусиллям вчительки Абовян Наталії Іванівни в школі створений і успішно функціонує ансамбль “Сузір’я”, в якому бере участь 25 учасників. Похвально, що крім учнів I-II класів в ансамблі багато вчителів. А чого вартий сам репертуар: “Мамина вишня”, “У дитинство спогадом вернусь”, “Земля батьків — моя земля”, “Калина”, “Моїй матусі”, “Грицю, Грицю, до роботи”, “Котику сіренький”.

Під керівництвом Ткаченко Ніни Миколаївни в шкільному танцювальному колективі “Пролісок” займаються Бурда Леся, Мусієнко Яна, Смілик Настя, Приймак Богдана, Соломаха Таня. Вони підготували і виконують танці “Рукодільниці” та “Кадріль”.

Ансамбль і танцювальний колектив виступали перед школярами, батьками, а також на районному огляді художньої самодіяльності, де зайняли перше місце.

А якщо об’єднати учнів, зайнятих у виставі, хорі, танцювальному колективі, та підготувати лектора — і виїздити на села такою бригадою?

Скажете, хор і танцювальний колектив зрозуміло, а лектор до чого? Хто ним може бути і про що розповідатиме селянам? Та й на всякі лекції наші люди ходять неохоче...

Вірно, якщо з лекцією виступає штатний лектор. Але коли в афіші буде написано, що перед концертом буде десятихвилинна лекція, яку читає старшокласник Корнієнко Борис, то це буде сприйматися як сенсація. По яких матеріалах таку лекцію готувати і про що розповідати? Ні, не про завоювання космосу, мореплавство, ракетобудування і таке інше. Про їх рідне село.

“Ну це ви вже зовсім втратили орієнтир... — якщо не скажете, то можете подумати. — Та вони про своє село в сто раз краще нас знають”.

І так, і ні. Ось, наприклад, запланували поїхати в село Березовиця. Із Ваших власних архівів берете матеріали про історію села, передаєте копію учительці української чи російської мови. Вона підбирає і запропонує якомусь учню підготувати лекцію і разом з ним чи нею пише її дослівно. Лекція — не стаття в газету. При підготовці, написанні її можна використовувати не тільки окремі речення, а навіть цілі абзаци з роботи автора. Для ілюстрації цієї думки пропонуємо один із сценаріїв такої лекції.

На сцені трибуна. До трибуни підходить юний лектор. Зал замовкає. Лектор, не дивлячись в папір (хоча написана лекція обов'язково має бути перед ним), починає:

Сьогодні ми отримали нагоду побувати і дати концерт у вашому чарівному краї — Березовиці (коротка пауза). Це прадавня земля предків, що вірою і правдою служила нашим попередникам: годувала, лікувала, оберігала їх і їхніх нащадків. Логічно почати нашу коротку інформацію для вас згадкою про одного з них — палкого любителя природи, садівника-аматора С.М. Павлуса.

Сергій Максимович народився в 1877 році. У його батька, Максима Мироновича, було чотири сини. Сергій Максимович найбільше виділявся із сім'ї: сам самотужки навчився грамоти, умів читати та писати.

Любов до садівництва і збирання рослин Сергію Максимовичу прищепив О. І. Якубович із Липового, у підлеглості якого він у молоді роки відбував військову службу. Панський син мав звання унтер-офіцера, а Павлусь був його ад'ютантом. Служив він у господарській частині, в якій мав обов'язки заготовляти корми для коней царської армії.

Повернувшись зі служби до наділеної йому батьківської землі, прикупив за надбані заощадження ще десятину. Поїхав у недалеку Дмитрівку, купив там зруб, поставив хату, а біля неї почав закладати дендросад. Не шкодував нічого, аби придбати рідкісний вид чи екзотичну для наших країв рослину. Робив замовлення в країні Західної Європи, на Далекий Схід, Кавказ, звозив рослини з навколишніх більших і менших парків: Тростянецького, Сокиринського, Березівського...

Сергій Максимович був одружений і мав 12 дітей. Із них живими залишилося семеро, а інші ще в дитинстві померли від різних інфекційних хвороб. На сьогоднішній час залишився живим син Сергія Максимовича — Іван, якому 88 років. Він проживає в Ромнах. За свою клопітку роботу Сергій Максимович мав багато медалей, похвальних відгуків з різних виставок.

Після революції 1917 року потрапив під розкуркулювання. Господарчі будівлі було зруйновано, худобу забрано. У 1962 році закінчилося життя і самого Сергія Максимовича. Та всього знищити не вдалося, бо міцними виявилися корені Березовиці. Залишився акліматизований парк рослин.

Немало видів вирощувалося безпосередньо тут, у створеному ним арбореумі. Тут із насіння плекалося кілька видів ялин, сосен та ін. Багатий і рослинний світ Березовиці — окраси вашого краю. Плодові та ягідні види дикої флори представлені лісовими компонентами, чагарниками на схилах балок, здичавілими культурами присадибних ділянок та природним самосівом інтродуцентів дендрарія аматора С.М.Павлуся. Серед трав'янистих рослин, якими особливо багатий цей край, увагу привертають лікарські трав'янисті рослини. В цілому в межах Березовиці в достатній кількості є такі дикоростучі лікарські рослини, як аїр, алтея лікарська, чемериця біла, буркун лікарський, вовчуг колючий, волошка синя, гірчак перцевий (або ж водяний перець), глуха кропива, грицики звичайні, талабан польовий, деревій тисячолистий, звіробій звичайний, конвалія травнева, кропива дводомна, кульбаба лікарська, лопух великий (або ж справжній), льонок звичайний, марена запашна, чебрець боровий, медунка лікарська, меліса лікарська, м'ята

холодна та багато інших.

У природних умовах Березовиці зростає 25 видів диких плодових і ягідних культур. Багато навколишніх мешканців дендросаду вийшли за межі господарства і розійшлися по всьому селу, а то й навколишніх лісах. Але Микола Павлович, онук С.М. Павлуся, як і його дід, все це багатство вважає “своїм” в найкращому розумінні: в міру можливостей доглядає, береже від знищення. І коли б не Микола Павлович, вже давно, мабуть, зникла б унікальна сосна, що неподалік обійстя Павлишів піднялася за свої більше ніж 80 років до самого, здається, неба...

В районі Березовиці досить широко представлена і фауна. Тут мешкають характерні для цього регіону лось, косуля, дикі свині, вовк, лисиця, єнотовидна собака, заєць, ондатра, барсук.

Грунтові води, що виходять на поверхню досить потужними джерелами в ярах та вибалках, живлять каскад ставків навкруг села Березовиця.

У водоймах найчастіше зустрічається короп, карась, щука, в'юн, піскар, красноперка, лин... (із заднього ряду вигук: “Ще й окунь водиться!”).

Вірно! Отож немало зробили для збереження та примноження природних багатств рідного краю місцеві жителі. Втім, колись квітуче село Березовиця все більше зубожнюється... (ворушіння в залі).

Але ще теплиться надія, що знайдуться підприємливі люди, ентузіасти, які візьмуться за відродження цього чарівного краю. Створять власні малі бізнеси по заготівлі лікарських рослин, джерельної води, ферми по розведенню риби і інші. Саме вони здатні вирішити проблему зайнятості на селі, врятувати ще один унікальний куточок природи від зубожіння, спустошення і повного занепаду. А ми, учні Червоноплугатарської школи, під керівництвом нашого директора Киричка Володимир Андрійовича, зараз вивчаємо можливість перетворити ваш край і саме село з його прадавньою історією, працюючими людьми — в один з цікавих пунктів міжнародного туристичного маршруту, допомогти всім бажаючим серед вас, незалежно від віку, заснувати на цьому власний малий бізнес.

В наших планах, зокрема, возити до вас закордонних туристів (шумок у залі, вигук: “А що нам з ними робити?”, і схвальний сміх).

Вам пропонуємо виділяти для них кімнати, а то і будинки, де вони могли б зупинитися на добу чи навіть кілька. Надавати для прогулянок коні, човни, велосипеди, орендувати складні стільці, вудки, всяке рибачке приладдя. Готувати їжу, продавати їм власної ручної роботи вироби, сувеніри, тощо. Одним словом, заробляти на туристах великі гроші, як це роблять в Європі.

З пропозиціями по наданню туристам житла, організації для них харчування, інших послуг прошу після концерту звернутися до мене або Володимира Андрійовича...

Не виключено, що до лектора будуть запитання на зразок: “А чим ми будемо годувати тих заморських туристів? Не торішньою ж картоплею, га?” (По рядах знову легкий сміх).

Звісно, доповідач на перших порах може розгубитися і ефект від лекції знизиться. В таких випадках йому на зміну має піднятися керівник колективу і відповісти приблизно так:

“Даремно дехто іронізує з цього. В останні роки перекупщики зі східних областей їздять по селах Чернігівщини і за безцінь скуповують картоплю, міняють на крейду, фарбу, інші малоцінні речі. В той час із звичайної картоплі люди навчилися виготовляти десятки й десятки найменувань страв. Підрахуйте самі, скільки ви отримуете за відро картоплі, і скільки можна з того ж самого відра напекти, скажімо, дерунів, наварити вареників з картоплею, насмажити чіпсів, та скільки ще всього!

Приготовлені в домашніх умовах, вони виявляться справжнім відкриттям, делікатесом для іноземців, звиклих до фабричних продуктів та Макдональдсів. Чи знаєте ви, скажімо, що багато українців у Канаді спеціально регулярно збираються кілька разів на місяць у місцевому культурному центрі, так як оце ми з вами у клубі, аби наварити, поїсти самим та пригостити одне одного домашніми варениками, приготовленими вмілими куховарками, що є серед них?

Думаєте, у них нема де або за що купити ті самі вареники? Від наших канадських колег знаю, що варто зайти в найближчий супермаркет, і знайдеш

не лише кілька найменувань вареників з різною начинкою і різних фірм, але й таке як “Котлети по-київськи” — все зроблене, упаковане, тільки бери, розігрій та й їж на здоров’я. Бачите, а домашніх вареничків з цибулькою та у сметанці хочеться, та й часто!

(В залі тиша. Всі уважно слухають.) Тепер уявіть — порція дерунів із сметаною буде у вас коштувати туристу щонайменше один долар. Для нього це наполовину дешевше, ніж стандартний маленький бутерброд. А для вас? Підраховали? Дома ще перевірте — і тоді побачите, де ви губите гроші!

Якщо господиня уміє пекти смачні деруни, а не має власної корови, то вона може домовитися із сусідкою, яка буде продавати їй сметану, і теж отримуватиме гроші. Хто захоче гарно заробляти, той вивчить рецепти і навчиться по ним готувати різноманітні смачні страви з тієї ж картоплі — такі, що пальчики оближеш! А всесвітньо відомий український борщ? Його готують із власної городини і варять в кожній українській родині. Він користується попитом і в далеких країнах. Завжди смачна каша з запахом димку або юшка зі свіжої риби, приготовлені і зварені на відкритому вогні. Зрозуміло, що кімнату для столової потрібно буде

мати. Хай не велику, але побілену, прибрану в українському стилі.

Не здивуюся, якщо вечеря на березі ставка, річки, та ще й з невеличким гарним концертом, як оце той, що чекає на вас зараз, запам'ятається туристам назавжди, і вони захочуть приїхати до нас знову і знову. Я ж зараз дякую вам за увагу і запрошую вашими дружними оплесками вітати юних артистів, які приїхали сьогодні до вас...

Далі на сцену виходять самодіяльні колективи школи.

Порівняйте текст рукопису “Березовиця” із щойно прочитаним. Він не дуже відрізняється, тільки останній коротший, і на наш погляд простіший, більш доступний для слухачів. Рукопис може прочитати один читач, лекцію ж прослухають десятки людей. В ній учень з трибуни буде не тільки розказувати людям про невідомі факти з історії села, видатного земляка. Він накреслить для них реальну перспективу, дасть над чим думати, і це найголовніше. Саме в цьому велика різниця між рукописом автора і текстом лекції. Вдало подана доповідь може мати не менший ефект, ніж доповідь учениць Вашої школи на науковій конференції [гл. 2.3]. І так у кожному селі, яке Ви досліджуєте.

За таких умов гроші будуть заробляти селяни, школярі, організатори турпоїздок.

Тепер практична сторона справи. В Київ приїздить багато закордонних туристів. Їх цікавить не тільки столиця. Село Червоний Пługатар, Березовиця, Качанівка, інші — це теж Україна. Чому вони не їдуть нікуди крім Києва? Не хочуть? Ні, вони поїхали б залюбки й до вас, якби був організований зручний маршрут (дорога, житло, харчування, культурна програма), і хтось не тільки пояснив їм, для чого туди варто їхати, а й переконав, що не побачивши цих місць не можна зрозуміти Україну, що без цього враження про неї буде неповним і навіть хибним.

Так само багато туристів, що їдуть в Германію, Австрію, чи Швейцарію, не застряють у Мюнхені, Відні, Цюриху чи Берні — вони їдуть саме по маленьким селам і крихітним містечкам, тому що скоріше там, а не у великому місті, можна справді побачити як живуть люди,

побалакати з ними, насолодитися красотами природи, побувати на неповторних сільських святах і фестивалях, що на диво часто попадаються по дорозі, покупатись в озері і побродити тихими лісовими стежками, посидіти у місцевому “хойрігені” ласуючи стравами домашньої кухні в супроводі гурту музик або навіть танцю, проїхати велосипедом далеко-далеко вздовж річки...

То чому б і Вам на регулярній основі не організувати щось подібне — літній туристичний маршрут для закордонних туристів? А про те, що у ваших (чи краще сказати наших?) краях, як може ніде більше на Україні, таки є що показати, то тут кого-кого, а Вас і переконувати не треба.

Спрощено це може виглядати так. Ви спільно з нами розробляєте декілька туристичних маршрутів. Один з них може бути: Київ — Бахмач — Червоний Плугатар — Качанівка — Сокиринці — Тростянець — Березовиця — Бахмач — Київ. По цьому маршруту складаємо карту. Готуємо брошуру на англійській мові сторінок так на 50-60, в якій розповідаємо, що туристи в кожному пункті побачуть, почують, хто, де і які послуги надає.

В брошурі буде описано, що собою являє відповідне містечко чи село, наприклад, та ж Березовиця. Розповідь має бути добре ілюстрована. Є в селі озеро — значить в брошурі, крім тексту, його фотографія з човнами та веслами, і розповідь, на яких умовах туристи користуються ними для прогулянок, ловлі риби, хто надає бажаним рибні снасті. Якщо в селі є люди, що гарно співають, то в брошурі їх знімок в українському національному вбранні, і поруч — години виступу. Це переважно вечірній час, як правило на вулиці, на колодках.

Якщо родина має коня, воза, а то й бричку, то про них теж абзац з карткою і переліком видів послуг для прогулянок на возі з сіном чи верхи. Для порівняння, одна година покататися верхи на коні в селі під Торонто коштує 25 доларів. В українському селі навіть якщо будуть брати наполовину менше, і то це дуже великі гроші для господарів. А якщо такі прогулянки будуть розраховані години на двітри? Туристи будуть користуватися і велосипедами для

поїздки по мальовничим околицям. Всі такі фотографії повинні бути в брошурі.

Іноземців, особливо хто планує перебувати на селах декілька днів, ще до поїздки будуть цікавити побутові умови, харчування. Про це теж фотографії і текст. Ті, хто побажає відпочивати в палатці, повинні знати, що і такі послуги в селі надаються. Про мальовничі місця, послуги для туристів, про людей, що їх надають — все буде в брошурі. Якщо в якомусь конкретному селі зараз кінної упряжки, човна, якихось інших послуг немає, то можна залучати господарів з ближніх сіл. Крім того, варто провести необхідну підготовку, і люди все зроблять. Отримувати б гроші. А закордонні туристи їх матимуть і будуть платити з радістю, справедливо розуміючи, що економлять певні суми, скажімо, на тому ж катанні на конях.

Після підготовки таку брошуру ми б надрукували обмеженим тиражем для обох сторін. Користуючись нею, канадська сторона могла б проводити роботу по залученню бажаючих.

Туристи приїдять до Києва, їх зустрічає ваш представник (скажімо, хтось з колишніх учнів, що зараз навчається у Києві), разом сідають в машину чи на поїзд, або електричку (так екзотичніше, і краще можна пізнати Україну), і їдуть до Бахмача. Там вже представники школи (чи як вони будуть називатися) їх зустрічають. В Червоному Плугатарі короткий відпочинок, обід, інформація про район та село, концерт силами учнів. Наступний день — знайомство зі школою, огляд виробів, речей пришкольнього ринку. На ньому можуть бути виставлені вироби, які учні підготували на уроках праці, вдома. Малогабаритні, не потрібні більше господарям, але цікаві, бажано старовинні домашні речі, книжки мешканців району. Якщо туристи побажають щось купити — будь ласка.

Далі — відвідання дендропарку. Ввечері зустріч з місцевими (пізніше не тільки місцевими) бізнесменами. Наступного дня — чергові екскурсії з цікавими розповідями про все те, що ми називаємо результатами краєзнавчої роботи. Від останнього пункту супроводите туристів до

Бахмача і прощаєтесь з ними до наступного разу, передаючи представникові, який доведе їх в аеропорт і посадить на літак.

Мало які місцевості ще можуть запропонувати туристам такі по-справжньому емоційно і пізнавально глибокі маршрути, як Тростянець, Сокиринці, Качанівка, Березівка... Зрозуміло, на перших порах гідами будуть вчителі англійської мови, учні лише допомагатимуть. Трохи згодом це робитимуть і учні.

ГЛАВА 2.6.

Служба друкарських послуг

* * *

Кілька днів тому почав писати вам листа про нашу службу друкарських послуг. Сьогодні хочу продовжити. Але ніяк не можу звільнитися від думки з такої проблеми.

У вівторок був на загальноукраїнській селекторній нараді, присвяченій бездоглядності, безпритульності, жебрацтву дітей. Проблема, звісно, дуже актуальна, але що дала ця нарада? Зрозуміло, що діти і далі будуть жебракувати, бо батьки безробітні, і їм хочеться їсти. Умови життя в будинках для безпритульних бажають бути кращими. Як ми будемо боротися з даною проблемою, не маючи на це й копійки грошей? Думаю, що якщо немає коштів на вирішення якоїсь проблеми, то директорів шкіл і збирати нічого. То все буде пустим дзвоном.

Питається, на що ми потратили весь свій день, а хто захопив і частину ночі, бо довгалівському директору, щоб дістатися до Талалаївки потрібно подолати 30 км дороги, по якій майже не ходять попутки? Або якщо ідуть, то вже битком набиті. І я не знаю, чи вдалося йому щось спіймати, чи всі 30 км пройшов пішки. Він мені дуже заздрить: “Вам близенько. А як мені?” У Володимира Павловича є свій «Москвич», але він не завжди справний. А за що йому

купувати бензин? Та й було б на що гроші тратити!

В нашій же роботі нічого не є надуманим. Все впливає з конкретної проблеми. Зокрема і стосовно служби друкарських послуг: перед нами стояла проблема, яка потребувала рішення.

У 1998 році, коли я став директором, в школі ще була посада секретаря-діловода. В наступному році її скоротили. Довелося самому сідати за друкарську машинку, за якою ніколи не працював. Не подобалася мені така робота: довго і нудно одним пальцем набирати текст. Потрібно було навчитися друкувати швидко і правильно. Методик навчання друкарській справі я не знав, тому думав, що навчуся в процесі роботи.

Однак час ішов, а прогресу було мало. В такому ж стані я був і на час нашого знайомства. Я вже писав, яких титанічних зусиль, праці і головне часу вимагало надрукувати навіть коротенького листа до вас. Погоджувався з вами, що в наш час клавіатурою мусить якщо не професійно, то досконало володіти кожний незалежно від посади, але як “налягти” на проблему, примусити себе розібратися з методиками, не уявляв. Допоміг випадок.

Маю звичку, буваючи в знайомих дома, передивлятися книжкові шафи та полиці. І от нещодавно саме в такій ситуації трапилася на очі книжка обсягом 170 сторінок «Соло на пишущей машинке» В.В. Шахїджаняна. На першій сторінці — зображення правильної постановки пальців рук на клавіатурі. Мені стало цікаво, і я попросив книжку додому.

Чим більше читав, тим більше захоплювався. Виявляється, друкарська справа — це дійсно ціла наука. Насамперед потрібно перевиховати себе: бути чітким, уважним, охайним, наполегливим у досягненні мети. Потрібно розробляти свої пальці, навіть середні та мізинці, які звикли байдикувати; розвивати в собі почуття дотику, тим самим зменшуючи навантаження на зір.

Одним словом, книга навчала друкарській справі сліпим десятипальцевим методом на основі самоудосконалення особистості. Пропонувала сто вправ для здобуття навичок роботи за даною методикою, оволодівши якою, людина

підвищувала продуктивність та якість своєї праці. Адже при освоєнні сліпого десятипальцевого методу вона друкує в 2-3 рази швидше, ніж пише від руки, а друкований текст також легше і приємніше читати.

Книга пропонує запам'ятати два чарівних слова: «ФІВА» і «ОЛДЖ». Це основна постановка пальців лівої і правої руки на середньому ряді букв клавіатури. Клавіатура друкарських машинок відповідає клавіатурі комп'ютерів. На останніх літери «А» та «О» позначені різного роду виступами: крапками, рисками. Лише тепер стало мені зрозумілим, для чого вони. Перша вправа, яку пропонує книжка: не дивлячись на клавіатуру поставити пальці у вихідну позицію; прийняти, а потім знову поставити; доводити все до автоматизму. Пальці автоматично повинні знаходити потрібні літери. Кожному пальцю, за винятком вказівних, потрібно запам'ятати лише три букви. На вказівні навантаження більше, але вони краще розвинені.

Методика мене зацікавила настільки, що друкарська справа стала одним із найцікавіших занять.

У цей час отримую від вас чергового листа, в якому зокрема говорилося, що для однієї години навчання роботи на комп'ютері потрібно три години підготовчої роботи без комп'ютера, і що починати можна вже зараз.

Тоді починаю знайомити і вчителів з роботою на друкарській машинці. Вимагаю, щоб матеріали, які вони подають у райвідділ освіти, були лише друкованими. Писані від руки не приймаються. Ця вимога була запроваджена райвідділом і раніше, але ми її не завжди дотримувались.

Однієї друкарської машинки на всіх вчителів не вистачало. Тому дехто з них діставав їх по організаціях, де машинки стояли без діла.

Під час одного з таких занять вчитель інформатики сказав, що на старих комп'ютерах є тренувальні вправи — клавіатурний тренажер — і що він до цього часу не знаходив йому практичного застосування.

Почалася цікава робота з клавіатурним тренажером, а потім знайомство з роботою в текстовому редакторі на наших старих «Корветах». Робота в текстовому редакторі на старих комп'ютерах набагато складніша і незручна в порівнянні з сучасними. Але хто хоч раз був за «Корветом»,

за друкарську машинку сідати більше не хотів.

Створилися великі черги на комп'ютер. Мені і самому стало важко туди потрапити. Вчителі говорили: «У Вас, Володимире Андрійовичу, мало уроків і Ви можете попрацювати будь-коли. А я насилу дочекалася своєї черги. То дайте я попрацюю». Доводилося поступатися місцем.

Невдовзі ми почали знайомити з клавіатурою і учнів 5-9 класів, які ще не вивчали інформатики, запровадивши факультативні заняття. На них діти ходили з великим задоволенням.

Для тренувань не вистачало комп'ютерів, і ми запропонували дітям намалювати клавіатуру на картонці і таким чином, барабанячи по ній пальцями, вивчати вдома. Таке заняття було менш цікавим, але давало певні результати.

Минуло лише півроку з того часу, як ми друкували на друкарських машинках та «Корветах», а здається, пройшла ціла вічність. Дивно, як я не знав клавіатури, не мав поняття, що таке клавіатурний тренажер, не знав про текстовий редактор і боявся сісти за комп'ютер! Як ми дивувалися можливостям «Корветів», коли помінялися наші підходи! Майже десять років були в нашій школі комп'ютери,

а ми і не знали, що маємо таке диво! Не підходили до них. Не заходили навіть у клас, думаючи, що це стосується лише вчителя інформатики.

Тепер, коли маємо два IBM-сумісних комп'ютери і вчимося на них працювати, ми з висоти дивимося на старі наші «Корвети», і вже ніхто не хоче за них сідати, як колись від комп'ютера назад до друкарської машинки. Зараз маємо декілька сучасних клавіатурних тренажерів. Від вас надійшов перший, інші придбали самі.

В нас лише два комп'ютери; на них і уроки інформатики потрібно проводити, і інші предмети вести, так само як готуватися до уроків, вести шкільну документацію, листування, сторінку шкільних новин, навчати 25 вчителів та більше сотні учнів... Навантаження велике. Тому хоч ми і не оволоділи сліпим десятипальцевим методом друкування до кінця, але він здорово допоміг нам.

Ще зовсім недавно ми самі були так само безпомічними, а тепер дивуємося тим вчителям, керівникам, які зовсім не вміють працювати на комп'ютері.

Що змінилося? Ми були поставлені в кращі умови? Поліпшилося фінансування нашої школи? Змінилися шкільні програми? Міністерство надало нам комп'ютерний клас? Висунуло до нас інші вимоги?

Ні! Все яким було, таким і залишилося. Змінилися ми самі, і потроху починаємо змінювати дійсність, впливати на неї. Просто десь далеко, але наче поряд були люди, які підказували, що можна жити інакше, з висоти набутого досвіду показували шлях руху вперед. І все це без відриву від роботи.

Цієї зими був аж на двох курсах післядипломної перепідготовки в Києві та Чернігові. Хороші були курси, але з них отримав для себе порівняно не дуже багато. Чому? Бо мені потрібно було взяти щось одне, іншому — друге, ще іншому — третє. Викладачі ж давали нам те, до чого вони готувалися, орієнтуючись на якісь загальні проблеми, на опитування попередньої групи курсистів, але не наші. Наші побажання враховуються колись, іншим разом. Кожного викладача бачимо на одному чи декількох заняттях, і на цьому все, прощаємось. Цікавою була, наприклад, лекція викладача Киричука, але навіть після лекції поговорити з

ним було ніяк, він поспішав в іншу аудиторію. В мене виникла потреба в тривалих з ним контактах, але він завантажений лекціями, дослідженнями. Ось так і повернувся додому з цікавою лекцією в конспекті, але практичного виходу даний матеріал не знайшов і мабуть не скоро знайде. Це лише один невеликий приклад переваги дистанційно керованої самоосвіти над курсами післядипломної перепідготовки.

—

Щойно з'явилися в нашій школі нові комп'ютери та принтер, як до нас стали звертатися люди з проханням щось надрукувати. Це були студенти з курсовими та дипломними роботами, бухгалтери і секретарі з бланками, вівісками, оголошеннями, вчителі інших шкіл з методичними розробками, роздавальними та атестаційними матеріалами. Самі надрукувати не вміють, не знають клавіатури. Просять директора, вчителів, які і свого друкувати не встигають. Так і виникла потреба залучення учнів до друкарської роботи під час факультативних занять, а інколи і після уроків — але виключно на добровільній основі.

Стимулами до праці є зарахування учням даного виду роботи відробітком навчально-виробничої практики, дозвіл грати в комп'ютерні ігри, матеріальна винагорода замовника.

Бажаючих друкувати більше ніж потрібно. Тому перевага надається кращим, що служить стимулом для удосконалення навичок роботи з клавіатурою. Звісно, до кожного доноситься і користь далекої перспективи, що майже кожній людині, від простого робітника до великого начальника, знадобляться в житті друкарські навички. Люструю це гумором великого Парижа:

- Що трапилось, чому ти сам друкуєш? Чи секретарка захворіла?
- Ні, вона одружилася.
- З ким?
- Зі мною...

ГЛАВА 2.7.

Шкільна бібліотека запроваджує нові інформаційні технології для вчителів, учнів, жителів села

* * *

«Та де ж в селі умови для застосування на практиці набутих в школі теоретичних знань? — писали Ви раніше. — Їх, цих умов, просто не існує».

Вірно, не існує — погоджуємося. Більше того, вони самі ніколи не з'являться. Треба створити такі умови.

Ось приклад. Виконуючи програму перетворення школи в культурно-освітній та громадський центр, Ваш колектив врятував від загибелі дві сільські бібліотеки. Відтепер книжки будуть зберігатися в належному стані. Але щоб суттєво покращити їх роботу, дати учням змогу застосовувати набуті знання на практиці, необхідно запропонувати і впровадити нові інформаційні технології обслуговування читачів.

Відомо, яким важливим і відповідальним є період, коли дитина вчиться читати. Вдало підібрані книжки, умілі зацікавлені розмови про прочитане можуть дати поштовх до пробудження самостійної думки, спрямувати енергію маленького читача на пізнання світу, без чого не може бути освіченої, взагалі культурної людини.

Примусове читання або невміле втручання в цей процес здатні надовго, якщо не назавжди, відбити бажання читати будь-що. Американський вчений, психолог і педагог Уільям Глассер наголошував: «Діти, які не навчилися читати (в повному розумінні цього слова) в початкових класах, не будуть почувати особливого інтересу до навчання в середній школі, якими б не були програми, вчителі чи принципи освіти».

Бібліотекар допомагає, а фактично повністю бере на себе підбір книжок по інтересах кожного юного відвідувача, чим в значній мірі сам формує цей інтерес.

Однак забезпечити ефективне функціонування сільської бібліотеки, належні умови праці бібліотекаря в сучасних умовах дуже важко.

Тому бібліотечні працівники нерідко залишаються сам на сам зі своїми обов'язками, проблемами, до яких відносяться не тільки оформлення видачі і прийому книжок, ведення документів обліку, статистики, звітності, а й проведення виховної роботи з кожним учнем.

За таких умов, скажіть — коли бібліотекаря обговорити з юним читачем прочитане, пережите, як занотувати враження від розмови, щоб потім обдумати, та швидко відновити в пам'яті при черговому відвідуванні і запропонувати інші книжки, відповідно до підготовки школяра, його інтересів? Система ведення абонементів, що існує, залишає бібліотекареві мало часу на цю роботу, а мізерний книжковий фонд, що є у його розпорядженні, позбавляє самої можливості порекомендувати школяреві щось, що виходить поза обов'язкову учбову програму.

Скажімо, помітив бібліотекар, що дитину захопили пригоди героїв Смарагдового міста — тут би й подарувати йому чергову книжку популярної серії Волкова, або ж для порівняння — “Чарівника країни Оз” Баума. Теоретично це було б здорово, а от як це зробити на практиці, коли жодної з цих книжок на полицях шкільної бібліотеки ніколи не було, немає нині і навіть не очікується в майбутньому? А книжка потрібна навіть не сьогодні, а зараз! Бо ж дитяча увага дуже примхлива: ось є бажання почитати книжку, а ось його вже нема — і побіг гасати по вулиці, шукаючи пригод!

Поряд з тим в усіх загальноосвітніх школах вивчають інформатику, але учні, в своїй більшості, не бачуть, навіть не уявляють можливостей практичного втілення набутих знань. І це в той час, коли зміни, що відбуваються в світі, потребують все більшої кількості людей, які вміли б працювати з обчислювальною технікою.

Потреба в працівниках, здатних застосовувати комп'ютер, як в державних організаціях, установах, так і в комерційних структурах, бізнесі, приватній справі дуже велика. Комп'ютер уже почали використовувати і при веденні домашнього господарства, він стрімко входить в побут, саме життя. Але багато з тих, хто вивчав в школі курс інформатики, практично не володіють цією технікою.

От і йдуть вчорашні випускники на різного роду (і, до речі, досить дорогі) комп'ютерні курси. Але ж добре відомо, що коли учень не отримає належну освіту в середній школі, йому буде набагато складніше домогтися успіхів згодом. Не виключено, що таким чином суспільство взагалі втратить талановиту людину, навіть якщо творчі здібності були притаманні їй від природи. Між тим, доки освітяни будуть сприймати комп'ютери так, як живий організм — чужерідне тіло, піднести інтелектуальний рівень нації не вдасться.

Отож, аби дати учням справді глибокі теоретичні та практичні знання з інформатики (а в рівній мірі і інших предметів), потрібно зробити кожного з них учасником і відповідальним виконавцем якого-небудь загальношкільного проекту, наділивши відповідними правами і обов'язками. При тому ці проекти мають бути не надуманими, далекими від реального світу вправами, а близькими, зрозумілими школярам.

Іншими словами, школа повинна вчити дітей вчитися самостійно, швидко знаходити інформаційні джерела для набуття нових знань. Першим і найважливішим джерелом може стати Інтернет і комп'ютеризована бібліотека.

Виходячи з цього, радимо Вам доручити вчителю інформатики разом з бібліотекарем та учнями в позаурочний час взятись за цю справу.

«Як там організована робота бібліотеки — мене не стосується, — може сказати байдужий вчитель. — Я мушу

навчати інформатиці згідно програми».

Що ж, формально він буде правий. А втім, хто винен в тому, що цілі покоління наших громадян протягом десятиліть в середній і вищій школі вивчали, наприклад, іноземні мови, але так і не оволодівали в своїй масі ні однією з них. Та хіба тільки мови?

Не слід нарікати і на недостатність відповідних технічних засобів. Не чекайте поки держава стабілізує економіку і з'явиться можливість виділити потрібні кошти з бюджету та приступити до комп'ютеризації.

Врешті-решт, є шефи, спонсори, різні фонди. В цьому Ви уже переконались самі і переконали нас. Треба шукати шляхи, які б започаткували цю вельми непросту, але й не менш важливу справу.

На наш погляд, поєднання зусиль адміністрації школи, вчителя інформатики, бібліотекаря, учнів зможе дати відчутні результати. З одного боку, завдяки комп'ютеризації підвищиться якість обслуговування, навчання і виховання читачів — школярів, вчителів, мешканців села. Покращаться умови праці бібліотекаря. Сам інтерес до такої бібліотеки виросте незмірно.

З іншого боку учні, докладаючи зусиль до автоматизації конкретної, та ще й своєї бібліотеки, відчують, як тут на їхніх очах і їхніми руками інформатика з абстрактного предмету перетворюється на живу, творчу, захоплюючу справу! Саме тоді робота з комп'ютером для одних назавжди стане привабливою професією, а для інших — улюбленим і вкрай необхідним засобом для отримання інформації, заняття самоосвітою, розваги у вільний від роботи час.

До того ж, здастесь зараз Ви, людина і керівник неординарний, — то не тільки сьогоднішні школярі, а і їхні діти не матимуть повного доступу до джерела знань, який, дякуючи комп'ютеризації і електронним інформаційним мережам, вже мають їх ровесники в розвинених країнах як Заходу, так і Сходу. І тоді, як писала в журналі «Знамя» Тетяна Іванова, «діти виростуть схожими на нас. А це не дай бог. Тому що плоди нашого перебування на землі перед очима у всіх. І не виправдатись нам навік добрими намірами!»

В цій роботі головне технічне навантаження припадає, безумовно, на вчителя інформатики. Але яка б не велика була роль вчителя-ентузіаста, йому мало що вдасться зробити по комп'ютеризації бібліотеки без підтримки педагогічного колективу, директора школи — керівника проекту.

Саме директор повинен взяти на себе ідеологічне і адміністративне керівництво проектом, починаючи з його оголошення, призначення відповідальних за окремі ділянки та затвердження плану-графіку робіт, і закінчуючи підведенням підсумків по періодах.

Виходячи з конкретних умов, способи комп'ютеризації можуть бути різними. Незмінним залишається одне. Слід створити матеріальні та організаційні передумови для реалізації проекту — документально оформити наміри, закріпити за бібліотекою персональний комп'ютер, узгодити години праці як вчителя інформатики, так і бібліотекаря, погодити правила організації роботи автоматизованого абонементу, забезпечити самостійну роботу учнів з бібліотечною програмою та електронним каталогом, та ін.

Перше, на що слід звернути увагу, це те, що сам термін комп'ютеризації бібліотеки може розумітися в двох цілком

різних значеннях — як автоматизація роботи власне бібліотеки (тобто ведення каталогу і абонементу), і як створення і підтримання електронного книжкового фонду (тобто створення фонду електронних книжок, яких немає на папері, але можна читати на екрані комп'ютера і копіювати читачам при бажанні у власну “домашню” бібліотечку).

Ці два напрямки зовсім не протирічають одне одному, і в ідеалі комп'ютеризовану бібліотеку хотілося б бачити такою, де обидві сторони — форма і зміст — були достойно представлені.

Ми поділимося з Вами практичними ідеями з обох складових. Вести їх можна паралельно, незалежно, тож завдань вистачатиме всім бажаним прийняти участь у проекті з урахуванням особистих побажань.

У напрямку **автоматизованого абонементу** нами створений для Вас прототип програми, яку вже зараз можна брати і пробувати використовувати. Ми намагалися зробити її простою, компактною і добре структурованою, щоб при потребі можна було легко вносити нові функції та можливості.

Програма має головне меню. З нього є вхід до підсистем роботи з читачьким формуляром [?Reader] та роботи з каталогом [?Catalog]. Перш ніж відкрити меню кожної підсистеми, програма пропонує знайти в базі даних читача, який обслуговується, або вибрати книжку, що його цікавить. Якщо відвідувач ще не є читачем бібліотеки, або книжка ще не занесена в комп'ютерний каталог, це можна зробити, вибравши відповідно елементи головного меню [+Reader] та [+Catalog].

Читачькі формуляри (база даних читачів) заповнюються дуже просто. При запису читачеві автоматично присвоюється найближчий вільний номер, задається серія запитань, що стосуються імені, анкетних даних, домашньої адреси, успішності, кола інтересів, тощо. Ця інформація, записана в комп'ютерний формуляр, з часом дасть можливість запровадити автоматизований облік і аналіз, а бібліотекаряю — мати необхідні відомості про читача. Для цього формуляр має також поле для нотаток, куди можна внести замітку прямо під час обміну

враженнями з читачем з приводу прочитаної книжки, побаченого фільму, розмови на теми, які його цікавлять і про діла, якими він чи вона живе.

Кожний формуляр дозволяє бачити всі наявні дані про читача (прізвище, ім'я, клас, дата народження, адреса, кількість книг, що взяті ним в бібліотеці). В нього легко вносити необхідні зміни. Якщо на формулярі немає книжок, то система дозволить викреслити формуляр, коли людина перестає бути читачем бібліотеки, здавши перед тим всі книжки. Якщо книжки є, то можна викликати на екран їх перелік (з ім'ям автора та назвою) і з нього викреслити книжку, яку той повертає в бібліотеку. Таким же чином для будь-якої із взятих книжок можна продовжити термін користування — програма автоматично занесе до формуляра нову дату повернення відповідно до правил, що встановлені в конкретній бібліотеці.

Щоб викреслити книжку з формуляра, треба лише натиснути ВВОД на елементі меню [Return Book], а тоді клавішами зі стрілками вгору та вниз вибрати рядок про ту книжку, яка здається, і знову натиснути ВВОД. Відповідний рядок зникне з екрана (і з формуляра!), а в каталозі книга буде помічена як здана, з поміткою «в бібліотеці». Цю просту процедуру треба повторити стільки разів, скільки книжок здає читач.

Програма постійно пам'ятає і тримає на екрані дані про читача, що обслуговується (у верхньому рядку екрана) та останню книжку, яку було знайдено в каталозі (у нижньому рядку).

Друга складова програми — книжковий каталог — по структурі дуже схожа на розглянутий вище читацький формуляр. Тут можна переглянути бібліографічні дані про книжку і виправити помилки, якщо такі є. Програма покаже, хто і до якого числа взяв, коли поверне її. Є можливість викреслити книгу з каталогу, якщо вона загублена або підлягає списанню.

Запис вибраної книжки в читацький формуляр відбувається повністю автоматично при натисканні клавіші ВВОД на елементі меню [Book=>Reader]. Однак, звісно, програма не дозволить цього зробити, якщо книжка є на руках у іншого читача.

Start	Запустити програму
?Reader	Робота з формуляром читача
└ Find the reader	Знайти читача в базі даних:
└ pick up current	... той, що приходив останнім;
└ by record #	... по номеру формуляра;
└ by last name	... по прізвищу;
└ by first name	... по імені;
└ by class	... по класу;
. [місце для інших критеріїв пошуку]
└ View record	Подивитись дані про читача
└ Modify record	Відредагувати дані про читача
└ Delete reader	Винеслити формуляр
└ Return book	Відмітити, що читач повернув книгу
└ Renew book	Продовжити книгу на новий строк
└ Main menu	Повернутися в головне меню
?Catalog	Робота з книжковим каталогом
└ Find the book	Знайти книжку в каталозі:
└ pick up current	... останню із знайдених раніше;
└ by record #	... по інвентарному номеру;
└ by author	... по автору;
└ by title	... по назві;
. [місце для інших критеріїв пошуку]
└ View book info	Подивитись бібліографічні дані книги
└ Modify book	Відкорегувати бібліографічні дані
└ Delete book	Винеслити книгу з фонду
└ Book->Reader	Занести книгу в читачий формуляр
└ Main menu	Повернутися в головне меню
+Reader	Записати в бібліотеку нового читача
+Catalog	Записати нову книжку до каталогу
Setup	Змінити в програмі мову, нелір тощо
Quit	Завершити роботу, вийти з програми

В інтересах сумісності з вимогами конкретної бібліотеки, в головному меню програми передбачена можливість гнучкої настройки програми. Зокрема, при потребі пізніше буде задіяна можливість настройки не тільки на будь-яку мову, а навіть вибір власних слів (елементів меню) і речень, якими оперує програма. Частина з параметрів доступна через елемент головного меню [Setup], а решта — через текстовий файл параметрів READER.INI.

Вихід з програми забезпечується елементом меню [Quit].

При такій простій структурі (див. схему) програма являє собою повноцінну базу даних з власним механізмом запитів, що використовує машину логічного виведення висновків мови штучного інтелекту Пролог.

В той же час, нам дуже хотілося, щоб її можна було використовувати на практично будь-якому комп'ютері в будь-якій українській школі. Враховуючи той факт, що моделі комп'ютерів, які мають школи, особливо сільські, дуже далекі від ідеалу (це враховує навіть учбова програма з Основ інформатики), було вирішено зупинитись на програмі, що працювала б під управлінням DOS, а не Windows. З тієї ж причини та в інтересах мінімізації розміру програми, спрощення процедури її інсталяції і зниження технічних вимог, був вибраний такий варіант, що не потребує використання миші, а керується курсорними клавішами (ВЛІВО, ВПРАВО, ВГОРУ, ВНИЗ) та ВВОД.

Для запуску комп'ютеризованого бібліотечного абонементу необхідно мати лише один невеликий файл — саму програму (цей файл розміром 96 Kb можна завантажити, скопіювавши безкоштовно з сайту школи і просто перейменувавши з READER.ZIP на READER.EXE). В процесі її роботи автоматично створюються і підтримуються всі інші службові файли.

Така автономність програми (самодостатність для успішного функціонування) не могла бути досягнута без підсистеми автоматичної побудови бази даних про книги. На практиці це означає, що програма повністю працездатна навіть тоді, коли в базі даних відсутня будь-яка інформація про книжковий фонд бібліотеки. Більш того, щоб взагалі уникнути малотворчої і монотонної роботи по набору цієї бази даних, особливо в умовах сільської школи, в системі реалізовано підхід, згідно якого база даних про книжковий фонд формується непомітно для користувача з тих книг, які хоча б раз видавались комусь із читачів.

Практично це відбувається таким чином. Щоб записати в читацький формуляр підібрану книжку, журнал, тощо, необхідно знайти її в комп'ютерному каталозі. Якщо інформація про книжку вже присутня в базі

даних, то на цьому робота людини закінчується: решта відомостей про книгу (шифр, бібліографічні дані) вносяться в формуляр автоматично, і система готова виконати нову команду. Інакше треба набрати з клавіатури автора, назву, рядок бібліографічних даних, тощо, після чого програма заносить ці відомості в каталог і повертається до обслуговування читача за наступною командою. Таким чином інформація про наявний книжковий фонд накопичується сама собою.

Розумно спланувавши вивчення програми, можна знайти в ній приклади майже всіх питань, що входять в шкільний курс інформатики, зокрема тієї його можливо найцікавішої (і часто найскладнішої для вчителя інформатики) частини, що пов'язана з експертними системами і штучним інтелектом.

На завершення — кілька рекомендацій щодо процедур впровадження автоматизованого каталогу та абонементу з участю школярів.

Розібравшись з можливостями програми, вчитель інформатики разом з учнями (бажано по три в групі) якийсь час працюють над комп'ютеризацією бібліотеки в комп'ютерному класі. Вони навчаються, як формувати бібліотечний каталог, видавати і приймати книжки. Кожний з трійки по черзі заносить реальні книги в каталог, відкриває комп'ютерний формуляр на себе, бере з каталога кілька книжок, потім здає їх.

Коли в бібліотеці з'явиться комп'ютер, перша група згідно графіку приходить в бібліотеку і починає практично використовувати програму (вважаємо, що в процесі освоєння програми в комп'ютерному класі як вчитель інформатики, так і бібліотекар детально ознайомили учнів із специфікою роботи бібліотеки). Після цього разом з бібліотекарем приймають першого відвідувача: виписують на нього комп'ютерний формуляр і видають книжки. Перших декілька читачів обслуговує один учень, а два інші йому допомагають (знаходять і приносять книжки, підказують, якщо юний бібліотекар десь розгубився — тут підказки навіть бажані).

Далі за клавіатуру сідає наступний, а той, що був, переходить в помічники, за ним — третій. За день

попрацювати «бібліотекарем» встигне кілька груп — і так доти, доки працівник бібліотеки сама не навчиться працювати на комп'ютері, а серед бажаючих учнів не залишиться жодного, який не міг би в будь-яку хвилину замінити її на робочому місці.

В процесі прийому і видачі літератури учні спілкуватимуться з читачами — як ровесниками, молодшими за себе, так і з селянами, спостерігатимуть, чим вони цікавляться, допомагатимуть в доборі літератури і т.ін., а найголовніше — навчатися не лише знаходити книжки, а й шукати в них відповіді на запитання, які їх цікавлять.

Таке творче спілкування підвищує відповідальність як одних, так і інших, організованість, дисципліну (не будеш же байдикувати на відповідальній роботі), сприяє гармонійному розвитку, бо кожний учень на цей час стає і вчителем, і консультантом. Докорінно зміняться також відносини між вчителем і учнями, між учнями-читачами і бібліотекарем.

Вдало поданий підхід «від задачі» дасть змогу легко розібратись учням з такими поняттями, які звичайно сприймаються важко не тільки в школі, але навіть в університеті. Творчий потенціал самонавчання учні зможуть реалізувати тільки рухаючись далі, шляхом вдосконалення програми і створенням власних розробок. Спонукає до цього буде бажання спробувати свої сили у справжньому ділі.

Тут наведені лише декілька важливих питань, за вирішення яких можуть взятися учні при комп'ютеризації бібліотечного абонементу. Перелік можна продовжувати, але це, ми певні, зроблять самі школярі.

Втім, сказане є лише першим і далеко не головним кроком залучення інформаційних технологій до бібліотечного залу. В наступних листах ми розглянемо ті можливості, які здатні дійсно перетворити звичайнісіньку шкільну чи сільську бібліотечку на багатий замовленнями осередок інформаційного забезпечення та послуг для місцевих жителів.

* * *

Комп'ютерну програму для бібліотеки від вас отримав. Чекаю повернення вчителя інформатики з його поїздок, щоб почати працювати з нею. Крім учителя, над нею працюватимуть бібліотекар та два школярі — їхні сини. Обидва хлопці ходять у 8 клас.

Намагалися з О.А. Несеном детально розібратися з програмою по комп'ютеризації бібліотеки. В нас нічого не вийшло. Ніяк не могли перейти на українську чи російську клавіатуру. В головному меню SETUP не відкривається, файл READER.INI теж. В цьому файлі крім шифрів з різних знаків ми нічого не можемо побачити. Можливо ми не все отримали. Можливо щось інше.

З самою бібліотекою теж проблеми. Начальник відділу культури недавно завітав до нас. Освіта живе бідно, а культура — ще бідніше. Жодна бібліотека, клуб в районі не опалюються, не ремонтуються. Люди отримують такі зарплати, що їх не вистачає на сам хліб. 18 грн в місяць — то не зарплата. Начальнику сподобалось вирішення проблеми з бібліотекою. Тепер він став тиснути на райвідділ, щоб наш приклад унаслідували всі школи.

А ті не хочуть добавляти до своїх проблем ще й проблеми культури. Кажуть, або передавайте книги в наші фонди, або платіть за оренду приміщень. Культура передавати не хоче, бо втратить і ті робочі місця, що має, платити не має чим. Я вийшов винуватцем цього скандалу. Отримую розпорядження викинути книжки зі школи. Викидати не хочу, бо розумію, що ми їх втратимо. Каша вариться і досі.

З сільськими бібліотеками нарешті все владналось. Вони залишаються в школі. Призначено нового бібліотекаря Абовян Н.І., яка працює по сумісництву. До її 60 грн зарплати вчителя музики зайва тридцятка не завадить.

До вашої програми по бібліотеці ми підгрузили KEYRUS, який привезли від Віталія Анатолійовича — і більшість проблем зникли. Переходимо на всі потрібні мови.

Внесли близько сотні читачів і декілька книжок. Але в нас все одно не все отримується. Прохав Науменка В.А. щоб подумав, що ще треба. Але після того ми ще не бачились...

—

Без Віталія Анатолійовича вашу програму “Reader” запустити не можемо. Він теж попомучився, доки її запустив. Стали заносити дані, але не все спрацьовує. Потрібно ще посидіти, щоб розібратися.

Учителю інформатики теж ніколи. Спочатку їде у відрядження до Трускавця з групою дітей з Талалаївки, щоб і собі підлікувати свій шлунок. Місяць його немає. Приїхав з Трускавця — завал вдома. Ні сіна, ні дров, з городами дружина не встигає. Не встиг ще підтягти і домашніх справ, як найнявся на роботу в колгосп скирдувати солому аби трохи улагодити фінансові проблеми. Ще й мене агітував. Працював від зорі до зорі, без вихідних. За літо я забув, який він є на вигляд. Своею скирдовкою виїшов за межі відпустки. Декілька останніх днів за нього працювали інші. А прийшов у школу — як білка в колесі. “Олексію Антоновичу! Щось з моїм комп’ютером... Олексій Антонович, а чому в мене не виходить...? А у мене все кудись зникло і не можу знайти...” І він літає від комп’ютера до комп’ютера. На них працюють і на перервах, і під час уроків, і після уроків. Самі останні, хто сидить до темна та на вихідних в школі, це Кирички та Несени. Обіцяє мені, що найближчим часом візьметься за бібліотечну програму. Бібліотекар підходила, цікавилася, чи розібралися з програмою. Сказав: “Потрібно чекати...”

* * *

Здається, більшість проблем впровадження програми, про які Ви написали, дійсно пов’язані з шрифтами. Використання програми KEYRUS — крок у вірному напрямі. Впевнені, що з іншими складностями ви також успішно справитесь. При потребі пишіть, подумавемо разом.

Тим часом, в продовження теми комп’ютеризації шкільної бібліотеки перейдемо до її другої складової — створення **фонду електронних книг**.

Ця задача технічно навіть простіша за створення автоматизованого каталогу, бо електронна книжка — то власне просто текстовий файл, який треба всього лиш занести до каталогу-переліку і зробити так, щоб його легко було знайти у відповідному розділі, відкрити на екрані, зручно читати, а закінчивши, повернутись до каталогу. Більше того, електронні видання книг немає потреби навіть реєструвати в читацькому формулярі. Натомість це як робота в читальному залі: зайшов, вибрав потрібну книжку, і читай — з тією тільки різницею, що якщо тобі книжка сподобалась, то можеш її тут-таки скопіювати собі на дискету і взяти з собою додому. Знову ж таки, ніде не записуючи, яких і скільки книжок ти взяв — бо електронна книжка, як невичерпне джерело, залишається в бібліотеці незалежно від того, скільки читачів забрало її додому.

А щодо того, де ж брати оті електронні книжки (не самим же набирати з клавіатури?), то тут в пригоді знову стане Інтернет. Думаємо, що коли учні побачать кількість і назви електронних книг, які з'явилися в їхній шкільній бібліотеці з Інтернету, то це слово наповниться для них новим практичним змістом. Вони краще зрозуміють та черговий раз переконаються, що то дійсно не лише модна, а й справді потрібна для кожного річ, вміння користуватися якою може вельми знадобитися людині в житті. Оскільки вам складніше виходити в Інтернет, то ми вам на перших порах допоможемо: знайдемо і перешлемо електронною поштою видання, що цікавлять читачів шкільної бібліотеки.

Отож, пропонуємо дати об'яву: хто з вчителів, учнів, селян бажав би прочитати ту чи іншу книжку, але не може її знайти, хай дадуть заявку. Це може бути художня література, твори, передбачені шкільною програмою, дитячі, юнацькі оповідання, тощо. Зберіть заявки, підсумуйте, і назви тих книжок, що найчастіше повторюються в них, передайте нам. Ми підготуємо повний їх текст, оформимо належним чином і перешлемо Вам по електронній пошті. Ви запишете книжки на диск бібліотечного комп'ютера школи — і тоді всі бажуючі отримають можливість читати їх.

При потребі можете взяти, скажімо, одну й ту ж

дитячу книжку на українській і англійській мовах, надрукувати на принтері, і тоді на уроках вивчати та порівнювати, як одні і тіж речення звучать в оригіналі і перекладі. Із звичайними бібліотечними книгами таке набагато важче зробити.

Це тільки один штрих щодо того, як варто впроваджувати нові інформаційні технології в навчання та для обслуговування всіх читачів бібліотеки — вчителів і школярів, сільчан, людей, що звертатимуться до вас з інших шкіл і місць.

* * *

У мене була думка звернутися до вас за електронним варіантом книг, але не наважився. У вас теж повно своїх клопотів. Ось, наприклад, ми ніде не можемо знайти казок Василя Сухомлинського. Нам вони потрібні для початкової школи. Не можу знайти і деталей Столипінської аграрної реформи. Після ваших “Уроків літератури” мені хочеться дізнатися, чим зацікавив Столипін селян, що вони почали засновувати хутори. Адже був такий період в історії і нашої держави, що селяни жили на хуторах. Їх потім назвали новим класом селян, куркулями і фізично знищили як ворожий клас. Саме вони чинили найбільший опір більшовицькій колективізації. Хочу забезпечити учнів матеріалами, аби вони дослідили підняте вами питання. Це для початку. Про інші книжки напишу пізніше, коли проведу опитування.

—

Я підготував перелік літератури, якої в нас мало або взагалі немає, для створення при школі Інтернет-відділку електронної бібліотеки. Список дуже великий. Бо в його підготовці взяли участь і вчителі інших шкіл. Я передав записку на районне методичне об’єднання вчителям української мови та літератури, яким керує вже знайома вам Зленко Віра Петрівна, з проханням подумати над таким списком.

Цю саму записку попросив передати і керівнику районного методичного об’єднання вчителів зарубіжної

літератури Вербовській Людмилі Тихонівні. Крім того, списки подали червоноплугатарські вчителі. Враховуючи наші реалії, ми не маємо змоги віднайти та переписати дані книги з Інтернету, тому попросу вас про таку послугу. Розумію, що це завеликий шмат роботи і відбере у вас багато часу, то візьміть зі списку ті книги, які легше віднайти. Хай список вас не дивує, то все програмовий матеріал та наша методична робота, яку потрібно виконувати.

Як бачимо зі списку, учням і вчителям читати іншу літературу, крім програмової, мабуть немає коли. Її ніхто і не замовляв. Відбирати не було з чого. Це лише частина того, що дітям потрібно перечитати при відсутності літератури. Як свідчить практика, читають лише деякі, і то не все. Ось цей список:

ПРОГРАМНА ПЕДАГОГІЧНА ЛІТЕРАТУРА

- В. О. Сухомлинський "Казки школи під голубим небом", "Чиста криниця".
Тартаковский В. "Повесть об учителе Сухомлинском" - М. Молодая гвардия, 1972.
Борисовский А.М. "В.А.Сухомлинский". - М. Просвещение, 1985. "Освітні технології" Київ. 2001.

ПРОГРАМНА УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА

- М. Хвильовий "Я/Романтика/. Збірка новел "Сині етюди"
Є. Маланюк. Збірки "Стилет і стилос", "Земля і залізо", "Влада", "Серпень", "Перстень і посох", "Епілог"
Василь Барка "Жовтий князь"
Микола Куліш "Мина Мазайло"
Олександр Довженко "Щоденник", "Україна в огні"
Улас Самчук "Марія", "Нарід чи чернь"
Іван Багряний "Тигролови", "Сад Гетсиманський"
Олесь Гончар "Собор"
Юрій Мушкетик "Суд"
Ліна Костенко "Маруся Чурай", збірка "Над берегами вічної ріки", "Неповторність"
Василь Стус Поезії, "Круговерть", "Зимові дерева", "Веселий цвинтар"
І.С. Нечуй-Левицький "Князь Ієремія"

Вишневецький", "Гетьман Іван Виговський"
Іван Франко "Перехресні стежки"
Л. Горак "Тричі являлася мені любов"
Л. Українка "Бояриня", "Одержима"
Ольга Кобилянська "Людина", "Царівна"
В. Винниченко "Солдатики"
Володимир Сосюра "Мазепа"
"Велесова книга"
Біблія
Літопис "Повість минулих літ"
Літопис самовидця. "Історія Русів", "Галицько-
Волинський літопис"
Маркіян Шашкевич "О, Наливайку", "Веснівка",
"Слово до учителів руського язика"
Пантелеймон Куліш "Чорна рада", "Хуторна
поезія", "Досвітки", "Дзвін", "Позичена кобза"
Т. Шевченко "Щоденник"

ПРОГРАМНА ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА

Роберт Льюїс Стівенсон "Вересовий трунок"
Адам Міцкевич "Світязь", "Кримські сонети"
Китайська література. Поезія Лі Бо, Ду Фу
Франческо Петрарка "Книга пісень"
Вергілій "Енеїда"
Шандор Петефі "Витязь Янош"
Айзек Азімов "Фах", "Profession"
Генріх Гайне. Поезії "Книга пісень"
Чарльз Діккенс "Різдвяна пісня"
Ісікава Такубоку. Танки (Японія)
Педро Кальдерон де ла Барка "Життя - це сон"
Уолт Уїтмен. Збірка "Листя трави"
Шарль Бодлер. Збірка "Квіти зла"
Поль Верлен "Поетичне мистецтво", "Осіння
пісня", "Сентиментальна прогулянка", "Так
тихо серце плаче"
А. Рембо "Моя циганерія", "Голосівки", "П'яний
корабель"
Шолом-Алейхем "Пісня над піснями"
Райнер Марія Рільке "Орфей. Еврідіка Гермес",
"Сонети до Орфея"
Альбер Камю "Чума"
Г.Г.Маркес "Стариган із крилами"
Е. Йонеско. Драма "Носороги"
І. Бродський. Лірика
Д. Джойс "Джакомо Джойс"

* * *

Надісланий Вами перелік літератури справив на нас враження, але не розміром, як Ви переживали, а змістом. Втім — незважаючи на те, що ми багато в чому з ним не погоджуємося, і частина творів, на нашу думку, протирічать тому, про що ми говорили раніше з приводу викладання літератури — все, що зможемо знайти з цього списку, обов'язково Вам перешлемо.

Але вже раз ми торкнулися цієї теми, то добровільно візьмемо на себе додаткове навантаження і надішлемо Вам більше того, що ви просили.

Також, ми викроїли часу і зробили власне повний Каталог вашої шкільної електронної бібліотеки, куди включили все, що є на даний час. Наступним листом ми розкажемо, як редагувати і розширяти цей каталог.

Зверніть увагу, що ми створили кілька нових розділів. Сподіваємося, ідея цих розділів вам сподобається і ви будете підтримувати та регулярно доповнювати їх:

Електронна Бібліотека Червоноплугатарської середньої школи

Шановні читачі!

Перед вами відкрились віртуальні двері першої в світі сільської шкільної електронної бібліотеки. Організатори вітають вас, бажають досягти найвищого професійного і фінансового рівнів.

ТВОРИ МІСЦЕВИХ АВТОРІВ

Жолобка Олександр Вірші

Киричок Владік Колискова для тата, Пам'ятна зустріч

Киричок В.А. Шпигу Ф.І., Про маленьку дівчинку

Лілю та її рожеву мрію, Загадка, Качанівка,
Тарновський і Шевченко

Нішта Віталій Веселий струмочок

Савченко Юра Жанна д'Арк (переклад)

ПОЗАКЛАСНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДІТЕЙ

(російською, англійською та українською мовами)

Baum L.F. The Wonderful Wizard of Oz

Волков А. Чарівник Смарагдового міста, Урфін

Джюс та його дерев'яні солдати, Сім
підземних королів, Жовтий туман

Гайдар А. Доля барабанщика

Грін О. Золотий ланцюг, Та, що біжить по хвилях

Дефо Д. Робінзон Крузо
Дойл А.К. Приключення Шерлока Холмса,
 Ошибка капитана Шарки, Как капитан
 Шарки и Стивен Крэддок перехитрили друг
 друга, Полосатый сундук
Драгунський В. Денискові оповідання, Чарівна
 сила мистецтва
Кэрролл Л. Алиса в стране чудес, Alice's
 Adventures in Wonderland
Коллоді К. Пригоди Піноккіо
Лагін Л. Старик Хоттабыч
Медведев В. Баранкін, будь людиною!
Мілн О. Вінні-Пух
Остер Г. Непутевые задачи, Вредные советы
Перро Ш. Червона шапочка (факсиміле 1729 року
 англ. мовою)
Погодин Р.П. Дубравка
Свіфт Дж. Мандри Гуллівера
Толстой О. Золотий ключик, або Пригоди
 Буратіно
Шварц Є. Звичайне чудо, Дракон, Тінь

ПОЗАКЛАСНА ЛІТЕРАТУРА ДЛЯ ДОРОСЛИХ

Алексин А. Поздний ребенок, Безумная Евдокия
Арно Ж. Плата за страх
Войнович В. Москва 2042
Гете И.В. Страдания юного Вертера,
 Избирательное сродство
Голдінг В. Володар мух
Григоров Г. Махно
Дік-Рід Г. Роди без страху
Дюма О. Граф Монте-Крісто
Еко Умберто Ім'я рози
Ібука М. Після трьох вже пізно
Ільф І., Петров Є. 12 стільців
Кінг Ст. Последняя ступенька
Комаровський Є. Здоров'я дитини і здоровий
 глузд її родичів
Лем Ст. Рассказы о пилоте Пирксе (Терминус),
 Насморк, Футурологический конгресс,
 Культура как ошибка
Любимов М. Операция "Голгофа"
Набоков В. Лоліта
Нікітіні Ми і наші діти, Розвиваючі ігри,
 Резерви здоров'я наших дітей
Паршев А. Чому Росія не Америка
Пікуль В. Нечиста сила (про Г.Распутіна)
Прістли Дж.Б. 31 юня

Ремарк Е.М. Три товариші
Рибаков А. Діти Арбату
Спок Б. Дитина та догляд за нею
Стругацькі А. і Б. Сталкер
Тербер Дж. Таємне життя Уолтера Мітті
Тимофеева А. Бесіди дитячого лікаря
Фаулз Дж. Вежа з чорного дерева
Хейлі А. Готель
Цвейг Ст. Страх, Гувернантка, Жгучая тайна,
24 часа из жизни женщины, Кристина
Хофленер, Принуждение, Письмо незнакомки,
Улица в лунном свете
Шекспір В. Ромео і Джульєта, Romeo and Juliett
Щербакова Г. Вам і не снилося

ПІСНІ І МУЗИКА

(Internet Explorer: якщо увімкнуті динаміки, то
звучатиме музика)
Вальс (из к/ф "Мой ласковый и нежный зверь")
А он мне нравится...
В последнюю осень
Вот кто-то с горочки спустился
Генералам 1812 года
Девчата
Кавалергарда век недолог
Каким ты был
Капли Датского короля
Ламбада
Лизавета
Любовь и разлука
На теплоходе музыка играет
На крыльчке твоєм
Не повторяется такое никогда
О бедном гусаре замолвите слово
Одинокая гармонь
Первый поцелуй
Подмосковные вечера
Потому что нельзя быть красивой такой
Прощальный вальс
Русское поле
Сирень-черемуха
Травы
Ты глядел на меня
Утро первоклассника
Черное-белое (из к/ф "Большая перемена")
Школьная пора
Я готов целовать песок, по которому ты ходила

Практично всі додані нами книжки з цього каталогу вже підібрані і готові до відправки Вам. Оскільки Ви маєте складності із завантаженням великих файлів, то будемо відправляти маленькими порціями десь біля 200 Кб за раз. Таким темпом мабуть доведеться послати Вам з півсотні E-mail'ів з одними лише книгами, але це нічого. В першу чергу перешлемо, звісно, ті книжки, що замовлені від школи.

* * *

Ми продовжуємо кожен день отримувати файли з літературою для шкільної бібліотеки. Велике вам за це спасибі. Якщо чесно, то ми не очікували, що у вас знайдеться стільки часу та терпіння, щоб знайти все це в Інтернеті та переслати нам. Всі вони неабияк потрібні. Це зрозуміло. Інакше б ми їх не замовляли.

Додавлені вами розділи художньої літератури та творів місцевих авторів теж дуже доречні. Відібрана дитяча література — це та література, на якій виховувалися і ви, і ми, і не одне покоління людей. Дай бог, щоб на ній виховувались і наші діти.

А щоб почитати лише книги Нікітіних та Спока, ще будучи студентом і чекаючи народження дитини, я їздив до Києва в центральну бібліотеку. Щоб туди потрапити, брав довідку в ректораті, що я працюю над науковою темою. Простих студентів в бібліотеку не пускали. Ви знаєте об'єм цих книг. Що я міг зробити за один день? Весь час читав та судорожно конспектував без найменшого відпочинку та без їжі. Цей конспект десь зберігається і нині. Тепер все дуже просто — бери і спокійно читай, помічай потрібні місця — принтер роздрукує.

Першим читачем бібліотеки стала Тетяна Владиславівна. Вона вже прочитала "Вам і не снилося" і чекає на "Денискові оповідання", свою улюблену книгу дитинства. У нашій сільській бібліотеці її немає, а дуже хочеться, щоб її прочитали і наші хлопці. З нетерпінням чекає різдвяних свят, щоб присвятити себе улюбленому заняттю — читанню. Їй дуже подобається список відібраної вами літератури.

Прекрасне вирішення проблеми з місцевими авторами. Тепер їхні твори не лежатимуть у шухлядах, а будуть доступними для багатьох людей. Будь-хто з читачів, хто відкриває вихідний файл шкільної електронної бібліотеки, в першу чергу цікавиться місцевими авторами, бо це люди особисто їм знайомі і кожному цікаво почитати, що вони пишуть. Ми плануємо розширити цей розділ. В школі знайдеться ще немало таких творів. Знаючи також людей Талалаївського району, я зробив пропозицію Талалаївській, Липівській та Красноколядинській школам передати мені дискети з творами їхніх авторів.

Це питання також було обговорено і на методичному об'єднанні вчителів української мови, що відбувся в Красному Колядині 17 грудня, а 18-го приїздила до мене в школу учениця Харківської школи (с. Харкове) подивитися ваші відеофільми. Вона вже мала інформацію про нашу електронну бібліотеку від своєї вчительки, яка була на семінарі і мала змогу побачити на власні очі, що до неї можна подати твори. До речі, ця дівчина взялася робити літературний переклад "Клеопатри". Думаю, це чудова можливість самовираження для багатьох дітей. Планую також іншим школам, які того побажають, згодом подарувати цю бібліотеку. Це розширить коло її читачів.

Що ви скажете на те, коли я напишу в районну газету статтю по нашу бібліотеку і про надання можливості жителям району замовляти електронні варіанти книг через вас? Думаю, через доступ наших людей до комп'ютерів і вміння користуватися ними, таких замовлень буде не багато.

Вчора ми з Тетяною Владиславівною порадилися і вирішили на кінець січня купити комп'ютер. Якою буде ваша думка?

—

Продовжуємо отримувати файли для електронної бібліотеки. Спробували розширяти каталог, помічати книги. Все виходить.

Спасибі за пісенник. Адже в справжній бібліотеці мають бути і пісенники. Хочу його вдосконалити, вести

англійські пісні, зокрема “Звуки музики”, але ніхто не може зробити цифровий перезапис з відеомагнітофона. Навіть Нїжинський університет. Пісні, які ми знаємо, співати під фонограму легко, але ті, які знаємо погано, не виходять. Мабуть, спершу потрібно декілька разів прослухати саму пісню, а вже потім, дивлячись на слова, співати під фонограму. Але пісенники всім подобаються.

Новий рік відмічали колективом, разом співали при допомозі комп'ютера. Віктор Адам'як, залізничник, чоловік нашої техпрацівниці, під загальним впливом теж виявив бажання купити комп'ютер. Тепер наше село буде найбільш комп'ютеризованим в районі. Комп'ютери мають або збираються купити Загурська, Чепель, Несен. Вже замовила комп'ютер Рябухівська сільська рада. Вона є першою в районі, хто це зробив.

ГЛАВА 2.8.

Відеотекою керують учні

* * *

Нашою відеотекою керують учні. В цьому листі розповім вам, як ми до цього йшли і що зараз маємо.

Ще навчаючись в інституті, ми помітили, що іноземна мова, як спорт чи мистецтво, потребує регулярних тренувань. Запустив тренування, репетиції — і досягненням кінець. Так і мова. Після літніх канікул ми мінімум два тижні входили в колію. Ніби і знаєш все, але простого речення сказати не можеш: допускаєш помилки, робиш паузи. Лише через два тижні напруженої праці все стає на свої місця: і слова самі по собі в голову приходять, і помилок робиш менше. Для мови потрібне регулярне спілкування, тренування, рух вперед. Відомі випадки, коли перебуваючи довгі роки на безлюдному острові або на чужині, людина починала забувати свою рідну мову, не кажучи вже про іншу.

Що очікує вчителя іноземної мови на селі? Хай не образяться на мене мої односельці, я їх всіх поважаю за невтомну працю, але це майже той самий безлюдний острів.

Коли селянам дозволили мати паспорти, почався масовий відплив їх до міста. Ті учні, що добре навчалися в школі, проявляли інтерес до навчання, від'їздили в місто

здобувати подальшу освіту і більше в село не поверталися. Залишалися ті, кому більш до вподоби була не наука, а фізична праця на землі. І так з року в рік, на протязі кількох десятиліть. Виїздили з села люди, цінителі науки, носії культу знань. Все більше побутувала думка, що навчання — то не діло. Що не треба забивати дітям голови всякими дурницями. Хай краще погуляють, або батькам по господарству щось допоможуть — буде більше користі.

Із занепадом економіки, розгулом безробіття, особливо для молодих спеціалістів, ростом хабарництва престиж знань стрімко котиться донизу. З ким би з учителів не говорив, всі відмічають різке зниження інтересу до знань у порівнянні з попередніми роками.

Бідним вчителям і самим стало якимось не до науки. Зарплату урізали фактично в три — чотири рази, зате дали землю. Не встиг обсадитися та обсіятися, як сходить буряк. За буряком картопля. Не встигли посапувати по першому разу, як пора по другому. Потім колорадські жуки. Далі сіно, за сіном консервація, за консервацією збір урожаю. І так одне за одним, та все бігом, все не встигаєш. Додати сюди шкільні проблеми і стає зрозуміло — вчитель починає деградувати як спеціаліст. Йому не до науки.

Деградували і ми в плані знання мови. Обмежилися шкільною програмою, все інше забулося. Куди поділися за 10 років навички аудіювання, говоріння? Стало просто сумно. Завагалися. Можливо мають рацію ті діти і батьки, які говорять, що їм англійська не потрібна, адже і ми, вчителі, не знаходимо їй застосування? Виходить, вона нікому не потрібна?

Такі обставини нас не влаштовували. Вирішили почати з придбання невеличкого переносного магнітофону, з яким би зручно було ходити з класу в клас на уроки. Кошти взяли з продажу металобрухту, його я випросив на бурякозаготівельному пункті. Аудіозаписи зробили в Нїжинському університеті. Тепер і ми, і діти мали змогу чути носіїв мови.

З придбанням відеоманітофону справи значно покращали. Касети до нього отримали від вас. Нашим радощам не було меж. Тепер у нас була можливість створювати англомовне середовище в будь-який момент

на уроці та в позаурочний час. Ми могли чути і бачити, як спілкуються між собою американці, канадці, англійці. При допомозі телеекрану могли побувати «за кордоном», в космосі, в епосі середньовіччя.

Сільським дітям, які мало де бували і мало що бачили, робота з відеоматеріалами була дуже цікавою. Помітно піднявся інтерес до знань. Вони підбігали ще на перерві перед уроком і запитували: «Чи будемо сьогодні дивитися відіки?» А коли настали канікули, діти запитали дозволу попрацювати з відеоматеріалами в канікулярний час. Це був безпрецедентний випадок. Я пообіцяв певні пільги тим, хто на канікулах працюватиме з відео. Зібралось 14 охочих. Коли я чи Тетяна Владиславівна не мали змоги вести заняття, діти працювали самі. Я не боявся довіряти їм ключі від відеозалу. Старший учень брав на себе відповідальність за збереження апаратури, відеокасет, дотримання порядку під час перегляду фільмів, чистоту в залі. За весь період до них не було жодних претензій.

На уроках нам не вистачало знання методики роботи з відео. Для цього ми спеціально поїхали в Київ у Британську Раду, плануючи знайти відповідь на своє питання. У Британській Раді нам запропонували переглянути методичний відеофільм по даній проблемі. Переглянули, законспектували, бо взяти додому касети не могли. Для цього потрібно було за членство щорічно вносити 100 гривень, а касети повертати не пізніше ніж за дві доби. На такі часті поїздки до столиці ми не мали часу та коштів. І членство дорогоувато обходилося. Запропонована методика була вся випробувана на уроках, але довелося придумати і свою.

Відеофільми, вами надіслані, були записані в Канаді з освітнього каналу кабельного телебачення. Звісно, вони адресувалися канадцям і не були адаптовані для учнів, що тільки починають вивчення іноземної мови. Тобто, ми мали оригінали. Діти мало що там розуміли. Не все розуміли і ми, вчителі. Перешкоджала вимова і лексичний запас слів. Враховуючи це, ви на трьох дискетах надіслали нам роздруківки текстів з відеофільмів. Але і тут виникли проблеми.

Канадські дискети до наших старих машин не

підходили. Почався пошук бажаючих допомогти. Спочатку погоджувались всі, але зачувши про об'єм роботи (а потрібно було роздрукувати більш ніж півтисячі сторінок), відмовляли: «Ми витратимо на вас всю фарбу. Не знаємо, коли зможемо заправити принтер, а він нам потрібен щодня. Ми можемо зробити 5-10 сторінок, але не 100. Тим більше не 500».

Не було у мене й паперу, на якому друкувати. Довелося телефонувати нашому родичу в Київ. Відповідь була такою: «Багато чистого паперу дати не можу, а ось використаного дістану скільки завгодно. Хороший білий папір. Одна сторона списана, а інша чиста. Пишіть. Друкуйте. Годиться і на ксерокс, і на принтер». Повертаючись, везли електричкою стільки паперу, скільки могли підняти. Користувалися ним всі вчителі школи. Вистачило лише на рік.

Роздрукувати всі відео матеріали зміг лише зовсім недавно, коли наш земляк із Київемськбуду, Колодько Микола Андрійович, зваживши на моє велике прохання, подарував нам новенького лазерного принтера.

Та вернімося до нашої методики роботи з відеоматеріалами. Одного разу під час відвідання уроку з біології в сьомому класі, мені прийшла в голову проста ідея. Вчителька задавала домашнє завдання і наголосила, що через місяць будемо заслуховувати учнівські реферати про бджіл: «Готуйтеся, підходьте до мене по літературу». Я не втримався і сказав: «А до мене — по відеоматеріали. Чудовий вийде реферат. Ви не лише будете розповідати про бджолу, але й покажете своїм товаришам відеофільм. Там ви зможете побачити таке, чого не побачиш неозброєним оком. Наприклад, як діє бджолине жало. Але вся ця цікава інформація подається англійською мовою».

До мене підійшло лише двоє. Їм я сказав так: «Цей відеофільм не для того, щоб ви вивчали англійську, мова йде про урок біології. Тут, навпаки, ви повинні не вивчати, а скористатися знанням англійської, щоб зробити реферат більш цікавим. Людина, знаючи іноземну мову, завжди буде мати кращі шанси у житті. При підготовці до реферату ви скористаєтеся цими знаннями і подивитесь за реакцією класу — ваш реферат буде найцікавіший. Ви переможете. І

це лише тому, що ви скористалися знанням іноземної мови та більш сучасними технологіями, а інші ні. Крім того, ви відчуєте себе в ролі кіно-дублерів і, можливо, колись ними станете. Але в мене до вас буде й прохання. Потурбуйтеся про технічне забезпечення свого реферату самі, не надійтеся на вчителя. Заздалегідь підключіть магнітофон, перемотайте плівку на потрібне місце. Мене на уроці не буде, що потрібно запитати, питайте зараз. Мені лише скажете, судячи з виразу обличчя учнів, чий реферат був найцікавішим».

Я показав учням, як управляти відеоманітофоном, дав ключі від відеозалу і вашу роздруківку до фільму. Текст був дуже складний. Тому я в правій частині сторінки поробив зноски тих слів і виразів, яких вони ще не знали, щоб не обтяжувати їх надмірним гортанням словника.

Через декілька днів поцікавився їхнім перекладом. При допомозі відео текст вони переклали. Відео давало їм підказку до розуміння суті справи. Та багато речень були занадто закрученими, з непритаманним українській мові порядком слів. «Тепер, — сказав я, — дивлячись лише на свій переклад, переписіть це нормальною українською мовою. Не турбуйтеся, якщо вам доведеться вставляти свої слова, чи опускаючи існуючі. Головне передайте зміст тексту звичайною українською мовою».

Наступний етап був тренувальним. Потрібно було встигати робити переклад, дотримуватися пауз, потрібної інтонації. Ось все готово. Настав день захисту рефератів. «Як успіхи?» — запитую хлопців після уроку. — «Все нормально! Наш реферат був найцікавішим! Це і по вчительці було видно».

На сюжет «Острів Врангеля. Білі ведмеді» знайшлося чотири кіно-дублери. Цей фільм із нашим дубляжем ми показали вчителям іноземної мови під час методичного об'єднання в Червоноплугатарській школі. Стишений звук телевізора погано розуміли

не треновані вуха вчителів, зате учні бадьоро та впевнено по черзі робили свою справу. Гордість брала за те, що ми працюємо не з матеріалами, спеціально написаними для новачків, а з оригіналами. Хоч і важко, але тим більш приємно та почесно.

Поступило замовлення і від вчительки історії підготувати для її уроків надісланих вами «Вікінгів», «Середньовічного солдата», «Клеопатру», «Жанну д'Арк», «Варварів», «Римлян», «Американські замки», «Леонардо да Вінчі», «Мікеланджело». Два останні фільми — чудовий матеріал і для позакласного часу.

Викликали велике захоплення в нас самих і в дітей фільм «Планети» про подорож американського корабля «Вояджер» по Сонячній системі, та «НЛО». Відпочиваючи від мерехтіння монітора, уточнюємо кожне слово з цих фільмів. І знаходимо таке заняття найцікавішим відпочинком.

Матеріали, що ви вислали нам для уроків фізики, географії та інших предметів, пробуджують наш інтерес і заставляють знаходити час для заняття англійською мовою. Ми, в свою чергу, передаємо свої захоплення дітям. І діти, бачачи це, отримують поштовх до праці.

Думаю, зовсім не випадково учениця II класу Смілик Таня на районній олімпіаді з англійської мови була найкращою з аудіювання. А її однокласниця Гавриш Інна подала заяву до вступу у Ніжинський університет на факультет іноземної

мови. Яресько Марина, здаючи право та англійську мову як вступні іспити, витримавши великий конкурс, поступила на юридичний факультет Київського аграрного університету.

За відеокасетами до нас стали звертатися й учні з інших шкіл. Ми їм охоче надаємо відеозал і касети в користування.

Крім того, звертаються до нас односельці, інколи і з райметодкабінета, переглянути свої касети. Наприклад, відбулося весілля. Зняли його на відеокамеру. Тож кожному хочеться побачити себе та інших на екрані. Але де це зробити, коли на все село лише три відеомагнітофони? Ось і звертаються люди в школу. Призначаємо час і відповідального за технічне забезпечення перегляду касети учня (як правило, родича молодих).

Або інший приклад. Приїхала до мами в гості дочка з онукою з протилежного кінця України. Бабуся хотіла побачити і правнука, йому виповнилося два роки, а вона його ще ні разу не бачила. Важко вже їй старістю поїздами їздити, великий клопіт і малу дитину в таку даль везти. То привезли бабусі відеокасету з правнуком, обіцяючи, що на наступний рік привезуть і його самого. Тож прийшла бабуся в школу. Не терпиться їй правнука побачити, не впевнена чи доживе до наступного року.

Звертаються до відеотеки і наші вчителі. Побачила вчителька української літератури в телепрограмі документальний фільм про О. Телігу, творчість якої вивчається оглядово в школі, а переглянути не може і дітям показати теж. Вона на одних уроках, діти на інших. Знову доручаємо записати фільм одному з учнів. Таким чином побачить його не одне покоління учнів в потрібний час.

Придбали ми відео курси з англійської мови і для менших учнів. Великою популярністю користується «Muzzy» та «Follow Me».

Все сказане лише початок роботи в даному напрямку...

—

Сьогодні кілька дітей різного віку прийшли до мене і сказали, що хочуть вчити англійську прямо зараз, під час літніх канікул. Зараз у мене вже вісім учнів ходять в школу

вечорами вивчати англійську мову! Завтра їх буде десять.

Ми щиро дякуємо вам, нашим консультантам, за моральну та матеріальну підтримку, за стимул до праці.

* * *

Творче впровадження Вами нових технологій навчання, авторські методики дають небачені до цього результати. Мабуть ні в одній сільській школі України не було ще випадку, щоб учні в літні канікули добровільно, а то і в супереч батькам, бігли в школу вивчати — і не щонебудь, а англійську мову!

Робітники освіти, батьки, вчителі починають цікавитися, що ви робите і як, чим притягуєте до себе школярів, пробуджуєте в них інтерес до навчання взагалі і самонавчання зокрема, прищеплюєте їм любов до творчої праці, даєте віру, надію.

ГЛАВА 2.9.

Уроки по вивченню сільськогосподарської техніки на городах сільчан

* * *

В даному листі даю відповідь на вашу пропозицію стосовно оранки городів. Це дійсно зободенне питання для кожного жителя села, і вчителів в тому числі. Успіхи землеробства багато в чому залежать від примх погоди та від своєчасного виконання всіх видів робіт. Оранку, сівбу чи збір урожаю потрібно робити в оптимальні терміни. Овес, наприклад, сіється рано навесні. Народне прислів'я говорить: "Сій овес в грязь, будеш як князь". Гречка, навпаки, боїться пізніх приморозків, тому інше прислів'я радить: "До Миколи не сій гречки і не стрижи овечки." Тут мається на увазі 22 травня, свято Миколая.

Той, хто живе в селі, добре знає всі народні прикмети і техніку вирощування сільськогосподарських культур. Адже кожен має свій наділ землі, малий чи великий. Для багатьох сільчан земля є єдиним джерелом існування. Тому житель села турбується, щоб вчасно зорати город, посадити, посіяти. Тож із настанням весни починається справжній ажіотаж. Всі хочуть зорати городи в один день. Але в один не виходить, бо техніки не вистачає. Люди записуються в чергу, хвилюються, переживають. І

невідомо, хто виграє, а хто програє. Запишешся в чергу першим — твій ячмінь може примерзнути, значить не буде врожаю. Запишешся пізніше — знову таки: ранне пізнього не жде.

Спочатку ми, вчителі, орали свої городи колгоспною технікою. Особливих проблем не мали, бо городи в людей були невеличкі, техніки в колгоспі вистачало на всіх. Потім почалися реформи... Перестали платити зарплату. Колгоспна техніка зношувалася, ламалася, ремонтувати її не було за що, і це в той час, коли людські наділи ввесь час збільшувалися. Наприклад, спочатку наша сім'я обробляла 0,15 га землі, зараз у нас 1,6 га. І так у кожного.

В школі був свій трактор, але... поришнова зношена, паливна негодна, резина теж. Він і сам ледве їде, куди йому ще плуга тягти! Та і тягти нічого, бо плуга немає. Що робити?

В такій ситуації ми почали шукати майстра для виготовлення саморобного плуга. І його знайшли. Розрахунок за роботу нам підходив, школа повинна була безкоштовно та поза чергою орати йому город, доки бігатиме трактор та житиме плуг. Першу скрипку в цій справі зіграв наш майстер практичної їзди Мусяєнко Василь Володимирович. Це він і майстра знайшов, і допоміг йому в роботі.

Незабаром плуг був готовий. На зібрані з вчителів гроші відремонтували трактора. Користувачі також взяли на себе дизпаливо, мастила, поточний ремонт техніки, бо школа всього цього не мала.

Таким чином, працівники школи перестали залежати від чиеїсь милості і могли вчасно орати та сіяти. Черга, звісно, не зникла, але це була черга лише для тих, хто вкладав гроші на ремонт. До працівників школи приєдналися і деякі люди із села. Від цього всім була лише користь, і школі, і людям.

Але і за цих умов ми не встигали обробити шкільне поле і городи вчителів. Василь Володимирович днями не вилазив з трактора. Він буквально падав з ніг, і все це лише на одному ентузіазмі.

Тоді ми вирішили залучати учнів до оранки городів, працювати на тракторі не на навчальній площадці, а на справжньому полі, виконуючи конкретну, корисну справу. Хоча, незважаючи на весняний ажіотаж, не кожний господар відразу без вагань дозволяв учням орати свій город. Та воно їм зрозуміло. Земельні ділянки різні. Один город має форму клинка, другий — букви "Г", на інших яблуню потрібно минати, чи сарай, посаджений часник, або клубнику, а головне — не наїхати колесом на сусідське, бо клопоту не обберешся. Не тільки школярі, а і трактористи, навіть фахівці, теж не всі однакові. Після одного город лише грабелями підправиш, а після іншого лопати три дні з рук не випускатимеш. Та й коли вже зійде картопля, то в одного вона ніби під шнурок посаджена, а в іншого рядки то сходяться, то розходяться, там пусто, там густо.

Але як навчитися плавати, коли в річку не пускають? Тому я перший, і без вагань дозволив свій город зорати учням. Площа порівняно велика, просторно, розвернутися є де.

Звісно, при цьому Василь Володимирович проклав першу борозну. Наступні, по черзі, уже робили учні. Характерно, що свої огріхи вони виправляли самі при допомозі культиватора. Майстру залишалось завершити оранку.

То ж наш город став чудовим басейном для навчального плавання. Далі старшокласники на чолі з

майстром практичної їзди Мусянком В.В. стали виїздити на городи вчителів і тих, хто вносив гроші на ремонт трактора, виготовлення плуга, а також людей, які потребують соціального захисту — учасників війни, наших пенсіонерів.

Саме там, на людських городах, старшокласники отримали можливість використати набуті теоретичні знання на практиці, здобувати нові, які в умовах класу просто неможливі. Змінилась і сама методика проведення занять. В класі майстер розповідав, наприклад, що таке гідронавіска, для чого вона призначена, як регулюється і працює. Учні сиділи, частина слухала, інша, як завжди і скрізь, була занята своїми думками і справами.

На городі ж, в залежності від вимог замовника, структури ґрунту виникала потреба регулювати плуг на відповідну ширину захвату, глибину оранки. Якось, регулюючи плуга, один із учнів спитав майстра: “Навіщо це робити? Я пам’ятаю, як колгоспний тракторист весною приїздив до нас, так він нічого цього не робив. Заїхав, виорав, отримав пляшку — і був такий.”

“Вірно ти помітив, — погодився майстер. — Колгоспного робітника не цікавило, на яких режимах працює трактор, йому було байдуже, скільки витрачається дизельного палива, нарешті наскільки якісна буде оранка. А саме це в значній мірі впливає на урожай. Нам же, майбутнім фермерам, потрібно знати продуктивність нашої праці. Зокрема, яку кількість палива ми витрачаємо на гектар оранки? Чи вкладаємося в норму витрат? Як і за рахунок чого зменшити ці витрати без зниження якості? Від цього залежатиме, яку кількість ми виоремо, скільки грошей заробимо і чи вистачить їх на ремонт трактора, закупівлю дизпалива.”

“Як розрахувати режими роботи? — вів він далі. — Та по-різному, принципів та можливостей багато. Треба лише добре поміркувати і поекспериментувати. І важливо звіряти розрахункові дані і отримані фактичні результати.” Так і стали робити — один з учнів безпосередньо оре ділянку, а інші не тільки чекають своєї черги сісти за кермо, а й займаються різними замірами, розрахунками безпосередньо в полі.

І ось наші результати. Весною цього року майстром практичної їзди Мусієнком В.В. та учнями школи було зорано майже 16 га городів жителів села. Оранка проводилась за пільговими цінами. Виручені позабюджетні кошти були використані на ремонт трактора, закупівлю дизпалива, завезення вугілля до школи, часткову проплату за послуги Інтернет, бо бюджетом такі витрати не передбачені.

Тепер учні з задоволенням вивчають тракторну справу, працівники школи не хвилюються за свої городи, школа має постійно доглянутий трактор.

Школа — складний господарчий механізм, який потребує постійного догляду. Там щось провалилось, там відпало, там поламалось, там потекло. І на все це ось уже сім років державою не виділяється жодної копійки грошей. Для усунення недоліків доводиться звертатися до різних спеціалістів, людей зі сторони. Приходжу і прошу: “Допоможіть, будь ласка”. І єдиним, чим я можу віддячити за допомогу, це безкоштовна оранка городів та транспортні послуги.

Трактором завозимо дрова та вугілля в школу. Мало? Багато? Але тепер нам потрібно 100-120 тон вугілля, 10-15 складометрів дров. Крім того, кожен учень, вивчаючи тракторну справу, повинен наїздити, в залежності від класу, певну кількість годин. На все це: на вугілля, на дрова, на навчання — жодного літра дизпалива чи бензину, жодної копійки. Викручуйся, як сам знаєш. Ніхто не каже, де його можна брати. Кажуть лише, чого ми не маємо права робити.

Деякі учні, наприклад, готові платити за дизпаливо, бо їм цікаво поїздити, але ми на це не йдемо. Освіта безкоштовна, і брати гроші за навчання ми не маємо права. Але години відїздити потрібно. Тому кожну можливість використовуємо для того, щоб посадити учня на трактор. Поїхали в Талалівку — учень за кермом, в ліс — те саме. Хоча в ліс правила техніки безпеки забороняють брати учнів, але ми розробили додаткові інструктажі та вживаємо певні запобіжні заходи.

Саме на людських городах, в ділових поїздках наші учні із пасивних школярів перетворюються в активних виконавців реальної справи, а майстер тільки підказує, що, де і як краще робити.

Десятого травня учні одинадцятого класу проходили внутрішкільну державну атестацію з тракторної справи, де показали високий рівень знань. Пізніше крім юнаків Червоноплугатарської, уже екзамени в школі здавали бажуючі з Довгалівської, Болотницької, Української, Червоноколядинської, Липівської і всі отримали посвідчення “Тракторист-машиніст широкого профілю”.

ГЛАВА 2.10.

Пришкільний відділок оренди речей, інструменту, малої техніки

* * *

В Канаді зразково розвинута сітка побутових послуг. При тому не тільки в містах. Складається враження, що оселі, розташовані далеко за містами, фермерські господарства обслуговуються ще краще.

Якось їхали на північ від Торонто. По обидві сторони дороги на відстані один від одного — дома, садиби, ферми. Раптом бачимо: великий щит запрошує і пропонує купити мед, віск, пилок. Приблизно метрах в 15-ти від дороги — магазин. На порозі стоїть жінка. Як тут не зупинитися?

Дізнавшись, що ми знайомі з бджільництвом, господиня стала розповідати: «У нас була велика пасіка. Працював на ній найманий бджоляр. Я в цьому магазині продавала продукти бджільництва, і дещо сама робила на пасіці».

Слід зазначити, що в супермаркетах Канади завжди і скрізь є мед в достатніх кількостях з різних країн світу і за цінами нижчими, ніж в цьому спеціалізованому придорожному магазині, але тут беруть краще. І такі магазинчики в Канаді непоодинокі. Стоять собі вздовж дороги ось такі рекламні щити, інформуючи, хто що продає

або які послуги надає.

«В минулому році, — продовжувала жінка-фермер, — кількість бджолосімей зменшили, робітника звільнили. Оскільки мій чоловік від жала дуже пухне, то бджолами довелося зайнятися повністю мені. Учора з одного вулика вилетів рій. Був дуже жаркий день, години дві возилася, доки зловила, привезла та встановила на місце. Льоток не відкривала до вечора, щоб рій не злетів. Так заморилася! Сьогодні ранком виходжу на пасіку, бачу: майже всі бджоли викучились з вулика, більшість мертві, деякі ще лазять по землі. Зателефонувала інспектору, сказав, що через 20 хвилин буде. Уже десять пройшло. Ось пішли, я вам покажу».

Двоє з нас із задоволенням погодилися пройти на пасіку, третя завагалась.

«Чому не йдете, боїтеся бджіл?» — поцікавилася господиня.

«Бджіл не боюсь, але на пасіку з відкритим обличчям не виходжу».

Зі словами «нема проблем!» господиня повернулася в свій магазин, винесла звідти дві маски бджоляра.

«А це що?» — поцікавився один з нас, показуючи на оригінально зроблений із плоскої пластмасової фляжки

футляр для бджолярної стамески, який вона тримала на поясі.

«О, це мій власний винахід, і виготовила я його власноручно, — з гордістю сказала та. — Може вам здається, що воно дріб'язкова штука — то це зовсім не так. Раніше, працюючи на пасіці, я постійно шукала мою стамеску, нервувала. Тепер перед виходом на пасіку надіваю отак попрягу з пристосуванням — і стамеску кладу тільки сюди. Одне задоволення працювати, коли інструмент завжди під рукою».

Вже біля вулика вона, наче сама з собою, вголос розмірковувала: «Чим вони захворіли, уявити не можу. Не дай бог завтра інші почнуть гинути».

«Це не хвороба. Усі признаки запарювання», — заспокоювали ми жінку. В цей час на подвір'я в'їхала машина, з неї вийшов інспектор, став одягати комбінезон, рукавиці, маску бджоляра.

«Він огляне бджіл, візьме на аналіз, сам завезе в лабораторію, письмово повідомить результат. І все це безкоштовно. Втім, бджоли — вийняток. Інші послуги, а переліку їм мабуть немає кінця, теж надаються швидко, але вони платні», — додала наша нова знайома.

В той самий день десь кілометрів за 70 від

бджолоферми зупинилися біля садиби з вражаючим ландшафтом. Звернули увагу на незвичайні пішохідні доріжки. На одній ще працював робітник. Біля нього стояла машина з причепом, на якому були пісок, гравій, цемент, тротуарна плитка, дерно трави, вода, відповідне приладдя.

З розмови довідалися, що прокладання тротуарів, пішохідних доріжок — його власний малий бізнес. В одній особі він і засновник фірми, і господар, і робітник. Та вражає навіть не це, а високий професіоналізм, акуратність, організованість. На його причепі є все, що необхідно для виконання замовлення. Він не піде до господаря питать, чи є в того лопата, не скаже: «Дай-но мені відра». В свою чергу хазяїн не запросить обідать, і робітник не сяде за стіл, не візьме пляшку за роботу. Після виконання замовлення отримає розрахунковий чек — і до побачення.

Це не держава йому фірму організувала, довела штатний розклад, платить гроші. Він сам їх заробляє, та ще й податки справно віддає. Відповідні державні структури лише спростили процедуру реєстрації фірм. Хто бажає заснувати свою фірму чи компанію, мусить придумати їй назву та подати документи (особисто чи за допомогою комп'ютера) у відповідний офіс. На комп'ютері треба перевірити, чи не існує вже подібної назви, заплатити за реєстрацію незначну суму, отримати посвідчення — і за роботу. Вся процедура займає до 15 хвилин.

Отак просто і швидко можна отримати кваліфіковану професійну допомогу в Канаді.

Такі послуги, як правило, коштують недешево. А що коли господар може і хоче зробити щось власними руками? Вийшло б значно дешевше, але де взяти інструмент, обладнання?

Одного разу їдемо через невеличке містечко. На будинку великими буквами: «Безкоштовна оренда інструменту, пристосувань, малої техніки». Хіба можна проїхати мимо? Заходимо в приміщення, знайомимося.

Працівник (теж керівник і робітник в одній особі) пропонує оглянути складські приміщення. Проходимо вздовж стелажів закритого складу. Чого тут тільки немає! Різноманітні корисні речі, інструменти, пристосування, засоби малої механізації. Від свердл по металу і дереву до

розсувних багатометрових драбин. У відкритому складі — мала техніка: від ручного візка до міні-екскаватора з бульдозерною лопатою. Цікавимося, на які кошти все це збудовано, закуплено, підтримується в зразковому стані?

«В нашому містечку, — почав свою розповідь господар, — живе одна невгамовна людина. Він все придумує, пропонує, організовує. Років п'ять тому почав своїми руками будувати собі дім. Тут і почалися в нього проблеми. Щоб викопати фундамент, зателефонував у відповідну фірму. Та, звісно, зробила, але робота коштувала дорого. За тим купив труби для водопроводу і каналізації. Для їх прокладки знадобились спеціальні інструменти. Закупив. Став готувати перекриття підвалу — знов не тут-то було: без спеціальних пристосувань нічого не вдієш. Що, знову куплять? Та вони ж потрібні всього раз чи два за життя!

«Саме тоді, на будівництві власного будинку, його і осяяла думка: так само як бібліотека чи клуб, людям потрібний відділок безкоштовної оренди інструменту, пристосувань, малої техніки.

«З цією ідеєю він і пішов до голови муніципалітету. На диво той не тільки підтримав, але й виділив деякі кошти на її втілення. Потім організували широку пропаганду цієї справи, відповідну рекламу. Люди почали допомагати в будівництві контори і складських приміщень, понесли в нову організацію у кого що використовувалось рідко, а то і зовсім лежало без діла. На організацію цієї справи активно почали жертвувати гроші (державна частково списує пожертви з податків жертводавця).

«І ось результат, — показав він рукою на прощання. — Всього три роки тому на цьому місті був пустир».

Спробуємо уявити можливість застосування такого досвіду в умовах України.

В Червоному Плугатарі, як і сусідніх селах, відсутні будь-які служби побутових послуг. Особливо важко вести господарство там, де залишилися літні люди. Їм, як і кожному молодому господарю, також потрібно і двері в хліві полагодити, і дрова заготовити, і свиням зерна змолоти, не кажучи вже про те, щоб щось просвердлити, підварити. Всіх господарчих проблем просто не перелічити. Люди з більш «цивілізованих» місць, що рідко приїздять в такі села,

не можуть собі навіть уявити, як без служб побуту можна вести фермерське, присадибне, домашнє господарство.

Хто скаже, що так, як це роблять, наприклад, в Канаді, не можна робити і в будь-якому українському селі? Але дійсність річ вперта — не роблять.

Доки безробітні українські сільчани розмірковують, де і як їм заробляти гроші, давайте з Вами порадимося з такого питання.

В селі є школа з вільними приміщеннями. Згідно шкільної програми немало годин відводиться на уроки праці. Чим займаються учні в ці години, що вивчають? Немає потреби перераховувати. Усі вчителі, батьки, кожний в свій час пройшов через випробування бездіяльністю.

Немає також потреби доводити, як важливо хлопцям (та й для дівчат також знайдуться цікаві діла) мати якусь конкретну, серйозну справу, саме в шкільні роки вивчати техніку, вчитись працювати з людьми. Відомо, що невмілий господар — біда для родини і суспільства. Хочеться, щоб хоч діти не вирости такими ж невмілими та мало до чого здатними, як і деякі батьки. А це можливо тоді, коли учні будуть займатися реальними, простими, в певній мірі зрозумілими їм справами.

Для організації в школі відділка безкоштовної оренди речей, інструменту, пристосувань, малої техніки потрібно відвести кімнату, встановити, наприклад: настільний свердлильний верстат; точило для заточки інструменту, тощо. Варто укомплектувати відділок і електродрелями з набором свердл різного діаметру і призначення; бензопилками для заготівлі дров. Можна зібрати і видавати в оренду щітки, валики та коритця для фарбування житлових приміщень; трос з якорем для діставання відер, що відірвалися в колодязі; ножиці для обрізки дерев, кущів; пристосування для окурювання фруктових дерев від заморозків; ловушки шкідників садів, городів, тощо. Все це і багато іншого — речі, без яких в домашньому господарстві не обійтись, але купувати часто немає коштів або навіть резону, бо використовуються вони всього раз чи два на рік. Добре, коли є сусіди, у яких можна позичити потрібну річ, а якщо і в них немає?

Завідувати таким відділком можуть відповідальні

учні під керівництвом вчителя трудового навчання. Саме старшокласники будуть видавати людям цю малу техніку, приймати повернуту, проводити технічний догляд, ремонтувати, належно зберігати.

Є підприємства, що мають залежалі інструменти, пристосування, придатні для ремонту автомобілів; в інших є мала будівельна, побутова техніка, інструмент для догляду за господарством, садом, городом і тому подібне.

Звертайтеся до них безпосередньо чи письмово, через засоби масової інформації, просіть передавати школі все, що в них зайве або використовується рідко. Ведіть роботу серед людей: в одного, наприклад, січкаря роками стоїть і не використовується, в іншого візок з поламаню віссю безнадійно лежить за хлівом. Парадокс: у когось валяються два саморобні апарати для дистиляції, а сільські водії не знають, де брати дистильовану воду для акумуляторів!

При відповідній організаційній роботі підприємства, люди будуть передавати такі і подібні речі вашому відділку, а при потребі безкоштовно брати звідти в оренду. Почніть роботу з десятка назв речей, інструменту, малої техніки, а потім діло покаже...

* * *

Запропонована вами ідея створити відділок безкоштовної оренди речей, інструменту, пристосувань та малої техніки, боюсь, не спрацює. За дрібними речами люди не йтимуть. Все, чого немає у господаря, він знає у кого із сусідів брати. Люди між собою завжди діляться.

Звички на селі мають велике значення. Якщо мені, пенсіонеру, потрібні, наприклад, ножщиці по металу, то я піду до сусіда через дорогу. За буром піду до господаря через три хати. Сусіди завжди вдома. Я їх постійно бачу, зустрічаю біля колодязя. А в школу я не піду. Туди далеко. Потрібно вмиватися, переодягатися. Коли прийду в школу, то учні і вчителі будуть на уроках, і незручно їх турбувати. Потрібно чекати перерви, але і тоді важко буде когось знайти. Людина, прийшовши в школу, губиться. Учні, які працюватимуть над створенням такого відділку, теж розчаруються, не бачачи користі від тієї справи, яку вони роблять.

Отже потрібні речі і послуги, за якими люди дійсно ітимуть — це те, чого немає в селі, або чого дуже мало. Скажімо, потрібен млин для помелу зерна худобі, на муку. Нині людям доводиться їхати в сусідні села, а чим везти? Якби млин був у своєму селі, то можна й візком чи велосипедом. Для відвозу в чуже не обійтись без коней, транспорту.

Селянам потрібні електрозварювальний апарат, циркулярка, стругальний верстак, бензопилка, електродрель, але це дорогі речі, і в чужі руки не даються, ними не кожний вміє користуватися. Крім того, обслуговування, ремонт буде обходитися теж недешево. На їх придбання потрібні великі спонсорські внески. Тих, хто може дати гроші, немає, а мисливців за спонсорами — море. Безкоштовної оренди не вийде...

—

Є у мене вже певні плани щодо речей, інструменту, малої техніки напрокат. Ваша ідея мене на них нашоухнула, але я не впевнений, чи спрацює вона, а часу потрібно багато...

—

Із задоволенням повідомляю: нашому відділку оренди речей, інструменту пристосувань, малої техніки виділено одно із шкільних приміщень і він зробив перші кроки! Виготовили саморобну дробілку. Можливо вона не має належного естетичного вигляду, бо робили з того матеріалу, який знаходили.

Виготовили рекламний щит. Здається щит ніби дрібничка, але для його виготовлення абсолютно нічого не було — цементу,

труб, електродів, фарби, ДВП, трафареток. В селі відсутні будь-які виробництва, служби побуту, в школі немає грошей, відсутній транспорт, тому кожна елементарна річ перетворюється в велику проблему.

В цьому листі привожу моє звернення до односельців. Воно буде красномовнішим всяких пояснень:

Шановні односельці !

Щоб зробити ваше життя більш зручним та достойним, при школі відкривається відділок оренди.

Є багато речей, які вам потрібні лише інколи, але без яких не обійтися в домашньому господарстві. Ви купуєте речі, які вам потрібні лише раз на рік, а то і раз на все життя, та платите за них немалі гроші. Так робиться лише там, де немає належного рівня розвитку послуг, де не розвинені громадські структури, де люди ще дримають. А де вони розвинені, де люди навчилися рахувати кожну свою копійку, такого немає. Вони гуртуються для подолання спільних проблем, як говорить одне мудре прислів'я: "Гуртом і батька легко бити".

Навіщо, скажімо, мені купувати земляний бур, коли він потрібен лише раз у п'ять років? Ліпше зібратися та купити його на трьох. А якщо інструмент попросять інші, то дати, взявши за послугу гроші. Таким чином, і бур у вас буде, і затрачені гроші повернуться. Але для цього людям потрібен відділок оренди, де б зберігалися, видавалися та ремонтувалися всі подібні речі.

В ситуації з буром можуть бути інші варіанти. Але подумайте самі, чи вони правильні? Можна, промучившись, порити ями заступом і обійтися без бура, можна купити бур самому, викинувши гроші на вітер, можна попросити бур в сусіда, паразитуючи на людях. Всі три випадки не годяться. Світова практика називає їх невмілим господарюванням.

Тепер, господаря, який все придбав і все має (хоч реально абсолютно все придбати неможливо) можна назвати добрим господарем, але розумним його не назвеш. Звісно, мова не йде про ті речі, які необхідні людині щодня.

І добрим, і розумним буде той, хто зумів згуртуватися.

Отже, якщо у вас десь щось лежить і ви ним

користується не так часто — принесіть його у відділок оренди. Воно у вас лежить без діла, їсти, звісно, не просить, але і прибутку не дає. Принесіть. Ним скористаються інші. Переконайте інших зробити те саме, і у вас буде все: і електродрель, і свердла різного діаметру, і бензопилка, і циркулярка, і зварка, і швейна

машинка, і молочний сепаратор, і мікрохвильова піч...

Якщо у вас виникли якісь думки чи пропозиції, звертайтеся з ними до директора школи. В новий час і мислити потрібно по-новому. В природі виживають лише ті організми, які вміють швидко реагувати на зміни навколишнього середовища. Не дивіться на інших. Зробіть першими свій крок.

Вірю у вашу мудрість та далекоглядність, шановні односельці.

З повагою, директор школи
Киричок Володимир Андрійович.

Школа вже зараз здає в оренду:

Приміщення школи:

1. Актівий зал для культурно-освітніх послуг (вартість 10% від виручки).

2. Їдальню та фойє для святкових та траурних обідів (весілля — 80 грн; ювілей — 40 грн; поминки, похорон — 10 грн.)

Спортивний інвентар:

1. Ліжжі (25 коп за добу)

2. Ковзани (25 коп за добу)

3. Намети (2 грн за добу)

4. Підвісний котел для каші (3 грн за добу, перша доба безкоштовна)

5. Шампура для шашликів (3 грн за добу, перша доба безкоштовна)

6. Вудки рибальські (10 коп за добу)

Інвентар:

1. Стремянка (3 грн за добу, перша доба безкоштовна)

2. Драбина 5-ти метрова (3 грн за добу, перша доба безкоштовна)

3. Медогонка чотирирамочна (6 грн за добу)

Інструмент:

1. Шейна машинка (50 коп за відвідини, бо на руки не видається)

2. Коловорот, штангель-циркуль, кутник

3. Набір для нарізання різьби.

Меблі:

1. Столи та стільці для масових заходів (5 грн за добу)

2. Дитячі ліжка (1 грн за місяць)

Надає послуги:

1. Телефонний зв'язок в межах району (безкоштовно)

2. Міжміський телефонний зв'язок (за тарифами Утел)

3. Електронна пошта (безкоштовно)

4. Інтернет (6 грн за годину)

5. Друкарські послуги (1,05 грн за повну сторінку)

6. Дизпаливо в борг (безкоштовно)

7. Помел зерна в невеликих об'ємах (4 грн за центнер)

8. Послуги трактора (5 грн за год, дизпаливо господаря)

Апаратуру:

1. Фотоапарат автоматичний "Samsung" (6 грн за добу без фотоплівки та батарейок)

2. Пристрій для зарядки акумуляторів (1 грн за добу)

3. Відеомагнітофон (50 коп за годину, перегляд відеофільмів лише в школі)

Примітка: поломка інструмента чи прилада усувається за рахунок користувача.

—

Ваші побоювання відносно провалу спроб створення нами відділку оренди були даремними. Із всіх незліченних ваших ідей, порад, саме ця виявилася серед тих, що нам найбільше сподобалися. Ми читали і перечитували цю пропозицію багато разів і нічого більше окрім великого спасибі сказати вам не можемо. Вона є найяскравішим прикладом того, на що здатна керована самоосвіта.

Ви є нашими очима і вухами, які допомагають відслідковувати події в світі і адаптувати їх до наших реалій. Звісно при цьому іде ломка психології, менталітету. І нічого немає негарного в тому, що вчора ми були інші, ніж сьогодні. Скоріше навпаки, здатність працювати над собою, бажання навчатися — не менш позитивна риса, ніж вміння навчати. Часто люди бувають такої високої про себе думки, що не бажують і слухати чийось порад, думаючи, що вони все знають. Нам імпонують більше слова: "Если я знаю, что я знаю мало — я добьюсь того, чтобы знать больше." І знову таки не "знати все", а "знати більше."

Ми відділок оренди, як і все інше заплановане доопрацюємо, а вам обом можливо колись або дадуть медалі, або поставлять пам'ятник за вміле керівництво при

відсутності адміністративних важелів управління. Це той стиль керівництва, який ми називаємо синергетичним і якому всім нам потрібно вчитися.

На цьому реченні мав закінчити листа, та згадав біблейську притчу "Про сівача та зерно". Сівач сіє зерно — одні зернята впали на дорогу і їх затоптали колеса та поклювали птахи, інші впали на непридатну землю і загинули, а ті, що впали на підготовлений ґрунт, проросли.

Так і в нас. Ви готували ґрунт — то і маємо результати. Ми мислимо вже трішки не так, як вчора. Хоча міняти людей, скажу вам, то найскладніша справа. Не можу не згадати Жанну д'Арк. Коли Бог зробив її своєю обранкою, то спочатку взявся за перебудову її свідомості. Навіть Богу для цього знадобилося три роки. Жанна три роки слухала таємничі голоси, які вчили її, як жити, та поступово мінялася. Лише після глибокої трансформації дівчина взялася за покладену на неї місію.

Звісно, я не рівняю себе із Жанною д'Арк, а вас з богами. Але, погодьтесь, тут є певна аналогія.

* * *

Ми познайомились з Вами в період упадку Ваших духовних сил, невіри в себе і свої можливості. Завдяки дистанційно керованій самоосвіті, взаємно збагачуючому співробітництву за порівняно короткий час нашого заочного знайомства Ви від несміливої думки про те, аби зайнятися хоча б репетиторством дійшли до впровадження в школі нових інформаційних технологій, перетворення сільської школи в культурно-освітній і громадський центр району, створення громадської організації. А якщо сказати коротко — розквіту свого творчого і організаторського таланту. Ми безмежно раді за Вас. Аби тільки на фоні цих досягнень не втратили смаку і прагнення до змін, подальшого самовдосконалення, руху вперед.

